

ΜΟΡΦΩΣΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΑΘΗΝΑ 10 του Δεκέμβρη 1945

ΧΡΟΝΟΣ Α': Αριθμ. Φύλλου 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ι. ΣΤΑΛΙΝ: 'Από τὸ ἔργο «Οἱ βάσεις τοῦ Λενινισμού» ..... σελ. 1	Μ. ΛΕΩΝΩΦ: Τὰ βασικά γνωρίσματα τῆς μαρξιστικῆς διαλεκτικῆς μεθόδου .... σελ. 33
ΙΙ. ΣΤΑΛΙΝ: 'Ο Λένιν σάν ὀργανωτὴς καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Κομμ. Κόμματος ..... » 8	Α. ΖΑΣΛΑΒΣΚΥ: 'Η ὁμάδα τῆς αὐτοκρα- τορικῆς πολιτικῆς στὸ Ἀγγλικὸ Κοι- νοβούλιο ..... » 39
ΙΙΙ. ΛΕΖΝΙΩΦ: Φρειδερίκος Νίτσε. 'Ο προ- φήτης τοῦ Ἱμπεριαλισμοῦ καὶ τοῦ Φασισμού ..... » 11	Β. ΒΟΓΚΙΝ: 'Ο Διαλεκτικὸς Ὑλισμὸς καὶ ἡ Ἱστορικὴ Ἐπιστῆμη ..... » 44
ΙV. ΠΑΛΑΚΤΙΩΝΩΦ: 'Ο στρατηγικὸς σκοπὸς ..... » 17	Σ. ΜΠΑΤΙΤΣΕΦ: 'Η Δύναμις τῆς Λενινιστι- κῆς—Σταλινικῆς Πρόδεξις ..... » 47

ΙΩΣΗΦ ΣΤΑΛΙΝ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΟΙ "ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ."

Ι. ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ.

Ὁ λενινισμὸς ἀναπτύχθηκε καὶ διαμορφώθηκε μέσα στὶς συνθήκες τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, ὅταν οἱ ἀντιθέσεις τοῦ καπιταλισμοῦ ἔφτασαν στὸ ἀκρότατο σημεῖο, ὅταν ἡ προλεταριακὴ ἐπανάσταση ἔγινε ζήτημα ἀμεσῆς πράξης, ὅταν ἡ παλιὰ περίοδος τῆς προετοιμασίας τῆς ἐργατικῆς τάξης γιὰ τὴν ἐπανάσταση στηρίχτηκε καὶ πέρασε στὴ νέα περίοδο τῆς κατὰ μέτωπο ἐπίθεσης ἐναντίον τὸν καπιταλισμό.

Ὁ Λένιν ὀνόμασε τὸν ἱμπεριαλισμὸ «καπιταλισμὸ πὺν θεβαίνει». Γιατί; Γιατί ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἐξωθεῖ τις ἀντιθέσεις τοῦ καπιταλισμοῦ ὡς τὴν τελευταία ἄκρη, ὡς τὰ τελευταία ὅρια, πὺν ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἀρχίζει ἡ ἐπανάσταση. Τρεῖς ἀπ' αὐτὲς τις ἀντιθέσεις πρέπει νὰ θεωροῦνται σπουδαιότερες.

Πρῶτὴ ἀντίθεση εἶνε ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιο. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶνε ἡ παντοδυναμία τῶν μονοπωλιακῶν τράστ καὶ συνδικάτων, τῶν τραπεζῶν καὶ τῆς χρηματιστικῆς ὀλιγαρχίας, στὶς βιομηχανικὲς χώρες. Στὴν πάλῃ ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴν παντοδυναμία οἱ συνηθισμένες μέθοδοι τῆς ἐργατικῆς τάξης, — ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις, συνεταιρισμοί, κοινοβουλευτικὰ κόμματα καὶ κοινοβουλευτικὴ πάλῃ, — ἀποδείχτηκαν ὀλότελα ἐνεπαρκεῖς. Εἴτε θὰ παραδοθεῖς στὸ ἔλεος τοῦ κεφαλαίου, θὰ φυτοζωεῖς ὅπως καὶ πρὶν καὶ θὰ χαντακῶνεσαι, εἴτε θὰ ἀρπάξεις καὶνούργιο ὅπλο, — ἔτσι βάζει τὸ ζήτημα ὁ ἱμπεριαλισμὸς ἐμπρὸς σὲ ἑκατομμύρια μαζὲς τοῦ προλεταριάτου. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς ὁδηγεῖ τὴν ἐργατικὴν τάξην ἐπανάσταση.

Δεύτερη ἀντίθεση εἶνε ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς διάφορες χρηματιστικὲς ὁμάδες καὶ τις ἱμπεριαλιστικὲς δυνάμεις, στὴν πάλῃ τους γιὰ τις πηγὲς πρώτων ὕλων, καὶ γιὰ ξένα ἐδάφη. Ὁ ἱμπεριαλισμὸς εἶνε ἐξαγωγή κεφαλαίου πρὸς τις πηγὲς πρώτων ὕλων, ἐξφρενὴ πάλῃ γιὰ τὴν μονοπωλιακὴν κατάρχησιν αὐτῶν τῶν πηγῶν, πάλῃ γιὰ τὸ μοῖρασμα τοῦ κόσμου πὺν ἔχει κίβλας μοιραστει, πάλῃ πὺν διεξάγεται μὲ ἰδιαίτερη μανία ἀπὸ τις νέες χρηματιστικὲς ὁμάδες καὶ δυνάμεις, πὺν ζητοῦν «τόπο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο», ἐνάντια στὶς παλιὲς ὁμάδες καὶ δυνάμεις πὺν κρατοῦνε σφιχτὰ τὰ ἀρπαγμένα τους. Αὐτὴ ἡ ἐξφρενὴ πάλῃ ἀνάμεσα στὶς διάφορες ὁμάδες τῶν κεφαλαιοκρατῶν εἶνε ἀξιοσημειωτὴ ἀπὸ τὴν ἀποψη ὅτι κλείνει μέσα τῆς σάν ἀπαραίτητο στοιχεῖο, τοὺς ἱμπεριαλιστικοὺς πολέμους, τοὺς πολέμους γιὰ τὴν ἀρπαγὴ ξένων ἐδαφῶν. Μὲ τὴν σειράν τοῦ τὸ περιστάτικὸ αὐτὸ εἶνε ἀξιοπρόσεχτο ἀπὸ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΓΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ Κ. Φορτφορ

ΗΜΕΡΟΜ. 24369
ΑΡΙΘ.

μονές της άστικής επανάστασης, έπρεπε να πραγματοποιήσει αυτή την επανάσταση κάτω από πιο προοδευτικές συνθήκες στην Εύρωπη και με πιο εξελιγμένο προλεταριάτο παρά η Γερμανία (δίχως καν να γίνεται λόγος για την Άγγλία και τη Γαλλία) ενώ όλα τα δεδομένα μαρτυρούσαν πώς αυτή η επανάσταση θα χρειαζόταν σαν προζύμι και πρόλογος για την προλεταριακή επανάσταση. Δεν πρέπει να θεωρηθεί τυχαίο το γεγονός, ότι ο Λένιν ακόμα στα 1902, όταν η ρωσική επανάσταση μόλις άρχιζε, έγραφε στη μπροσούρα του «Τι να κάνουμε;» τα προφητικά λόγια:

«Η ιστορία έβαλε τώρα μπροστά μας (δηλ. στους Ρώσους μαρξιστές.— Ι. Στ.) το άμεσον καθήκον, που είναι το πιο επαναστατικό απ' όλα τα άμεσα καθήκοντα του προλεταριάτου οποιασδήποτε άλλης χώρας... ότι «η πραγματοποίηση του καθήκοντος αυτού, ή καταστροφή του ισχυρότερου προμαχώνα όχι μόνον της Εύρωπαϊκής μάς ακόμα και της Άσιατικής αντίδρασης θα έκανε το ρωσικό προλεταριάτο πρωτοπορεία του παγκόσμιου επαναστατικού προλεταριάτου» (βλ. τόμ. IV, σελ. 382 ρωσ. έκδ.).

Με άλλα λόγια το κέντρο της επαναστατικής κίνησης έπρεπε να μετατοπιστεί στη Ρωσία.

Είπε γνωστό ότι η πορεία της επανάστασης στη Ρωσία έδικαίωσε αυτήν την πρόρρηση του Λένιν με το παραπάνω.

Είπε δύσκολο να καταλάβει κανείς, ύστερα απ' αυτό, γιατί η χώρα που πραγματοποίησε μια τέτοια επανάσταση και που έχει ένα τέτοιο προλεταριάτο, έγινε η πατρίδα της θεωρίας και της τακτικής της προλεταριακής επανάστασης;

Είπε δύσκολο να καταλάβει κανείς γιατί ο άρχηγός αυτού του προλεταριάτου, ο Λένιν, έγινε σύγχρονα ο δημιουργός αυτής της θεωρίας και τακτικής και άρχηγός του διεθνούς προλεταριάτου;

II. ΜΕΘΟΔΟΣ.

Πάρα πάνω έλεγα πώς ανάμεσα στο Μάρξ - Ένγκελς από τη μια μεριά και το Λένιν από την άλλη, μεσολαβεί ένα ολόκληρο διάστημα όπου κυριαρχεί ο όππορτουνισμός της II Διεθνούς. Για την ακρίβεια χρωστώ να προσθέσω πώς έδω δεν πρόκειται για την τυπική κυριαρχία του όππορτουνισμού, αλλά για την πραγματική του κυριαρχία. Τυπικά, επί κεφαλής της II Διεθνούς βρισκόταν οι «όρθόδοξοι» μαρξιστές — Κάουτσκι και άλλοι. Στην πραγματικότητα όμως η βασική δουλειά της II Διεθνούς διεξάγονταν πάνω στη γραμμή του όππορτουνισμού. Οι όππορτουνιστές προσαρμόστηκαν με την άστική τάξη με την εύκολη προσαρμογής της μικροαστικής φύσης τους, και οι «όρθόδοξοι» με τη σειρά τους προσαρμόστηκαν με τους όππορτουνιστές για το συμφέρον της «διατήρησης της ενότητας», για το συμφέρον της «ειρήνης μέσα στο κόμμα». Το αποτέλεσμα ήταν η κυριαρχία του όππορτουνισμού, γιατί η αλυσίδα ανάμεσα στην πολιτική της άστικής τάξης και την πολιτική των «όρθόδοξων» είχε κλείσει.

Ήταν η περίοδος της σχετικής ειρηνικής εξέλιξης του καπιταλισμού, ή προπολεμική περίοδος, σαν να λέμε, όταν οι καταστροφικές αντιθέσεις του ιμπεριαλισμού δεν είχαν ακόμα προφτάσει να φανερωθούν ξεκάθαρα, όταν οι οικονομικές άπεργίες των εργατών και οι επαγγελματικές ενώσεις αναπτύσσονταν λίγο πολύ «κανονικά», όταν ο έκλογικός άγώνας και οι κοινοβουλευτικές ομάδες είχαν «λιγγιώσεις» επιτυχίες, όταν ανέβαιναν στα ούρανια την νόμιμη μορφή πάλης και λογάριζαν με τη «νομιότητα» να «εξολοθρεύουν» τον καπιταλισμό, με λίγα λόγια όταν τα κόμματα της II Διεθνούς χόντρηναν και δεν ήθελαν να σκέφτονται για επανάσταση, για δικτατορία του προλεταριάτου, για επαναστατική διαπαιδewγή των μαζών.

Αντί για την ολοκληρωμένη επαναστατική θεωρία — αντιφατικές θεωρητικές θέσεις και άποκόμματα από τη θεωρία, που άποσπάστηκαν απ' τη ζωντανή επαναστατική πάλη των μαζών και μετατράπηκαν σε ξεφτισμένα άγματα. Για τα μάτια, βέβαια, μύοσαν για τη θεωρία του Μάρξ, αλλά μόνο για να πνίξουν μέσα της το ζωντανό επαναστατικό πνεύμα.

Αντί για την επαναστατική πολιτική — μαραμένος φιλισταϊσμός και χτυπητός πολιτικαντισμός, κοινοβουλευτική διπλωματία και κοινοβουλευτικοί συνδυασμοί. Για τα μάτια, βέβαια, παίρνουνταν «επαναστατικές» άποφάσεις και συνθήματα, αλλά μόνο για να μπουνε στο χρονοντούλαπο.

Αντί για τη διαπαιδewγή και τη διαφώτιση του κόμματος από τα ίδια του τα λάθη με τη σωστή επαναστατική τακτική — συστηματική παρέλκυση των πιο εύαισθητων ζητημάτων, πνίξιμο και συγκάλυψη τους. Για τα μάτια, φυσικά δεν είχαν αντίρρηση να συζητήσουν τα επίμαχα ζητήματα αλλά μόνο για να τα ξεφλήσουν με μια «έλαστική» άποψη.

Να ποιά ήταν η φυσιογνωμία της II Διεθνούς, ή μέθοδος της δουλειάς της, το όπλοστίσ της.

Στο άναμεταξύ, έπέρχονταν ή νέα περίοδος των ιμπεριαλιστικών πολέμων και των επαναστατικών συγκρούσεων του προλεταριάτου. Οι παλιές μέθοδοι πάλης άποδείχτηκαν φανερά άνεπαρκείς και άνίσχυρες μπρός στην παντοδυναμία του χρηματιστικού κεφαλαίου.

Ήταν άπαραίτητο να άναθεωρηθεί όλη ή δουλειά της II Διεθνούς, όλη ή μέθοδος της δουλειάς της, πετώντας έξω το φιλισταϊσμό, τη στενοκεφαλιά, τον πολιτικαντισμό, την άπουσία, το σοσιαλ-σωβινισμό, το σοσιαλ-πασιφισισμό. Ήταν άπαραίτητο να δοκιμαστεί όλο το όπλοστίσ της II Διεθνούς, να πεταχτούν όλα τα άσκουριασμένα και παλιά, να σφυρηλατηθούν καινούρια είδη όπλων. Χωρίς μια τέτοια προκαταρκτική δουλειά ούτε θα έπρεπε να ξεκινήσει κανείς για πόλεμο ενάντια στον καπιταλισμό. Χωρίς αυτό το προλεταριάτο κινδύνευε να βρεθεί μπροστά σε καινούργιες επαναστατικές συγκρούσεις χωρίς άρκετόν εξοπλισμό είτε ακόμα και όπλο.

Αυτή ή τιμή της γενικής έπιθεώρησης και γενικής εκκαθάρισης των σταύλων του Άυγείου της II Διεθνούς έλαχε στο λενινισμό.

Να μέσα σε ποιές συνθήκες γεννήθηκε και σφυρηλατήθηκε ή μέθοδος του λενινισμού.

Ποιές είναι οι άπαιτήσεις αυτής της μεθόδου;

Πρώτο, ο έλεγχος των θεωρητικών δoγμάτων της II Διεθνούς μέσ' τη φωτιά της ζωντανής πρακτικής δουλειάς, δηλ. ή άποκατάσταση της ενότητας, ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, που είχε διακοπεί ή έξάλειψη της διάσπασης ανάμεσά τους, γιατί μόνο έτσι μπορεί να δημιουργηθεί πραγματικά προλεταριακό κόμμα, εξοπλισμένο με επαναστατική θεωρία.

Δεύτερο, ο έλεγχος της πολιτικής των κομμάτων της II Διεθνούς όχι από τα συνθήματα και τις άποφάσεις του (που δεν πρέπει να τα πιστεύουμε), αλλά από τα έργα τους, από τις πράξεις τους, γιατί μόνο έτσι μπορεί κανείς να κατακτήσει και άξίζει την έμπιστοσύνη των προλεταριακών μαζών.

Τρίτο, ή άναδιοργάνωση όλης της κομματικής δουλειάς πάνω σε καινούργια επαναστατική βάση με το πνεύμα της διαπαιδewγήσης και προετοιμασίας των μαζών για την επαναστατική πάλη, γιατί μόνο έτσι μπορούν να προετοιμαστούν οι μάζες για την προλεταριακή επανάσταση.

Τέταρτο, ή άυτοκριτική των προλεταριακών κομμάτων, ή διδασκαλία και διαπαιδewγή τους με τα ίδια τους τα λάθη, γιατί μόνο έτσι μπορούν να διαπαιδewγηθούν πραγματικά στελέχη και πραγματικοί ήγέτες του κόμματος.

Αυτή είναι ή βάση και ή ουσία της μεθόδου του λενινισμού.

Πώς έφαρμόστηκε αυτή ή μέθοδος στην πράξη;

Οι όππορτουνιστές της II Διεθνούς ύπάρχουν μια σειρά θεωρητικά δόγματα που τα άποφεύγουν πάντα σαν τη φωτιά. «Ας πάρουμε μερικά απ' αυτά.

Πρώτο δόγμα: για τις συνθήκες της κατάκτησης της εξουσίας από το προλεταριάτο. Οι όππορτουνιστές βεβαιώνουν, πώς το προλεταριάτο δεν μπορεί και δεν πρέπει να πάρει την εξουσία, αν το ίδιο δεν άποτελεί την πλειοψηφία μέσα στη χώρα. Δεν ύπάρχουν άποδείξεις γιατί δεν είναι δυνατό να δικαιολογηθεί αυτή ή παράλογη θέση, ούτε θεωρητικά ούτε πρακτικά. «Ας είναι κι έτσι, άπαντα ο Λένιν στους κύριους της II Διεθνούς. «Αν όμως διαμορφωθεί μια τέτοια ιστορική κατάσταση (πόλεμος, άγροτική κρίση κλπ.) που το προλεταριάτο, αν και άποτελεί τη μειοψηφία του πληθυσμού, έχει τη δυνατότητα να συσπειρώσει γύρω του τη μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων μαζών, — γιατί να μην πάρει την εξουσία; Γιατί να μην έπωφεληθεί το προλεταριάτο απ' την ενοτική διεθνή θέση και έσωτερική κατάσταση; για να σπάσει το μέτωπο του κεφαλαίου και να έπιταχύνει το γενικό έξεσπασμα; Μήπως ο Μάρξ δεν έλεγε ακόμα από το 1850 — 1860 του περασμένου αιώνα, πώς ή ύπόθεση της προλεταριακής επανάστασης στη Γερμανία θα μπορούσε να πάει «περίφημα» αν είχαν δυνατό να δοθεί στην προλεταριακή επανάσταση βοήθεια από μια — σαν να λέμε — δεύτερη έκδοση του πολέμου των χωρικών; Μήπως δεν είναι γνωστό σε όλους και στον καθένα χωριστά, πώς τότε στη Γερμανία οι προλεταριοί ήταν σχετικά λιγότεροι παρά στη Ρωσία, π. χ., το 1917; Μήπως ή πείρα της ρωσικής προλεταριακής επανάστασης δεν έδειξε, πώς αυτό το άγαπητό δόγμα των ήρώων της II Διεθνούς στερείται κάθε ζωτική σημασία για το προλεταριάτο; Μήπως δεν είναι φανερό πώς ή πείρα της επαναστατικής πάλης των μαζών χτυπά και τσακίζει αυτό το ξεφτισμένο δόγμα;

Δεύτερο δόγμα: το προλεταριάτο δεν μπορεί να διατηρήσει την εξουσία αν δεν έχει στη διάθεσή του άρκετό άριθμό από έτοιμα έκπολιτιστικά και διοικητικά στελέχη, ίκανά να άναλάβουν τη διακυβέρνηση της χώρας, — πρώτα πρέπει να δημιουργηθούν αυτά τα στελέχη μέσα στις συνθήκες του καπιταλισμού, και ύστερα να καταληφθεί ή εξουσία. «Ας το παραδεχτούμε, λέει ο Λένιν, μά γιατί δεν είναι δυνατό να άνατρέψουμε την ύπόθεση έτσι, που πρώτα να πάρουμε την εξουσία, να δημιουργήσουμε τις κατάλληλες συνθήκες για την άνάπτυξη του προλεταριάτου, και ύστερα να τραβήξουμε μπρός με έφτα μιλίων βήματα για την άνοδο του έκπο-

λιτιστικού επιπέδου των εργαζομένων μαζών, για την ανάδειξη πολυάριθμων καθοδηγητικών και διοικητικών στελεχών μέσα από τους εργάτες; Μήπως η ρωσική πείρα δεν απόδειξε, πώς τα καθοδηγητικά στελέχη που βγαίνουν μέσα απ' την εργασία αναπτύσσονται κάτω απ' την προλεταριακή εξουσία εκατό φορές πιο γρήγορα και πιο θετικά παρά κάτω απ' την εξουσία του κεφαλαίου; Μήπως δεν είναι φανερό πώς η πείρα της επαναστατικής πάλης των μαζών αμείλικτα ανατρέπει κι αυτό το θεωρητικό δόγμα των όππορτουνιστών;

Τρίτο δόγμα: η μέθοδος της γενικής πολιτικής άπεργίας είναι ανεφάρμοστη για το προλεταριάτο, γιατί θεωρητικά είναι χρεωκοπημένη (βλέπε κριτική του Ένγκελς), πρακτικά επικίνδυνη (μπορεί να διαταράξει τη συνηθισμένη πορεία της οικονομικής ζωής της χώρας, μπορεί να αδειάσει τα ταμεία των επαγγελματικών σωματείων), δεν μπορεί να αντικαταστήσει τις κοινοβουλευτικές μορφές πάλης, που είναι οι κύριες μορφές της ταξικής πάλης του προλεταριάτου. Καλά, άπαντούν οι λενινιστές. Μά πρώτ' απ' όλα ο Ένγκελς κριτικάρισε όχι μια οποιαδήποτε γενική άπεργία, αλλά μόνο όρισμένο είδος γενικής άπεργίας, τη γενική οικονομική άπεργία των αναρχικών, που την προβάλλουν οι αναρχικοί στη θέση της πολιτικής πάλης του προλεταριάτου, — τί σχέση έχει εδώ η μέθοδος της γενικής πολιτικής άπεργίας; Και δεύτερο, ποιος και πού το απόδειξε, πώς η κοινοβουλευτική μορφή πάλης είναι η κύρια μορφή πάλης του προλεταριάτου; Μήπως η ιστορία του επαναστατικού κινήματος δεν δείχνει πώς η κοινοβουλευτική πάλη δεν είναι παρά σκολή και βοήθεια — στήριγμα για την οργάνωση της έξωκοινοβουλευτικής πάλης του προλεταριάτου, πώς τα βασικά ζητήματα του εργατικού κινήματος κάτω από τον καπιταλισμό λύνονται με τη βία, με την άμεση πάλη των προλεταριακών μαζών, τη γενική τους άπεργία, την εξέγερσή τους; Τρίτο, από πού βγήκε το ζήτημα της αντικατάστασης της κοινοβουλευτικής πάλης με τη μέθοδο της γενικής πολιτικής άπεργίας; Πού και πότε δοκίμασαν οι όπαδοί της γενικής πολιτικής άπεργίας να αντικαταστήσουν τις κοινοβουλευτικές μορφές πάλης με μορφές πάλης έξωκοινοβουλευτικές; Τέταρτο. Μήπως η επανάσταση στη Ρωσία δεν έδειξε, πώς γενική πολιτική άπεργία είναι το μεγαλύτερο σχολείο για την προλεταριακή επανάσταση και αναντικατάστατο μέσο κινητοποίησης και οργάνωσης των πιο πλατειών μαζών του προλεταριάτου στην παραμονή της εφόδου ενάντια στα όχυρά του καπιταλισμού; Τί σχέση έχουν εδώ οι φιλοσταϊκές μεμψιμοιρίες για τη διαταραχή της κανονικής πορείας της οικονομικής ζωής και τα ταμεία των επαγγελματικών σωματείων; Μήπως δεν είναι φανερό πώς η πείρα της επαναστατικής πάλης γκρεμίζει και αυτό το δόγμα των όππορτουνιστών; κλπ. κλπ.

Νά γιατί έλεγε ο Λένιν πώς «η επαναστατική θεωρία δεν είναι δόγμα» πώς «σήμερα τελευταία ανάλυση διαμορφώνεται σε στενή σχέση με την πράξη του πραγματικού μαζικού και πραγματικά επαναστατικού κινήματος» («Παιδική άρρώστεια»), γιατί η θεωρία πρέπει να εξυπηρετεί την πράξη, γιατί «η θεωρία πρέπει να άπαντά στα ζητήματα που προβάλλει η πράξη» («Φίλοι του λαού»), γιατί αυτή πρέπει να λέγεται από τα δεδομένα της πράξης.

Όσο για τα πολιτικά συνθήματα και τις πολιτικές αποφάσεις των κομμάτων της II Διεθνούς, φτάνει να θυμηθεί κανείς την ιστορία με το σύνθημα «πόλεμος στον πόλεμο», για να καταλάβει όλη την ψευτιά και όλη τη σαπίλα της πολιτικής πρακτικής αυτών των κομμάτων, που σκεπάζουν το αντιεπαναστατικό τους έργο με έκδήλωση της II Διεθνούς στο συνέδριο της Βασιλείας που άπειλούσε τους ιμπεριαλιστές με όλες τις φρίκες της εξέγερσης, αν οι ιμπεριαλιστές αποφάσιζαν ν' αρχίσουν τον πόλεμο και με το τρομερό σύνθημα «πόλεμος στον πόλεμο». Μά ποιος δε θυμάται, πώς ύστερα από λίγο καιρό, ακριβώς πριν απ' την αρχή του πολέμου, η άπόφαση της Βασιλείας μπήκε στο χρονοντούλαπο και στους εργάτες δόθηκε ένα νέο σύνθημα, — να έξοντώσει ο ένας τον άλλον για τη δόξα της καπιταλιστικής πατρίδας; Δεν είναι τάχα φανερό πώς τα επαναστατικά συνθήματα και οι άποφάσεις δεν αξίζουν μια πεντάρα όταν δεν ενισχύονται από την πράξη; Φτάνει μόνο να συγκρίνει κανείς τη λενινιστική πολιτική της μετάτροπής του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε έμφύλιο πόλεμο με την προδοτική πολιτική της II Διεθνούς στον καιρό του πολέμου, για να καταλάβει όλη την προδοτική πολιτική της II Διεθνούς στον καιρό του πολέμου, όλο το μεγαλείο της μεθόδου του λενινισμού. Δεν μπορώ να μην αναφέρω εδώ ένα μέρος από το βιβλίο του Λένιν «Η προλεταριακή επανάσταση και ο άποηγήτης της II Διεθνούς Κ. Κάουτσκι, να κρίνει τα κόμματα όχι απ' τα έργα τους, αλλά απ' τα συνθήματα στα χαρτιά και τα έγγραφα:

«Ο Κάουτσκι εφαρμόζει μια τυπικά μικροαστική, φιλοσταϊκή πολιτική, φανταζόμενος... πώς τάχα ο καθορισμός ενός συνθήματος αλλάζει τα πράγματα. Ολόκληρη η ιστορία της άστικής δημοκρατίας γκρεμίζει αυτήν την αυταπάτη: για το ξεγέλασμα του λαού οι άστοι δημόκράτες, πάντα έρριχναν και πάντα θα ρίχνουν τέτοια βολικά «συνθήματα». Το ζήτημα είναι να δοκιμαστεί ή ελκρινεία τους για να συγκριθούν τα λόγια με τις πράξεις, να μην άρκεϊται

κανείς σε μια ιδεαλιστική ή τσαρλατάνικη φράση, αλλά να ψάχνει να βρεί την ταξική πραγματικότητα» (βλέπε τόμ. XXIII σελ. 377).

Και δε μιλώ για το φόβο που τα κόμματα της II Διεθνούς έχουν για την αυτοκριτική, για τον τρόπο τους να κρύβουν τα λάθη τους, να σκεπάζουν τα αδύνατά τους ζητήματα, να κρύβουν τις έλλείψεις τους κάτω από την ψεύτικη παράτα της ευδαιμονίας, που άμβλύνει τη ζωντανή σκέψη και φρενάρει την υπόθεση της επαναστατικής διαπαιδαγώγησης του κόμματος πάνω απ' τα ίδια του τα λάθη, τρόπο, που κορόϊδευε και που κάρφωσε στον μαύρο πίνακα ο Λένιν. Νά τί έγραψε ο Λένιν για την αυτοκριτική των προλεταριακών κομμάτων στο βιβλίο του η «παιδική άρρώστεια»:

«Η στάση ενός πολιτικού κόμματος άπέναντι στα λάθη του είναι ένα από τα σπουδαιότερα και βεβαιότερα κριτήρια της σοβαρότητας του κόμματος και της έκτέλεσης απ' αυτό στήν πράξη των υποχρεώσεων του στην ταξική του και στις εργαζόμενες μάζες.

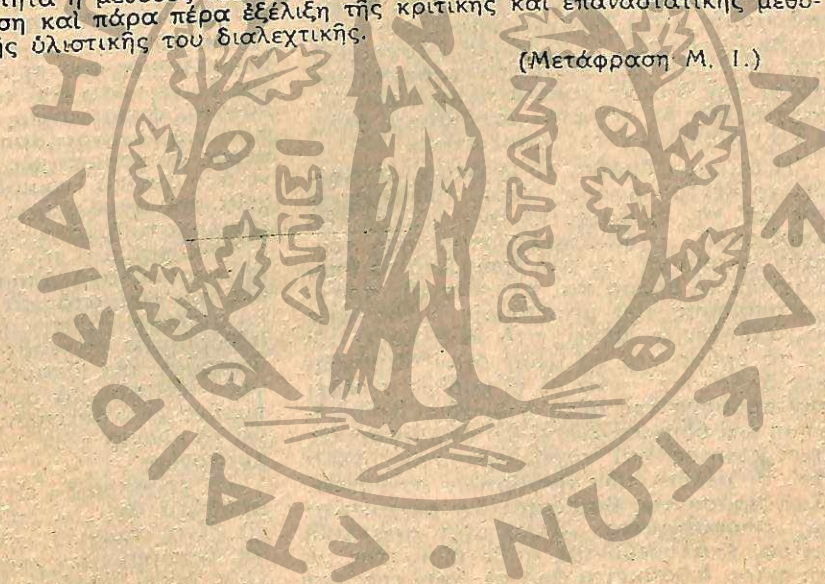
» Ν' αναγνωρίζει άνοιχτά το λάθος, ν' ανακαλύπτει τις αίτιες του, ν' αναλύει την κατάσταση που το γέννησε, να κρίνει προσεκτικά τα μέσα, να διορθώνει το λάθος, — αυτό είναι το χαρακτηριστικό του σοβαρού κόμματος, αυτό είναι η εκπλήρωση των υποχρεώσεων του, αυτό είναι η διαπαιδαγώγηση και έκπαίδευση της ταξικής, και έπειτα των μαζών» (βλέπε τόμ. XXV σ. 201).

Μερικοί λένε, πώς το ξεσκέπασμα των λαθών και η αυτοκριτική είναι επικίνδυνα για το κόμμα γιατί μπορεί να τα χρησιμοποιήσει ο αντίπαλος ενάντια στο κόμμα του προλεταριάτου. Ο Λένιν θεωρούσε τις αντιρρήσεις αυτού του είδους ως μη σοβαρές και όλοτελα λανθασμένες. Νά τί έλεγε ακόμα στα 1904 στη μπρούρα του «Ένα βήμα μπρός» όταν το κόμμα μας ήταν ακόμα αδύνατο και άσημαντο:

«Αυτοί (δηλ. οι αντίπαλοι των μαρξιστών. — Ι. Στ.) χαιρεκακούν και κοροϊδεύουν παρατηρώντας τις φιλονικίες μας, θα προσπαθήσουν φυσικά να χρησιμοποιήσουν για τους σκοπούς τους ένα ιδιαίτερο μέρος του βιβλίου μου που είναι άφιερωμένο στις έλλείψεις και τα λάθη του κόμματός μας. Οι Ρώσοι μαρξιστές είναι μένο στις έλλείψεις και τα λάθη του κόμματός μας. Οι Ρώσοι μαρξιστές είναι αρκετά ψημένοι στη φωτιά της μάχης, ώστε να μην ταράζονται απ' αυτές τις μπηχτές και να έξακολουθούν τη δουλειά της αυτοκριτικής τους και του άλύπητου ξεσκέπασματος των ίδιων τους ελλείψεων, που έξάπαντος και αναπόφευκτα θα υπερπηδηθούν με την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος» (βλέπε τόμ. VI σελ. 161).

Αυτά γενικά είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μεθόδου του λενινισμού. Αυτό που δίνει η μέθοδος του Λένιν στη βάση του υπήρχε κιόλας στη διδασκαλία του Μάρξ, που είναι, σύμφωνα με τα λόγια του Μάρξ, «στην ουσία της κριτικής και επαναστατικής». Ακριβώς αυτό το κριτικό και επαναστατικό πνεύμα διαποτίζει απ' την αρχή ως το τέλος τη μέθοδο του Λένιν. Αλλά δε θάταν σωστό να νομίζει κανείς πώς η μέθοδος του Λένιν είναι άπλη άποκατάσταση εκείνου που έδωσε ο Μάρξ. Στην πραγματικότητα η μέθοδος του Λένιν δεν είναι μόνο άποκατάσταση άλλων συγκεκριμενοποίηση και πάρα πέρα εξέλιξη της κριτικής και επαναστατικής μεθόδου του Μάρξ, της υλιστικής του διαλεκτικής.

(Μετάφραση Μ. Ι.)

I. ΣΤΑΛΙΝ

Ο ΛΕΝΙΝ ΣΑΝ ΟΡΓΑΝΩΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΗΓΟΣ
ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Υπάρχουν δυο ομάδες μαρξιστών. Και οι δυο δουλεύουν κάτω απ' τη σημαία του μαρξισμού, θεωρούν τον έαυτό τους «γνήσια» μαρξιστικές. Και όμως δεν είναι καθόλου το ίδιο πράγμα. Κάτι περισσότερο: ανάμεσά τους υπάρχει ολόκληρη άβυσσος, γιατί οι μέθοδοι της δουλειάς τους είναι διαμετρικά αντίθετες.

Η πρώτη ομάδα συνήθως περιορίζεται στην εξωτερική αναγνώριση του μαρξισμού, στην πανηγυρική ανακήρυξή του. Μη ξέροντας είτε μη θέλοντας να έμβασθουν στην ουσία του μαρξισμού, μη ξέροντας είτε μη θέλοντας να τον μετατρέψουν σε ζωντανή πραγματικότητα, μετατρέπουν τις ζωντανές και επαναστατικές θέσεις του μαρξισμού σε νεκρούς και άψυχους τύπους. Τη δράση της τη βασίζει όχι στην πείρα, ούτε στον άπολογισμό της πρακτικής δουλειάς, αλλά σε τσιτάτα από το Μάρξ. Αντλεί τις αποδείξεις και τη γραμμή της όχι από την ανάλυση της ζωντανής πραγματικότητας, αλλά από αναλογίες και ιστορικούς παραλληλισμούς. Η διάσταση των λόγων από τα έργα είναι η βασική αρρώστια αυτής της ομάδας. Από δω βγαίνει και η απογοήτευση και η αλάνια δυσaréσκεια με την τύχη, που συνήθως τους παρασύρει και τους αφήνει «στα κρύα του λουτρού».

Το όνομα αυτής της ομάδας είναι, — μενσεβίκισμός (στη Ρωσία), όμπορτουνισμός (στην Εγγύη). Ο σ. Τύσκο (Ιογκίχες) στο συνέδριο του Λονδίνου χαρακτήρισε αυτήν την ομάδα αρκετά πετυχημένα λέγοντας πως δε στέκεται μαρξιστικά, αλλά επαναστατικά μαρξιστικά.

Η δεύτερη ομάδα, το εναντίον, μεταφέρει το κέντρο βάρους αυτού του ζητήματος απ' την επιφανειακή αναγνώριση του μαρξισμού στην πραγματοποίησή του, στην εφαρμογή του στη ζωή. Στο να υποδεικνύει το δρόμο και τα μέσα της πραγματοποίησης του μαρξισμού μέσα στις κατάλληλες συνθήκες, στο να αλλάζει αυτό το δρόμο και τα μέσα όταν οι συνθήκες αλλάζουν, — να σε τί κυρίως στρέφει την προσοχή της αυτή η ομάδα. Καθοδήγηση και οδηγίες αντλεί όχι από ιστορικές σχετικότητες και παραλληλισμούς, αλλά απ' τη μελέτη των τριγυρινών συνθηκών. Στη δράση της βασίζεται όχι σε τσιτάτα και αποφθέγματα, αλλά στην πρακτική πείρα, έπαληθεύοντας κάθε βήμα της με τη πείρα άλλους να κτίζουν τη νέα ζωή. Έτσι ακριβώς εξηγείται γιατί στη δράση αυτής της ομάδας τα λόγια δεν ξε-

χωρίζουν απ' τα έργα και η διδασκαλία του Μάρξ πέρα για πέρα διατηρεί τη ζωντανή επαναστατική δύναμή της. Σ' αυτή την ομάδα ταιριάζουν ακριβώς τα λόγια του Μάρξ, ότι οι μαρξιστές δεν μπορούν να σταματήσουν στην εξήγηση του κόσμου αλλά είναι υποχρεωμένοι να προχωρήσουν στην αλλαγή του. Το όνομα αυτής της ομάδας είναι μπολσεβίκισμός, κομμουνισμός.

Οργανωτής και ηγέτης αυτής της ομάδας είναι ο Β. Ι. Λένιν.

1. Ο ΛΕΝΙΝ ΣΑΝ ΟΡΓΑΝΩΤΗΣ ΤΟΥ
ΡΩΣΙΚΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ
ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Ο σχηματισμός του προλεταριακού κόμματος στη Ρωσία έγινε κάτω από ειδικές συνθήκες, που διαφέρουν από τις συνθήκες της Δύσης τη στιγμή, που οργανώνονταν εκεί το εργατικό κόμμα. Τη στιγμή που στη Δύση, στη Γαλλία, στη Γερμανία, το εργατικό κόμμα βγήκε απ' τις επαγγελματικές οργανώσεις μέσα σε συνθήκες νόμιμης ύπαρξης των ενώσεων και κομμάτων, στην κατάσταση, που δημιουργήθηκε ύστερα απ' την άστική επανάσταση με την ύπαρξη άστικού κοινοβουλίου, όταν η άστική τάξη έχοντας πάρει την εξουσία στεκόταν αντιμετώπιση με το προλεταριάτο, στη Ρωσία, απεναντίας, ο σχηματισμός του προλεταριακού κόμματος έγινε κάτω απ' την πιο άγρια απολυταρχία, αναμένοντας την άστική - δημοκρατική επανάσταση, όταν απ' το ένα μέρος οι κομματικές οργανώσεις γεμίζανε από άστικά «νόμιμα - μαρξιστικά» στοιχεία, που αποβλέπανε να χρησιμοποιήσουν την εργατική τάξη για την άστική επανάσταση, και απ' την άλλη μεριά η τσαρική χωροφυλακή αποσπούσε απ' τις γραμμές του κόμματος τα καλλίτερα κομματικά στελέχη, τη στιγμή που η ανάπτυξη του αυτόδημου επαναστατικού κινήματος απαιτούσε την ύπαρξη σταθερού, συμπαγούς και αρκετά συνομοτικού μαχητικού πυρήνα επαναστατών, ικανού να κατευθύνει το κίνημα προς την ανατροπή της απολυταρχίας.

Το πρόβλημα ήταν να χωριστούν τα πρόβατα από τα έριφια, να ξεχωριστούν τα ξένα στοιχεία, να οργανωθούν στελέχη πεπειραμένων επαναστατών τοπικά να τους δοθεί σαφές πρόγραμμα και σταθερή τακτική, και τέλος να ένωθούν αυτά τα στελέχη σε ενιαία μαχητική οργάνωση ξε επαγγέλματος επαναστατών, αρκετά

συνωμοτική για να ανθίξει στις επιθέσεις της χωροφυλακής, και ταυτόχρονα αρκετά συνδεμένη με τις μάζες για να τις οδηγήσει στην πάλη, όταν χρειαστεί.

Οι μενσεβίκοι, εκείνοι που «επαναστατούνται» στο μαρξισμό λύνανε το ζήτημα απλά: επειδή στη Δύση το εργατικό κόμμα βγήκε μέσα απ' τις εξεκομματικές επαγγελματικές ενώσεις, που αγωνίζονταν για την καλλιτέρευση της οικονομικής κατάστασης της εργατικής τάξης, έτσι στη Ρωσία πρέπει να γίνει όσο το δυνατόν το ίδιο, δηλ. για την ώρα να περιοριστούμε στην «οικονομική πάλη των εργατών με τους ιδιοκτήτες και την κυβέρνηση» τοπικά, δίχως να δημιουργηθεί πανρωσική οργάνωση, και ύστερα... ύστερα, αν δεν παρουσιαστούν ως τότε επαγγελματικές οργανώσεις, να συγκληθεί εξεκομματικό εργατικό συνέδριο και να ανακηρυχτεί κόμμα.

Ότι αυτό το «μαρξιστικό» «σχέδιο» των μενσεβίκων, που είναι ουτοπικό για τις ρωσικές συνθήκες, προϋποθέτει επίσης μία πλατειά διαφωτιστική δουλειά που κατευθύνεται στη μείωση της ιδέας της κομματικότητας, στην εξόντωση των κομματικών στελεχών, στην εγκατάλειψη του προλεταριάτου δίχως το κόμμα του και στην παράδοση της εργατικής τάξης στα νύχια των φιλελευθέρων, — αυτό ούτε το έβλεπαν τότε στο νου τους οι μενσεβίκοι, και ίσως ούτε και πολλοί μπολσεβίκοι.

Η μεγαλύτερη εκδούλευση του Λένιν προς το ρωσικό προλεταριάτο και το κόμμα του βρίσκεται στο ότι ξεσκεπάσε όλο τον κίνδυνο που κρύβει το μενσεβίκικο οργανωτικό «σχέδιο» ακόμα κείνη τη στιγμή, που το «σχέδιο» είχε μόλις συλληφθεί, όταν οι ίδιοι οι δημιουργοί του «σχεδίου» με δυσκολία παρουσίαζαν σαφή εικόνα του και, ξεσκεπάζοντάς το, άνοιξε αμείλικτη επίθεση ενάντια στο οργανωτικό ξεχαρβάλωμα των μενσεβίκων, συγκεντρώνοντας όλη την προσοχή των αγωνιστών σ' αυτό το ζήτημα. Γιατί επρόκειτο για την ύπαρξη του κόμματος. Για τη ζωή ή το θάνατο του κόμματος.

Να βγει μία πανρωσική πολιτική έφημερίδα σαν κέντρο έλξης των κομματικών δυνάμεων, να οργανωθούν σταθερά κομματικά στελέχη τοπικά, σαν «ταχτικά τμήματα» του κόμματος να ένωθούν αυτά τα στελέχη σ' ένα σύνολο μέσων της έφημερίδας και να συσπειρωθούν σ' ένα πανρωσικό μαχητικό κόμμα, με αόστηρά καθορισμένα όρια, ξεκάθαρο πρόγραμμα, σταθερή τακτική ενιαία θέληση, — να τί σχέδιο ανάπτυξε ο Λένιν στα περίφημα βιβλία του «Τί να κάνουμε;», «Ένα βήμα μπρός, δύο πίσω». Η αξία αυτού του σχεδίου βρίσκεται στο ότι, ανταποκρίνονταν πέρα για πέρα στη ρωσική πραγματικότητα, και γένικευε άριστοτεχνικά την οργανωτική πείρα των καλλίτερων αγωνιστών. Στην πάλη σ' αυτό το σχέδιο ή πλειοψηφία των ρωσικών αγωνιστών ακολούθησε αποφασιστικά τον Λένιν, δίχως να δειλιάσει μπρός στη

διάσπαση. Η νίκη αυτού του σχεδίου έβαλε τα θεμέλια για το συμπάγες εκείνο και άτσαλωμένο κομμουνιστικό κόμμα, που όμοιο του δεν γνώρισε ο κόσμος.

Συχνά οι σύντροφοί μας (και όχι μόνο οι μενσεβίκοι!) κατηγορούσαν το Λένιν για υπερβολική τάση στην πολεμική και διάσπαση, για αδιάλλακτη πάλη με τους διαλλακτικούς κλπ. Χωρίς αμφιβολία και το ένα και το άλλο γίνονταν στην ώρα τους. Μά δεν είχε δύσκολο να καταλάβει κανείς, πως το κόμμα μας δεν θα μπορούσε να γλυτώσει απ' την έσωτερική αδυναμία και άσπασια, δε θα μπορούσε να φτάσει στη σημερινή του δύναμη και αντοχή, αν δεν είχε διώξει από μέσα του τα μη προλεταριακά όμπορτουνιστικά στοιχεία. Στην εποχή της άστικής κυριαρχίας το προλεταριακό κόμμα μπορεί ν' αναπτύσσεται και να δυναμώνει μόνο ανάλογα με το μέτρο που διεξάγει την πάλη ενάντια στα όμπορτουνιστικά, άντεπαναστατικά και αντικομματικά στοιχεία μέσα στις γραμμές της εργατικής τάξης. Ο Λασσάλ είχε δίκιο όταν έλεγε: «Το κόμμα δυναμώνει όσο ξεκαθαρίζει τον έαυτό του». Οι κατηγορίες συνήθως παραπέμπανε στο γερμανικό κόμμα, όπου άνθιζε τότες η «ένόνητα». Μά πρώτ' απ' όλα κάθε ένότητα δεν είναι σημάδι δύναμης και δεύτερο φτάνει να ρίξει κανείς μία ματιά τώρα στο πρώην γερμανικό κόμμα, που διασπάστηκε σε τρία κόμματα, για να καταλάβει όλη την ψευτιά και φαντασιοκοπία της «ένότητας» του Σείντεμαν και Νόσκε με τον Λίμπκνεχτ και τη Λούξεμπουργκ. Και έτσι, δε θάταν καλύτερα για το γερμανικό προλεταριάτο αν τα επαναστατικά στοιχεία του γερμανικού κόμματος είχαν εγκαίρως διασπαστεί από τα άντεπαναστατικά του στοιχεία;... Όχι, ο Λένιν είχε χίλιες φορές δίκιο, οδηγώντας το κόμμα στο δρόμο της αδιάλλακτης πάλης με τα αντικομματικά στοιχεία. Γιατί μόνο μ' αυτήν την οργανωτική πολιτική το κόμμα μας μπόρεσε να δημιουργήσει μέσα του την έσωτερική έκείνη ένότητα και την καταπληκτική μονολιθικότητα που μ' αυτές βγήκε ανώδυνα απ' την κρίση του Ιούλη στις μέρες του Κερένσκυ, σήκωσε στους ώμους του την εξέγερση του Οχτώβρη, ξεπέρασε τη κρίση της περιόδου του Μπρέστ-Λιτόφσκ δίχως κλονισμούς, όργανωσε τη νίκη πάνω στην Αντάντ, και, τέλος, απόκτησε εκείνη την πρωτόφανη εύλυγισία που του επιτρέπει σε οποιαδήποτε στιγμή να ανασυγκροτεί τις γραμμές του και να συγκεντρώνει εκατοντάδες χιλιάδες μέλη του για οποιοδήποτε μεγάλο έργο, δίχως να προκαλεί άναταραχή στις γραμμές του.

2. Ο ΛΕΝΙΝ ΣΑΝ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΟΥ ΡΩ-
ΣΙΚΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑ-
ΤΟΣ

Τα οργανωτικά όμως προσόντα του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος δεν είναι παρά η μία πλευρά της όποθέσεως. Το

κόμμα δε θα μπορούσε να αναπτυχθεί και να δυναμώσει τόσο γρήγορα, αν το πολιτικό περιεχόμενο της δουλειάς του, αν το πρόγραμμά του και η τακτική του δεν ανταποκρίνονταν στη ρωσική πραγματικότητα, αν τα συνθήματά του δεν ξεσήκωναν τις εργατικές μάζες και δεν προωθούσαν το επαναστατικό κίνημα.

Σ' αυτή την πλευρά θα περάσουμε τώρα.

Η ρωσική αστικο-δημοκρατική επανάσταση (1905) γινόταν σε συνθήκες διαφορετικές απ' τις συνθήκες στη Δύση στον καιρό των ανατροπών, π.χ. στη Γαλλία και Γερμανία. Ένώ η επανάσταση στη Δύση ξέσπασε στην περίοδο της μανιφακτούρας και της λίγο αναπτυγμένης ταξικής πάλης, όταν το προλεταριάτο ήταν αδύνατο και ολιγάριθμο, δεν είχε το δικό του κόμμα, που θάταν ικανό να διατυπώσει τις διεκδικήσεις του, και η αστική τάξη ήταν αρκετά επαναστατική για να εμπνεύσει εμπιστοσύνη στους εργάτες και τους αγρότες και να τους οδηγήσει στην πάλη ενάντια στην αριστοκρατία, — στη Ρωσία απεναντίας η επανάσταση άρχισε (1905) στην περίοδο της μηχανής και της αναπτυγμένης ταξικής πάλης, όταν το ρούσικο προλεταριάτο, σχετικά πολυάριθμο και συγκεντρωμένο από τον καπιταλισμό, είχε κιόλας περάσει από μία σειρά αγώνες με την αστική τάξη, είχε το κόμμα του, πιά συμπαγές απ' το αστικό, είχε τις ταξικές του διεκδικήσεις, και η ρούσικη αστική τάξη που ζούσε με παραγγελίες απ' την κυβέρνηση, ήταν αρκετά τρομαγμένη με την επαναστατικότητα του προλεταριάτου για να ζητά συμμαχία με την κυβέρνηση και τους γαιοκτήμονες ενάντια στους εργάτες και στους αγρότες. Το γεγονός ότι η ρούσικη επανάσταση ξέσπασε σαν αποτέλεσμα των στρατιωτικών αποτυχιών στις πεδιάδες της Μαντζουρίας, — αυτό το γεγονός επέπευσε τα γεγονότα, διχώς όμως ν' αλλάζει τίποτε από την ουσία της υπόθεσης.

Η κατάσταση απαιτούσε να μπει το προλεταριάτο επί κεφαλής της επανάστασης, να συσπειρώσει γύρω του την επαναστατική αγροτιά, και να παλέψει αποφασιστικά ενάντια στον τσαρισμό και ενάντια στην αστική τάξη ταυτόχρονα για την πλήρη δημοκρατικοποίηση της χώρας και την εξασφάλιση των ταξικών του συμφερόντων.

Οι μενσεβίκοι όμως, αυτοί οι ίδιοι που «επαναστατούνται» πάνω στον μαρξισμό, έλυσαν το ζήτημα με το δικό τους τρόπο: Μιά και η ρούσικη επανάσταση είναι αστική, και τις αστικές επαναστάσεις τις καθοδηγούν οι εκπρόσωποι της αστικής τάξης (βλ. την «Ιστορία» της γαλλικής και γερμανικής επανάστασης), το προλεταριάτο δεν μπορεί να είναι ο ηγεμόνας της ρωσικής επανάστασης, ή ήγειράς πρέπει να μείνει στα χέρια της ρωσικής αστικής τάξης (αυτής της ίδιας που προδίνει την επανά-

σταση) και η αγροτιά πρέπει να τεθῇ κάτω απ' την κηδεμονία της αστικής τάξης και το προλεταριάτο πρέπει να άρκεστεί στη θέση της άκρας άριστερης, αντιπολίτευσης.

Και αυτά τα φτηνά τροπάρια των αξιοθρήνητων φιλελευθέρων παρουσιάζουνταν απ' τους μενσεβίκους, σαν τελευταία λέξη του «γνήσιου» μαρξισμού!...

Η μεγαλύτερη έκδουλεύση του Λένιν στη ρωσική επανάσταση βρίσκεται στο ότι ξεσκέπασε ως τη ρίζα τους, την κενότητα των ιστορικών παραλληλισμών των μενσεβίκων και όλο τον κίνδυνο του μενσεβίκου «σχήματος» της επανάστασης, που παράδινε την εργατική υπόθεση στα νύχια της αστικής τάξης. Επαναστατική δημοκρατική διχτατορία του προλεταριάτου και της αγροτιάς αντί για τη διχτατορία της αστικής τάξης, μπουκοτάρισμα της Δούμας του Μπουλίζγκιν και ένοπλη εξέγερση αντίς για συμμετοχή στη Δούμα και οργανική δουλειά μέσα σ' αυτή, ιδέα του «άριστου συνασπισμού» αν η Δούμα, παρ' όλα αυτά, συνέλθει, και χρησιμοποίηση του βήματος της Δούμας για έξωκοινοβουλευτική πάλη, αντίς για κυβέρνηση των Καντέ και αντιδραστική «διαφύλαξη» της Δούμας πάλι ενάντια στο κόμμα των Καντέ σαν αντιεπαναστατική δύναμη αντίς για συνασπισμό μαζί του. Αυτό είναι το σχέδιο ταχτικής που ο Λένιν ανέπτυξε στα περίφημα βιβλία του: «Δύο ταχτικές» και «Η νίκη των καντέ».

Η αξία αυτού του σχεδίου βρίσκεται στο ότι διατυπώνοντας άμεσα και αποφασιστικά τις ταξικές διεκδικήσεις του προλεταριάτου στην εποχή της αστικοδημοκρατικής επανάστασης στη Ρωσία διευκόλυνε το πέρασμα προς την σοσιαλιστική επανάσταση και έκλεινε μέσα του, σε έμβρυωδη μορφή την ιδέα της διχτατορίας του προλεταριάτου. Στην πάλη γι' αυτό το σχέδιο ταχτικής ή πλειοψηφία των Ρώσων αγωνιστών ακολούθησε τον Λένιν αποφασιστικά και άμετακλήτα. Η νίκη αυτού του σχεδίου έβαλε τα θεμέλια της επαναστατικής εκείνης ταχτικής που χάρι σαυτήν το κόμμα μας τώρα τραντάζει τις βάσεις του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού.

Η πάρα πέρα εξέλιξη των γεγονότων, ο τετράχρονος ιμπεριαλιστικός πόλεμος και ο κλονισμός ολόκληρης της λαϊκής οικονομίας, η επανάσταση του Φλεβέρη και η περίφημη δυαδική έξουσία, η προσωρινή κυβέρνηση, σαν έστια αστικής αντιεπαναστάσεως, και το Σοβιέτ της Πετρούπολης, σαν μορφή της έμβρυωδικής προλεταριακής δικτατορίας, η Οκτωβριανή ανατροπή και η διάλυση της Συντακτικής Έθνοσυνέλευσης, η κατάργηση του αστικού κοινοβουλευτισμού και η ανακήρυξη της Δημοκρατίας των Σοβιέτ, η μετατροπή του ιμπεριαλιστικού πολέμου σε πόλεμο έμφύλιο και η έπιθεση του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού, μαζί με τους «μαρ-

ξιστές» στα λόγια ενάντια στην προλεταριακή επανάσταση, τέλος η αξιοθρήνητη θέση των Μενσεβίκων, που άγκιστρώθηκαν στην Συντακτική Έθνοσυνέλευση, που πετάχτηκαν από το προλεταριάτο έξω απ' το καράβι και ρίχτηκαν από το κύμα της επανάστασης στ' άκρογιάλια του καπιταλισμού. Όλα αυτά δεν κάνουν τίποτ' άλλο παρά να έπικυρώνουν την ορθότητα των βάσεων της επαναστατικής τακτικής, που ο Λένιν διατύπωσε στις «Δύο ταχτικές».

Το κόμμα, έχοντας στα χέρια μια τέτοια κληρονομιά, μπορούσε να τραβήξει μπροστά θαρραλέα το δρόμο του, χωρίς να φοβάται τους ύφάλους.

Στην εποχή μας, εποχή της προλεταριακής επανάστασης, όταν κάθε σύνθημα του κόμματος και κάθε φράση του άρχηγού δοκιμάζεται στην πράξη, το προλεταριάτο έχει απ' τους ηγέτες του ιδιαίτερες απαιτήσεις. Η Ιστορία γνωρίζει προλεταριακούς ηγέτες, ηγέτες των θυελλώδικων καιρών, τους ηγέτες ανθρώπων της πράξης, γεμάτους αυτοθυσία και τολμηρούς, αλλά αδύνατους στη θεωρία. Οι μάζες δεν ξεχνάν γρήγορα το δόγμα τέτοιων άρχηγών. Τέτοιοι, π.χ., ήταν ο Λασσάλ στη Γερμανία, ο Μπλανκί στη Γαλλία. Το κίνημα όμως στο σύνολό του δε μπορεί να ζει μόνο με αναμνήσεις: Του χρειάζεται ξεκάθαρος σκοπός (πρόγραμμα), σταθερή γραμμή (ταχτική).

Υπάρχουν κι' άλλου είδους ηγέτες. Οι ηγέτες των ειρηνικών καιρών, δυνατόι στη θεωρία, αλλά αδύνατοι στα ζητήματα της οργανώσεως και της πρακτικής δουλειάς. Τέτοιοι ηγέτες είναι δημοφιλείς μόνο στο άνωτερο στρώμα του προλεταριάτου, και

αυτό μόνο για ένα όρισμένο χρονικό διάστημα. Όταν έλθει η επαναστατική εποχή, όταν από τους ηγέτες απαιτούνται επαναστατικά-πρακτικά συνθήματα, οι θεωρητικοί κατεβαίνουν απ' τη σκηνή πασχώντας τη θέση τους σε νέους ανθρώπους. Τέτοιοι, π.χ., ήταν ο Πλεχάνωφ, στη Ρωσία, ο Κάουτσκι, στη Γερμανία. Ο ηγέτης της προλεταριακής επαναστάσεως και του προλεταριακού κόμματος για να κρατηθεί στη θέση του είναι απαραίτητο να συνδυάζει τη θεωρητική δύναμη με την πρακτική-οργανωτική πείρα του προλεταριακού κινήματος. Ο Π. Αξελροντ, όταν ήταν μαρξιστής, έγραφε για το Λένιν ότι «συνεπώνει πετυχημένα την πείρα του ικανού ανθρώπου της δράσεως με τη θεωρητική μόρφωση και τον πλατύ πολιτικό όρίζοντα» (βλ. πρόλογο του Π. Αξελροντ στο βιβλίο του Λένιν «Τα προβλήματα των Ρώσων σοσιαλδημοκρατών»). Τι θα έλεγε τώρα για το Λένιν ο ιδεολόγος του «πολιτισμένου» καπιταλισμού κύριος Αξελροντ; Δεν είναι δύσκολο να το μαντέψουμε. Αλλά για μας, που ξέρουμε τον Λένιν από κοντά και μπορούμε να βλέπουμε τα πράγματα αντικειμενικά, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Λένιν διατήρησε αυτό το παλιό χάρισμα άκέραιο. Σ' αυτό, έχτος απ' τ' άλλα, πρέπει να ζητήσουμε την εξήγηση του γεγονότος ότι ο Λένιν, και ακριβώς αυτός κι' όχι άλλος, είναι σήμερα ο άρχηγός του πιο δυνατού και του πιο άσφαλμένου στον κόσμο προλεταριακού κόμματος.

«Πράβντα», αριθ. 86, 23 Απριλίου 1920

Μετάφραση: Μ. Ι.

Η. ΛΙΕΖΝΙΩΦ

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΝΙΤΣΕ

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

«Μά εμείς ξέρουμε πως δεν πρέπει κανείς να περιοριστεί στη στρατιωτική συντριβή των φασιστικών δυνάμεων. Πρέπει και η ήθικο-πολιτική συντριβή να ολοκληρωθεί»

Β. Μ. ΜΟΛΟΤΟΦ

1. Η ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Οι Γερμανοί φασίστες ανακήρυξαν το Νίτσε πνευματικών τους πατέρα και φιλοσοφικό πρόδρομο. Η επίσημη καθιέρωση του Νίτσε στο πάνθεο των άγιων του φασισμού έγινε την ημέρα που ο Χίτλερ ο ίδιος επισκέφθηκε στη Βαϊμάρη το σπίτι όπου πέθανε ο φιλόσοφος και όπου φυλάγονταν τα χειρόγραφα του. Το φύρερ τον υποδέχτηκε πανηγυρικά γράφα του. Το άδελφ του φιλόσοφου, — η αδελφή του φιλόσοφου. Από τότες οι χιτλερικοί μιλούν για τις προφητείες του Νίτσε σαν για τη «διαθήκη του εσχαίου» και καυχόνται πως αυτά έχτελούν αυτή τη διαθήκη.

Στις 15 του Οκτώβρη του 1944 συμπληρώθη-

καν ένατο χρόνια από την ημέρα που γεννήθηκε ο Νίτσε. Μ' αυτή την ευκαιρία, ο χιτλερικός όπουργος Ρόζεμπεργκ έβγαλε ραδιοφωνικό λόγο από το Βερολίνο. Ο Ρόζεμπεργκ ξανάλεξε το έγκωμιο του Νίτσε, αποκαλώντας τον «αληθινό Γερμανό». Όταν ο συγγραφέας του «κακόβουλου και μισανθρώπικου» βιβλίου «Μάιν Κάμφ» εύλαβαί σκόθε το κεφάλι μπροστά στο συγγραφέα του βιβλίου «Πέραν του αγαθού και του κακού», όταν ο συγγραφέας του εσκαυτού «Μύθου του XX αιώνα», Ρόζεμπεργκ λέει πως ασπάζεται απόλυτα το Νίτσε, — το θεωρητικό αυτό το βάρβαρο μύθο, — οι σύγχρονοι δήμιοι και όλες οι σκοτεινές δυνάμεις δεν κάνουν άλλο παρά να πληρώνουν φόρο τιμής στον παλιό απόστολο του πολέμου και της σκληρότητας, της σκληρίας και της τυραννίας.

Στα «Πολιτικά» του Αριστοτέλη αναφέρεται ο όρκος του τυράννου της αρχαίας Ελλάδος: «θα είμαι ο έχθρος του λαού και θα προσπαθώ να τομ προενηώσω τόσο κακό όσο θα μπορέσω». (VII 19). Τα λόγια αυτού του όρκου μπορούν να χρησιμεύσουν για έπιγράμμα στα άπαντα του Νίτσε. Το μύθο της αντιλαϊκότητας έπικρατεί διάσπρετα στα

συγγράμματά του. Πληθώρα από αντιφατικά, αποσπασματικά, ύστερικά απορρήματα και γνωμικά αποπνέουν μίσος για το λαό.

Τα βιβλία του Νίτσε σκόζουν χολή. Με ανίσχυρη κακία κάνει επίθεσεις ενάντια στη δημοκρατία, ενάντια στην πνευματική της δύναμη και το ηθικό της μεγαλείου. Αυτοχρόνια η χαρακτηριστική ιδιότητα του Νίτσε είναι πως διαρκώς παρουσιάζεται στο ρόλο καθοδηγητή της τέχνης, εξεζητημένου αισθητικού, για τον οποίο δεν υπάρχει τίποτε αγιότερο από το καλό γούστο. Η αντιδραστικότητα στην κοινωνική ιδεολογία κάτω από τη σημαία του εμοντερνισμού στην τέχνη έινε μια ανακάλυψη του Νίτσε αληθινά αγώριστη από αυτόν τον ίδιο. Αυτό, δεν συνέτεινε και λίγο στη δημοφιλία του στη Ρωσία κατά τα χρόνια της αντίδρασης, 1907-1912.

Έκείνη την εποχή ο Νίτσε έγινε κυρίαρχος των ψυχών μέσα σ' ένα μέρος της ρωσικής μικροαστικής τάξης των διανοούμενων. Με άγαντες αυτή η παρόρρηση απομακρύνεται στην εποχή του Στολύπιν (1) από τις άποστατικές παραδόσεις του παρελθόντος και άναυγάζονταν πάνω σε αντιδραστικό μοτίβο. Ο νιτσεϊσμός ήταν εκείνος που τη βοήθησε στην πραγματοποίηση αυτής της άποστασης. Όσο πιο έπαυση ήταν η λιποταξία από την επαναστατική παρανομία, τόσο μεγαλύτερος ήταν και ο θόρυβος γύρω από την επανάσταση στην τέχνη. Μια τέτοια υποκατάσταση ήταν ό,τι τραβούσε η καρδιά όλων εκείνων, που βιαστικά επανεξεζητούμενοι, συμπλήρωναν μέσα στην πρακτική ζωή και τη διαβίωση τους τη σύμφυση τους με τον καπιταλισμό. Κάποτε μού έτυχε να μιλήσω λεπτομερικά γι' αυτό στο βιβλίο μου «Σύγχρονες σημειώσεις» (κεφ. Ρωσικός Νίτσε).

Οι ιδέες του Νίτσε είχαν δυνατή επίδραση στους διανοούμενους των διαφόρων χωρών. Στη λογοτεχνία αυτό έγινε πιο έκδηλο. Ένθετοι λάτρεις του Νίτσε ήταν οι καλλιτέχνες μας της παρακμής Ιδώς, ο Αντρέι Μπέλιν, ο Βισαριόν, ο Ήθανωφ, ο Γκουμιάλοφ. Τα μοτίβα όρισμένων έργων του Λεοντίεβ, Αντρέιγεφ, του Αρτσάνασσεφ και του Μερζκόβσκου έινε παρμένα από εθελαιά από το Νίτσε. Η επίδραση των ιδεών του έινε αίσθητη σε σειρά έργων της Λυτβίτσας λογοτέχνης. Πρώτα από όλα μπορούμε να αναφέρουμε «Στις πολλές του βασιλείου», του Κινού Χάμσον, «Επάνω από την δύναμη μας», του Μπίερνον, «Στην άνοιξη της θάλασσας», του Στρίνμπεργκ, «Ημερολόγιο», του Αντρέ Ζίντ. Σε μεγαλύτερο βαθμό αλχημολογήθηκαν από το νιτσεϊσμό οι Γερμανοί συγγραφείς, και περισσότερο οι συγγραφείς της παρακμής.

Δεν πρόκειται έδω, βέβαια, για πλήρη συμφωνία με το Νίτσε (ο Κινού Χάμσον εξαιρείται), έινε απλά μια άποδοξη όρισμένων πλευρών της διδασκαλίας του, που έλαχε να τους χρητεύσουν: η άριστοκρατία του πνεύματος, άρνηση της ήθικης, ύποπτος, κλπ. Μα ακόμα και μέσα σ' αυτά τα περάσματα η ιδεολογική επίδραση του Νίτσε, αντιδραστική στην ουσία της, βάριζε διατεταχτα κάτω από την ταμπέλα ριζοσπαστικών φράσεων.

Ο γνωστός Δανός συγγραφέας Γκέοργκ Μπράντες δημοσίευσε, ακόμα όσο ζούσε ο Νίτσε ένα μεγάλο άρθρο γι, αυτόν με την επικεφαλίδα: «Άριστοκρατικός ραντικαλισμός». Η λέξη «ραντικαλισμός» τόσο ταίριαζε στο Νίτσε, όσο η λέξη: «σοσιαλισμός» στο Χίτλερ! Αλλά ο αντιδραστικός φιλόσοφος εύχαριστηθηκε: είχε φτάσει στο σκοπό του. Και έγραψε στο Μπράντες: «Η Έκφραση άριστοκρατικός ραντικαλισμός, που μεταχειρίζεσαι έινε πολύ επιτυχημένη. Αυτό, — άς μου επιτραπεί να το πώ, — έινε κάτι εξαιρετικά λίγο που μού έτυχε ως τώρα να διαβάσω για τον έαυτο μου». Έτσι έγραφε ο Νίτσε στο γράμμα του στις 2 του Δεκέμβρη του 1889. Μα ακόμα πολύ πριν από αυτό, στην εποχή της έργασίας για τη «Χαρομένη Έπιστήμη», έγραψε μια σύντομη και ειλικρινή ως τον κυνισμό φράση: «Υποταγή της ήθικης στην αισθητική!!!». (Μεταθανάτια Έργα, σ. 145).

Τρία βασικά στοιχεία έβαλε ο Νίτσε, τόσο τον χαροποίησε το εύρημα. Και αυτό συνίσταται στο ν' αντικαταστήσει κανείς τα κοινωνικά ζητήματα με αισθητικά και να υποτάξει την αντικειμενική αλήθεια στο άχαλινό καπνιστικό του υποκειμενικού γούστου, στο γουστάρισμα. Αυτό τάχα δεν έινε «Χαρομένη Έπιστήμη»!

Με μια τέτοια υποκατάσταση, δηλαδή, με μια τέ-

(1) Τρομοκρατής πρωθυπουργός της τσαρικής Ρωσίας (1906). (Σημ. μεταφρ.).

τοια ιδιόμορφη φόρμα δημαγωγίας, υπολογισμένη για την άστική τάξη των διανοούμενων, ο Νίτσε άσχοιόταν όλη του τη ζωή, αρχίζοντας από το έργο της νεότητος του. «Η Γέννηση της τραγωδίας».

Αυτό το πρώτο βιβλίο του Νίτσε, άφιερωμένο τάχα στη μελέτη της τέχνης για την καταγωγή της τραγωδίας και με όλικό από την αρχαία Έλλάδα, στην πραγματικότητα θύμιζε κακόβουλο λιβελλό που το κεντρί του στρέφονταν ενάντια στη Γαλλική επανάσταση και τις ιδέες της.

Σ' αυτό ο Νίτσε άγανακτά ενάντια στην κυριαρχία του λογικού που χρησιμεύει σαν άνώτατο κριτήριο έκτίμησης στην εποχή της Διαφώτισης και της Γαλλικής επανάστασης, και άρνείται και αυτή τη γνώση: «Η γνώση, έγραφε, σκοτώνει τη δράση. Στη δράση χρειάζεται να έινε κανείς κάτω από το πέπλο της άταπότητος...» (σ. 7).

Ο Νίτσε αποδίδει στο Σωκράτη την ιδέα του όρθου λόγου. Καταφερόμενος ενάντια στην θεωρητική γνώση γενικά, το Σωκράτη τον κάνει σύμβολο αυτού του «δλεθρου». «Η επίδραση του Σωκράτη, — λέει, — σαν ίσκιος που άδιακόπα μακραίνει, έξαπλώθηκε στον κόσμο για όλες τις μέλλουσες γενιές». «Ο Σωκράτης έινε ά άξονας, ά μοχλός της λεγόμενης παγκόσμιας Ιστορίας» (σ. 15). «Ο Νίτσε λιβέται γιατί όλη η σύγχρονη μας άνθρωπότητα... έχει σαν ιδανικό της το θ ε ω ρ η τ ι κ ό ά ν θ ρ ω π ο, που το πρωτότυπο του και ό γεννήτης του έινε ο Σωκράτης».

Σύγχρονος ο Νίτσε άναπαριστά το Σωκράτη σαν έμπνευστή της δημοκρατίας. Μα αυτό έινε ψέμα. Πραγματικά ο Σωκράτης έτεινε προς την άριστοκρατία και οι σοφιστές με τους όποιους φιλονικούσε ήταν κατά το πλείστον με το μέρος της τωτεινής δημοκρατίας. Μα αυτούς τους όρους δεν πρέπει να τους έρμηνεύουμε με τη σημερινή τους έννοια. Πρέπει κανείς να θυμάται πως η άθηναϊκή δημοκρατία γενικά ήταν δουλοκτητική. Ο έξαοριστός, προοδευτικός ρόλος του Σωκράτη στην Ιστορία της άνθρωπότητας σκέψης καθορίζεται από τις άνακαλύψεις του μέσα στο πεδίο της φιλοσοφίας και της ήθικης, από την πάλη του για την αλήθεια ενάντια στην έλλειψη άρχων και τις ύπεκφυγές των όψιμων σοφιστών.

Από το Σωκράτη ο Νίτσε τραβά ίσα προς τον όρθολογισμό της Γαλλικής Διαφώτισης και τους προδρόμους της. Για το Ντεκάρτ π. χ. δίνει τέτοιο χαρακτηρισμό: «Ο Ντεκάρτ... πατέρας του όρθολογισμού (και έπομένως παππούς της επανάστασης) για τον όποιο η λογική άρχη ήταν μόνο ο δ ρ θ ο ς λό γ ο ς... Νά πουν αισθάνεται ο Νίτσε σαν έθρβό του, — και προσθέτει: «Ο Ντεκάρτ ήταν έπιπόλαιος...» «Πέραν του άγαθού και του κακού» (σ. 191).

Θάταν σωστό να ύπενθυμίσουμε πως ο Ντεκάρτ καθώς και το Σπινόζα ο Ένγκελς τους όνόμασε λαμπρούς εκπρόσωπους της διαλεκτικής στη νέα φιλοσοφία. Άνωτέρα ύποδείγματα διαλεκτικής ο Ένγκελς θεωρούσε το βιβλίο του Ντιντερό «Ο άνεσις του Ραμόν», και το έργο του Ρουσσώ «Για την καταγωγή της άνισότητας άνάμεσα στους άνθρώπους» (άπαντα Μάρξ-Ένγκελς, τόμ. XIV, σελ. 20).

Δεν έινε διόλου περίεργο πως ο Νίτσε, αντίπαλος της διαλεκτικής και έθρβος της επανάστασης κατευθύνεται φαντατικά κατά πάνω στο Ρουσσώ, σχεδόν σε όλα του τα βιβλία. Στο «Λυκόφως των ειδώλων» π. χ. έγραφε: «Διαισθάνομαι και μισώ το Ρουσσώ, ακόμα μισώ την επανάσταση... μισώ την ή θ ι κ ό τ η τ ά της, που έινε ά la Ρουσσώ, μισώ τις λεγόμενες «αλήθειες» της επανάστασης, με τις όποιες ίσα με τώρα έξασκει την έπιρροή της και την πειστικότητα της... Η διδασκαλία της Ισότητας! Μα δεν υπάρχει τίπο άραστικό δηλητήριο!» («Ασύγχρονοι θεωρίαι», σ. 48). Στη «Θέληση της Δύναμης» γράφει: «Ο Ρουσσώ ήθικολογεί και, σαν άνθρωπος μνηστικός, ζητά μέσα στις άρ χ ο υ ς ε ς τ ά ξ ε ι ς την α λ τ ι α της μηδανιότητας του» (σ. 98). «Με τις λέξεις «άδικο», «σκληρό» έινε το εδκόλυτο πρόμμα ν' άναζοπυρώσεις τα ένστικτα των καταπιεζόμενων...» (σ. 99).

Το μίσος προς το Σωκράτη διέπει όλα τα βιβλία του Νίτσε. Όσο πιο πολύ έγραφε τόσο και καθάρτερες γίνονταν οι αληθινές άφορμές του έκνευρισμού του. Στο «Λυκόφως των ειδώλων» κατηγορεί το Σωκράτη πως αυτός πρώτος έφάρμωσε τη διαλεκτική. Αυτό, καθώς ύποθέτει ο Νίτσε, δδλήγησε σε όλιθερές συνέπειες, — ή σημασία της άριστοκρατίας έπιασε και την ύπεροχή την άπόκτησε ο

λαός. Το να έφαρμόζει κανείς τη διαλεκτική έινε «άσεμνο και άπρεπές». Έκεί που ίσχυει το κύρος δε χρειάζονται τα επιχειρήματα — εκεί δίνουνται έντολές. «Η διαλεκτική μπορεί να έινε ό π λ ο μόνο στα χέρια έκείνων, που δεν τους έμεινε άλλο όπλο. Σ' αυτήν καταφεύγει κανείς μόνο όταν έινε άναγκασμένος να ό π ε ρ α σ π ί σ ε ι τα δικαιώματά του... Η διαλεκτική έινε άνελέητο όπλο. Ο διαλεκτικός... έσκεπάζει τις άδυναμίες του αντίπαλου του και τον άφνει να άποδείξει τη λογικότητα των επιχειρημάτων του. Έξαοριώνοντας τον έθρβό του τον άποπλίζει. Η διαλεκτική ύποθιδάζει την έξυπνάδα του αντίπαλου της...» («Το πρόβλημα του Σωκράτη», σ. 6 και 7). Στο ίδιο θέμα έαναγορεύει ο Νίτσε και στο βιβλίο του «Η Θέληση της Δύναμης». «... ό όχλος, λέει, με τη βοήθεια της διαλεκτικής νίκησε. Πριν φανερωθεί ο Σωκράτης η καλή κοινωνία παραμέριζε τους διαλεκτικούς τρόπους... Η έρωσία της διαλεκτικής έινε μια μορφή έκδίκησης των πληθείων, — οι καταπιεζόμενοι έκδήλωναν τη σκληρότητά τους σ' αυτά τα ψυχραιμα χτυπήματα με το σπαθί του συλλογισμού...» (σ. 431).

Και τί αντίπατος ο Νίτσε στη λογική και τη διαλεκτική; Το ένστικτο και την τέχνη. Στη «Γέννηση της Τραγωδίας» το Σωκράτη τον άντικρούει ο Δίονυσος. Στη «Γενεολογία της Ηθικής» ο Νίτσε άνοιχτά γράφει: «Η διαλεκτική που πήρε τη θέση του ένστικτου...». Και προσπαθεί να έκτοπίζει την έπιστήμη, να παραμερίσει τη δianoia σε δεύτερη θέση. Άκόμα και αυτή την κλήση στη διαλεκτική έργασια τη στιγματίζει σαν έκδήλωση φυσιολογικής άτέλειας. «Η έμφύθεια, λέει, έινε το άσφαλύτερο δείγμα κακής άφομοίωσης των στοιχείων...» (πραγματεία τρίτη, σ. 25). Στην πρώτη γραμμή έξαορίζει το ένστικτο. Και τί έινε έκείνο που έξασφαλίζει τη σιγουριά του; Σ' αυτή την έρώτηση ο Νίτσε άπαντά: «Ο άνθρωπος θα έπρεπε να έχει μάθει να ένεργει έτσι, όπως ο στρατός όταν άσκήται. Και πραγματικά, αυτή η έλλείψη συνέλησης, έινε άπαραίτητη προδρόση για κάθε τελειότητα» («Η Θέληση της Δύναμης», σ. 430). Και έτσι άυτόματο ύποταγη, έλλειψη συνέλησης να τί πρέπει ν' άντικαταστήσει τη συνέληση, να έγγυηση για κάθε τελειότητα.

Η κακόμορφη πρόξα αυτής της αλήθειας έινε καλυμένη με το στολίδι της ποίησης. Δίπλα στο ένστικτο προωθείται η τέχνη, δίπλα στο σύνθημα: «Η Θέληση της Δύναμης» ήχει το σύνθημα «Η Θέληση της όμορφιάς». Η πρόξα και η ποίηση, το ένστικτο και η τέχνη καταλήγουν στον ίδιο παράνομαστο, — στη φυσιολογία. Στο βιβλίο «Ο Νίτσε ενάντια στο Βάγνερ» διαβάσουμε: «Και αυτή η «ισθητική» δεν έινε άλλο παρά πειραματική φυσιολογία» (κεφ. επόδ σ' αυτό αντίτιθεμα). Στην αυτοβιογραφία του «Εσσε homos, στο κεφάλαιο που χαρακτηριζόταν τίτλοφρείται «Γιατί έμια τόσο έξυπνος, ο Νίτσε άσκαλεύει στις πνευματικές φύσεις» αυτό το είδος της «αλήθειας»: «Ένα χορστικό γεύμα χωνεύεται εύκολότερα από ένα μικρό γεύμα, γιατί ο πρώτος όρος της καλής χώνευσης έινε να γεμίζει το στομάχι. Πρέπει κανείς να ξαίρει το μέγεθος του στομάχου του. Δεν πρέπει να ύμβουλεύει κανείς παρατεταμένα γεύματα, όπως π. χ. τα τάμπλ ντ' ότ. Ποτέ δείπνα, ποτέ καρδέες, — ο καφές μελαγχολεί. Το τ σ ά τ ώφειλε μόνο το πιάτο άλλα βαρό. Άν έινε έστω και ένα βαρό πιάτο αλαφρό από ότι πρέπει, ο άνθρωπος έινε άρωστος όλη την ήμερα», κλπ. Ταυτίζοντας την ήθικη με τη χώνευση, ο Νίτσε όνομάζει αυτές τις διαλεκτικές συνταγές θέσεις της νέας του ήθικης. Στο άλλο κεφάλαιο, «Γιατί γράφω τέτοια άρατα βιβλία» ο Νίτσε βάριζε στους άναγνώστες του, σαν άπαραίτητο όρο για την κατανόηση των βιβλίων του:

«Δεν πρέπει να ύπάρχουν νεύρα πρέπει να ύπάρχουν χαρούμενα έντερα». Στο δε βιβλίο «Πέραν του Άγαθού και του Κακού», στο μέρος «Οι εύεργέτες καλός» ο Νίτσε άπεριφραστα ίσχυρίζεται: «Και σ' αλήθεια ο νους περισσότερο από κάθε τι άλλο μοιάζει με στομάχι» (σ. 230).

Έτσι συμπληρώνεται ο κύκλος: στη θέση της λογικής στην πρώτη γραμμή προβάλλουν τα χαρούμενα έντερα. Ο Νίτσε στην άρχη άρνείται τη διαλεκτική, — με αυτό το όπλο δεν έχει τη δυνατότητα ν' άποδείξει τις αλήθειες που του χρειάζονται. Έτσι παρά τη θέλησή του σαν νά πα ρ α δ έ χ ε τ α ι, την πνευματική ό π ε ρ ο χ ή, τ ω ν κ α τ α π ι ε ζ ο μ έ ν ω ν τ ά ξ ε ω ν ά π έ ν α ν τ ι σ τ ι ς ά ρ χ ο υ.

σε ς τ ά ξ ε ι ς, που την «εύγενεία τους» την ύπερασπίζεται τόσο ζηλότυπα.

Ο Νίτσε φυλαγόταν από την πνευματική άνωτερότητα των έργαζόμενων ακόμα από τότες που έπεξεργάζονταν το πρώτο του βιβλίο, και γι' αυτό την παρουσίασε κάτω από την δαιμονισμένη μορφή του θεωρητικού «άρχηγού του όχλου», — του Σωκράτη. Το Νίτσε τον άνησυχούσε η σκέψη πως αυτός ό όχλος θα κατακτήσει την έπιστήμη, θα «σωκρατοποιηθεί», και τότες τους «εύγενείς» τους περιμένει άναπόφευκτος χαμός. Άκόμα σ' ένα από τα πρώτα του έργα, — «Η φιλοσοφία σε άμηνάνας» (1873) — γράφει: «Περισσότερο από όλα κανείς πρέπει να φάθεται μην τύχει και μολύνει η σύγχρονη έκπαίδευση τις τάξεις των άμαθών... Άμέσως μόλις η έργασια καταλάβει πως μπορεί εύκολα να μάς προσπεράσει στη μόρφωση και στην άρετή έμεις «ωφλήσαμε» (π. 2). Τη σκέψη πως η διαλεκτική έξυπνότητα τις τάξεις που διεκδικούν τα δικαιώματά τους ο Νίτσε τη διέτρωσε στο βιβλίο «Η Θέληση της Δύναμης» το όποιο έπεξεργάζονταν το 1884-1888 και στο «Λυκόφως των ειδώλων» που γράφτηκε έπίσης το 1888. Σ' όλες τις περιόδους των φιλοσοφικών του σκέψεων καθάρ άμολογούσε πως με τη λογική δεν έινε δυνατό ούτε ν' άποδείξει το δίκαιο της έκμεταλλεύσης, ούτε να στρίψει την προνομιούχο θέση των «εύγενών». Για το συμφέρον του έινε ύποχρεωμένος να μεταφέρει την πάλη σε άλλο πεδίο, στη σφαίρα των σκοτεινών ένστικτων στο πεδίο της τέχνης, που το βλέπει σαν πειραματική φυσιολογία, και όπου, σύμφωνα με τα λόγια του, «άγιάζεται άκριβώς το ψ έ μ μ α, ενώ η θ έ λ η σ η τ η ς π λ ά ν η ς έχει με το μέρος της την καθάρη συνέληση...» («Γενεολογία της Ηθικής», τρίτη πραγματεία, π. 25).

Στον καιρό του ο Κάντ, με τη θεωρία του άδύνατου της ύπαρξης της γνώσης, ήθελε να περιορίσει το πεδίο της άνθρωπινής γνώσης έτσι που ν' άφίσει θέση στην πίστη στο θεό. Ο Νίτσε έβαλε στο νού του να επαναλάβει αυτό το πείραμα με άλλα μέσα, — όχι με την άνάλυση και για άλλο σκοπό: για ν' άφίσει τόπο όχι για το θεό στον οδρανό, αλλά για την κυριαρχία των «εύγενών» στη γή.

Ένα από τα μικρότερα έργα του Νίτσε, που γράφτηκε στην άρχη (1873) «Ο φιλόσοφος» έχει αυτό τον ύπότιτλο: «Σημειώματα για την πάλη της τέχνης με τη γνώση». Έδώ ο Νίτσε ίσχυρίζεται πως ο φιλόσοφος της τραγικής γνώσης (καθώς θεωρούσε τον έαυτο του) είχε άποστολή να δομάσει την ύποχαλινόμενη ύψα της γνώσης και ν' άποδώσει στην τέχνη τα δικαιώματά της. Στο μέρος «Η Άπολογία της Τέχνης» έγραφε πως πρέπει να ξέρει κανείς να ικανοποιείται με την καλλιτεχνική θεωρία για τον κόσμο, γιατί άποδείχτηκε πως έινε άδύνατο να οικόδομησει κανείς τον πολιτισμό με βάση την έπιστήμη. Το χαλινώμα της έπιστήμης μπορεί, λέει, τώρα να γίνει μόνο μέσον της τέχνης. Η περάστια άποστολή του έγκειται, κατά το Νίτσε, στο να ξαναδημιουργήσει το πόν από την άρχη και μέσα σ' αυτό το καινούργιο να έξαογεννήσει τη ζωή.

Σ' όλη τη διάρκεια της δημιουργικής του έργασίας, σ' όλα τα βιβλία, ο Νίτσε έκανε έναν έκαματο άγώνα ενάντια στο Σωκράτη. Οι άρχαιοι φιλόσοφοι, έγραφε στη «Θέληση της Δύναμης», — ήταν συνεπείς, ξεκινώντας από τη λαθασμένη προ-όποση τους, πως η άπόκτηση συνέλησης έινε η άψιλή, η ψιλύτερη κατάσταση, — πως έινε άπαραίτητος όρος για την τελειότητα, ενώ έινε άκριβώς το έναντιον». (434). Το να σκοτώσει στους άνθρώπους τη συνέληση, — να τί έίπανε το πάθος του Νίτσε. Το Σωκράτη τον όνομάζει «Άσπώ από την κορφή ως τα νύχια. Τόν Πλάτωνα «Κ α λ ι ό σ τ ρ ο σ έ μ ε γ ά λ η κ λ ι μ α κ α». Έ, μα βέβαια, άφού και ο Πλάτωνας άμάρτησε με τη διαλεκτική, άβετούσε τους κανόνες του καλού γούστου, κήρυσσε το «φανταστικό των ήθων». Υπάρχουν στον κόσμο πιο βαρεία έγκλήματα; «Η ήθικολογική φιλοσοφία έινε η άνήθικη εποχή στην Ιστορία του πνεύματος», έρωάνει με νευρικότητα ο Νίτσε» (στο ίδιο, σ. 428).

Ναι, οι σοφιστές! Ο πολιτισμός τους καθολοκληρία ξεφύτρωσε από τα έλληνικά ένστικτα. Οι σοφιστές ήταν «Έλληνες». Ο Σωκράτης και ο Πλάτωνας, που στάθηκαν με το μέρος της άρετής και του δικαίου ήταν «Ι ο υ δ α ί ο ι» η και γώ δεν έξυρω τί» (στο ίδιο 429). Η περιφρονη έκτίωση του Σωκράτη: φρόνηση = άρετη = άγαθό, φαντίζετο το Νίτσε. Σ' όλη του τη ζωή έψαχνε να βρεί τον τόπο που θα μπορούσε ν' αντίταξει σ' αυτή την έκτίωση και έπί τέλους βρήκε την «υποταγή της

Είναι αλήθεια πως αργότερα, στο βιβλίο «Η Θέση της Δύναμης», ο Νίτσε έγραφε το αντίθετο, αλλά αυτό το βιβλίο είχε πολύ μικρότερη διάδοση. Νά τι έγραφε στο πιο ώριμο από τα έργα του, που το νόμισσε στον πρόλογο «Ευαγγέλιο του μέλλοντος»:

«Εμείς βγάζουμε στην πρώτη γραμμή τη συμπτωματική μας κατάσταση στον κόσμο (όπως ο Γκαίτε, ο Σταντάλ), τα εξωτερικά γεγονότα της ζωής μας, και τα υπογραμμίζουμε για να δημιουργήσουμε έσφαλμένη γνώμη για τα δευτερεύοντα σχέδια. Εμείς οι ίδιοι καραδοκούμε και προσέχουμε να μη συνδέσουμε μ' αυτές τις περιπτώσεις την ψυχή μας. Αυτά μας χρησιμεύουν σαν προσωρινά καταφύγια και σκέπες που τις χρειάζονται οι διαβάτες και όπου στεγάζονται. Εμείς αποφεύγουμε να μείνουμε πολύ μέσα σ' αυτές. ... Όλη μας η δύναμη χρησιμοποιείται για την ανάπτυξη της δύναμης της θέλησης, — την τέχνη που μας επιτρέπει να φορούμε μάσκες, την τέχνη της κατανόησης πέραν των αποτελεσμάτων (επίσης να σκεπτόμαστε «υπερ-ευρωπαϊκά» προς το παρόν).

Προετοιμασία για να γίνουμε έντολοδότες του μέλλοντος, κυρίαρχοι της γής, είτε τουλάχιστον να γίνουν τα παιδιά μας. Η κυριότερη προσοχή επιτίθεται στους γάμους (σ. 132).

Και δώ πάλι πρόκειται για την τέχνη, αλλά για έτελως άλλου είδους τέχνη — για την τέχνη να φορεί κανείς «πολιτισμένους» μάσκες και να προετοιμάζεται για την κατάκτηση του κόσμου.

Είτε πάρα κάτω, στο άμεσως ακόλουθο σημείο: «Είκοστος αιώνας... δε φοβόμην να προείπω μερικά πράγματα, και έτσι πιθανόν να δώσω αφορμή για να εμφανιστεί το φάσμα του πολέμου» (σ. 133).

Τέτοιου είδους γνώμες και προβλέψεις στο παρελθόν, είτε δε γίνονταν αντίληπτες από τον αναγνώστη, είτε του διάφευγαν. Το γεγονός πως ακόμα και στην παραμονή του σημερινού πολέμου τα κείμενα του Νίτσε δε διαβάστηκαν σωστά, στην πραγματική τους έννοια, μπορεί να το εξηγήσει κανείς μόνο σαν

αδράνεια σκέψης, είτε σαν συνήθεια που διατηρήθηκε από το παρελθόν, να θεωρείται ο Νίτσε όχι αυτό που είναι στην πραγματικότητα. Νά πως εξηγείται η διμυλία του Δρ 'Ιωάννη Σμίτ, που έγινε το 1938 πάνω στην πατροπαράδοτη πραγματεία του Νίτσε. Τότες, το 1938, στο γερμανικό αντιφασιστικό περιοδικό «Zeitschrift für freie Forschung» 1 που εκδιδόταν απ' την 'Ανώτερη 'Ελεύθερη Γερμανική Σχολή στο Παρίσι, δημοσιεύτηκε προγραμματική έκθεση του Δρα 'Ιωάννη Σμίτ σ' αυτή τη Σχολή, με θέμα: «Η έθνικο-σοσιαλιστική επιστήμη και το πρόβλημα των ελεύθερων γερμανικών έρευνών». Ο εισηγητής, μεταξύ άλλων, υποδείκνυε πως το πρόβλημα της ελεύθερης γερμανικής επιστήμης συνίσταται στο να υπερασπιστεί κανείς την πνευματική και πολιτική κληρονομία του γερμανικού λαού από την έθνικο-σοσιαλιστική καταχρηστική εκμετάλλευση. Και ισχυριζόταν πως το Νίτσε δεν έπρεπε να τον παραχωρήσουν στους φασίστες, γιατί αυτό θα έσημαινε πως έδρουσαν ενάντια στις ιστορικές παραδόσεις. Σήμερα, στο 1945, φαίνεται πιο καθαρά από πρώτα πως ο Νίτσε ξεγέλασε πολλούς αναγνώστες διαφόρων έθνικοτήτων με τα υπερδεδμένα αλληλοσυγκρουόμενα αποφθιγμάτων του, με τη σοφιστία του, με την «υποταγή» του. Αιχμάλωτοι σ' αυτή την πλάνη έμειναν πολλοί ακόμα απ' τα προφασιστικά χρόνια.

*Ηρθε όμως η εποχή να διαβάσει κανείς το Νίτσε με το νέο πνεύμα. Όταν θ' ασχολείσαι μ' αυτό το διάβασμα σήμερα, κάτω απ' το φως των φασιστικών πυρκαϊών θα ξεπροβάλλουν εκείνα τα σημεία που νορίτερα δόλου δεν επέσυραν την προσοχή, είτε μοιάζανε σαν κάτι τόσο «άγνo» και πολιτικά οδύτερο. Με τον καινούργιο τρόπο θα κατανοήσει κανείς και το χαρακτήρα της διδασκαλίας του φιλόσοφου και αυτή τούτη την προσωπικότητά του.

(Συνέχεια στο έρχόμενο)

1 Περιοδικό για την ελεύθερη έρευνα.

Μ. ΓΑΛΑΚΤΙΟΝΩΦ
Υποστράτηγου του Σοβιετικού Στρατού

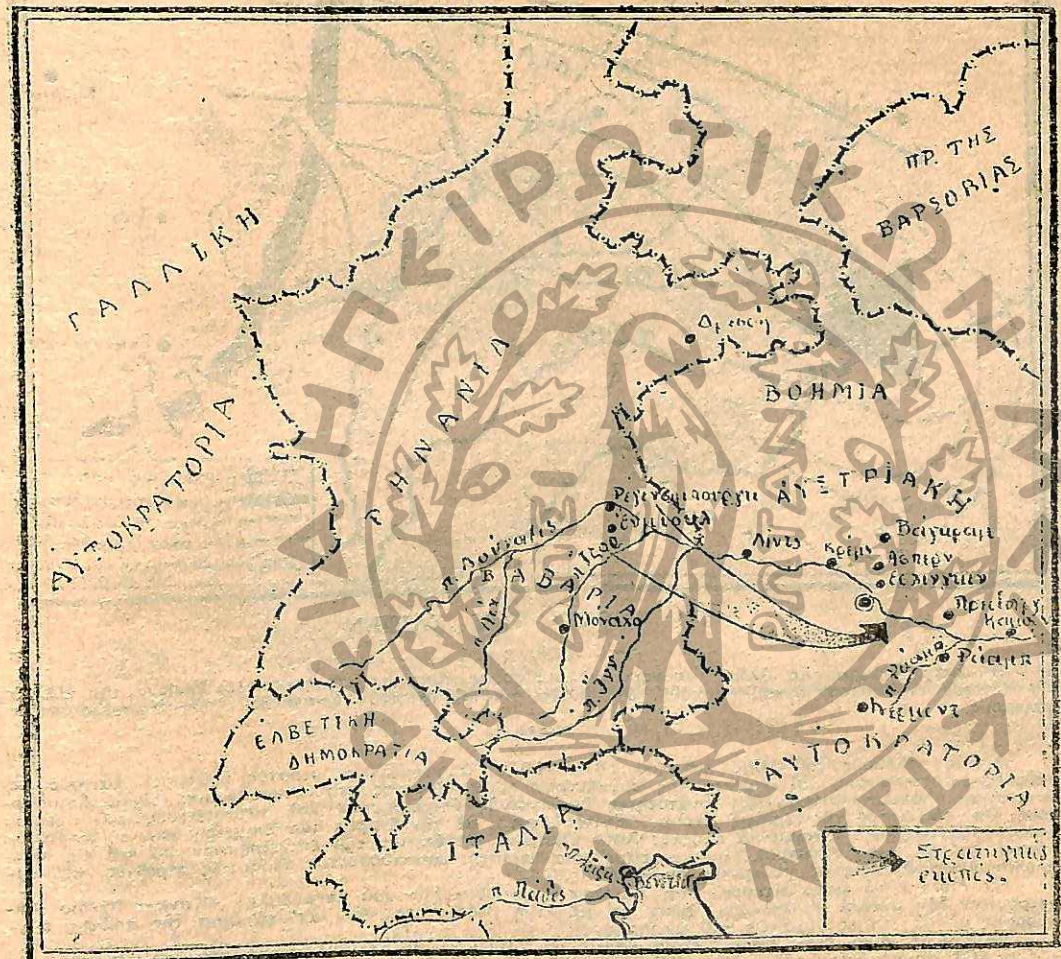
Ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΠ' ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΣΤΟ ΣΤΑΛΙΝΓΚΡΑΝΤ

Την 1 του Σεπτεμβρίου του 1939 άρχισε ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος. Το εγκληματικό χέρι του Χίτλερ άναψε τη πυρκαϊά, που άγκάλιασε την Εύρωπē και απλώθηκε και σ' άλλες ηπείρους. Τα γερμανο-φασιστικά στίφη, ρίχθηκαν πάνω στα δυτικο-ευρωπαϊκά κράτη, που βρισκόντουσαν στην κατάσταση της γλυκειάς υπνηλίας, της ήσυχότητας και ειρηνότητας. Οι σύγχρονες όρδες των βαρβάρων, απ' όπου ξεκινάει η γενεαλογία των ρατσιστών, τοποθέτησαν το έργο της βάνανσης εξόντωσης των λαών, πάνω στη βάση φυλετικού υπολογισμού και έδωσαν στην διάθεση της αιμοδόρας επιδρομής, τα τελειότερα κατορθώματα της πολεμικής τεχνικής. Κατρακυλώντας με κεραυνόβολα ταχύτητα, πάνω στις εσφιασμένες χώρες της Δυτικής Εύρωπης, η γερμανική πολεμική μηχανή, ώρμησε προς ανατολάς. Διεξήχθησαν γιγάντιες μάχες, τέτοιες που δεν είδε κανείς στην ιστορία των πολέμων. Το κύμα της φανατικής παλινδρομίας κατρακόλισε ως τον κάτω Βόλγα και έδω συντρίφτηκε πάνω στους βράχους του αδόλητου Στάλινγκραντ. Ποτέ ακόμα ως τώρα, δεν διεξήχθηκε πόλεμος σε τέτοιες περίπλοκες, διαφορετικές, και αντιτιθέμενες μορφές. Δεν ήρθε βέβαια, ακόμα ο καιρός, για να κάνει κανείς την εξωνυχιοτική επιστημονική ανάλυση των επιχειρήσεων και μάχων που διεξήχθησαν σ' αυτόν. Για τη στρατιωτική έρευνα, στην ίδια γραμμή σπουδαιότητας βρίσκονται κι εκείνες οι λεπτομέρειες, που δεν έχουν ακόμα ξεσκεπαστεί.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ 1809 (βλ. προηγούμενη συνέχεια)

Η μελέτη αυτή, δεν έχει αντίρρηση, να δώσει τη σύντομη άποψη της πορείας του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Το πρόβλημα μας περιορίζεται σ' ένα μόνο ζήτημα, που για να βγει σ' εφ' όλης της ύλης, χρειαζόμαστε μερικά πραγματικά υλικά, που η ατέλεια του, πρέπει γι' άλλη μια φορά να υπογραμμισθεί. Έλπιούμε πως η παρουσίαση της ιστορικής άποψης, θα επιτρέψει ν' αποφεύγει κανείς τις ασκρίσεις στην ανάπτυξη του καθορισμένου θέματος.

Ο ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΣ «ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΑΖΙΝΩ»

Απ' την εποχή του Ναπολέοντα, του Σουβόροφ, του Κουτούζωφ περνάμε στο σύγχρονο πόλεμο. Ο δρόμος της εξέλιξης του πολεμικού έργου, που περάσαμε σ' αυτό το διάστημα του αιώνα, παρουσιάζεται πολύ ξεκάθαρα στο εξεταζόμενο ζήτημα.

Η στρατηγική εξέλιξη των αντιπάλων, έγινε διαφορετικά στο 1939 από το 1914. Κι' αλήθεια. Η Γαλλία, έκανε γενική επιστράτευση και τη συγκέντρωση των ενόπλων δυνάμεων στις παραμεθόριες περιοχές, με τις ίδιες μεθόδους που έκαμε και στον προηγούμενο πόλεμο. Μά η γενική αυτή επιστράτευση γίνονταν για δεύτερη φορά — την πρώτη φορά είχε «απορριφθεί» μετά το Μόναχο. Τον Σεπτέμβριο του 1939, υπήρχε αμφιβολία αν ήταν «πραγματική» αυτή η επιστράτευση και «πραγματικός» αυτός πόλεμος.

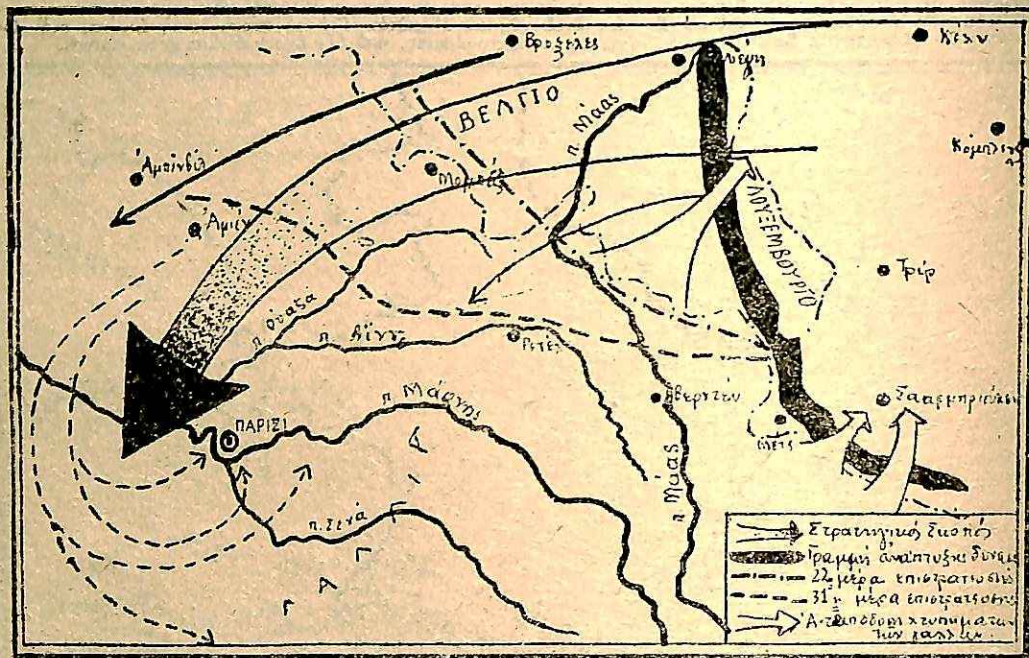
Όσο για τη Γερμανία, ο Χίτλερ δεν είχε ανάγκη να κάνει γενική επιστράτευση, γιατί ο γερμανικός στρατός ήταν κιόλας επιστρατευμένος.

Στο Δυτικό μέτωπο, ο πόλεμος άρχισε με τη νεκρική σιγή. Κι' οι δυο πλευρές αναπτύχθηκαν πάνω στις ίδιες γραμμές, στο μήκος των συνόρων. Οι αντίπαλοι — για πρώτη φορά στην ιστορία των πολέμων των νεώτερων χρόνων, όπως φαίνεται, δεν παρουσίαζαν καμμία επιθετική διάθεση πραιτούμενοι απ' το πλευρό της πρωτοβουλίας.

Όσο για τη χιτλερική κλίμα, αυτή, απλούστατα, κορόιδευε τους αντίπαλους, όπως το άποδειξαν οι κατοπινές ενέργειες. Δεν συνέβαινε όμως το ίδιο στο στρατόπεδο των συμμάχων: εκεί ακολουθούσαν στα σοβαρά κάποιο σχέδιο πολέμου, όπου ο πόλεμος, σαν ένοπλος αγώνας ως το θάνατο και όχι για τη ζωή, αποκλειόταν γενικά.

Πρέπει να εξετάσουμε αυτή τη «στρατηγική», ή, καλύτερα, αυτή την άρνηση της στρατηγικής, γιατί, αν δεν υπάρχει πόλεμος τί χρειάζεται η στρατηγική.

Το γαλλικό γενικό επιτελείο, όπου είχε αναπτυχθεί αυτό το αρρωστιάτικο φυτό, είχε αντίρρησης για τη γενίκευση της πείρας του πρώτου παγκόσμιου πολέμου.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΣΛΙΦΕΝ

Θ' αναγκασθούμε για άλλη μια φορά να γυρίσουμε πίσω και να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη της έννοιας «του στρατηγικού σκοπού», στο διάβα του αιώνα που πέρασε απ' τους Ναπολεοντικούς πολέμους.

***

Στους πολέμους του 1866 και του 1870—1871, ο γερμανικός στρατός εφάρμοσε καινούργιες μεθόδους επιστράτευσης και στρατηγικής συγκέντρωσης, βασισμένες στο σιδηροδρομικό δίκτυο. Δημιουργήθηκαν ολόκληρα καινούργια δυναμώματα διεξαγωγής επιχειρήσεων και καταστροφών του σχεδίου τους, απ' τον καιρό της ειρήνης ακόμα. Έγινε δυνατό, με την έναρξη των επιχειρήσεων, ν' αναπτύσσονται στρατιές με εκατομμύρια άνδρες. Αυτό πλάταινε την έκταση των επιχειρήσεων, μα και τις περίπλοκες. Κι' απ' τις δυο μεριές, στην παραμεθόριο περιοχή, αναπτύσσονταν τεράστιες στρατιές, που εμπλεκόντουσαν άμεσα σε πολεμικές συγκρούσεις.

Ο Μόλκε, ο μεγαλύτερος, έτσι διατύπωνε τη δυσκολία που ξεπρόβαλε: «Κανένα σχέδιο επιχείρησης δεν μπορεί ν' απλώσει, έστω και με λίγη βεβαιότητα, έξω απ' τα όρια της πρώτης συγκρούσεως με τις κύριες δυνάμεις του αντιπάλου.»

Αν όμως είναι έτσι, μπορεί τάχα κανείς να καθορίζει στρατηγικό σκοπό στον πόλεμο του νέου τύπου; Οι συγκρούσεις που παρουσιάζονται κιόλας στα σύνορα, μπορούν να μεταβάλουν ριζικά την κατάσταση και να κάνουν τον από πριν καθορισμένο στρατηγικό σκοπό άκατορθωτο ή άχρηστο.

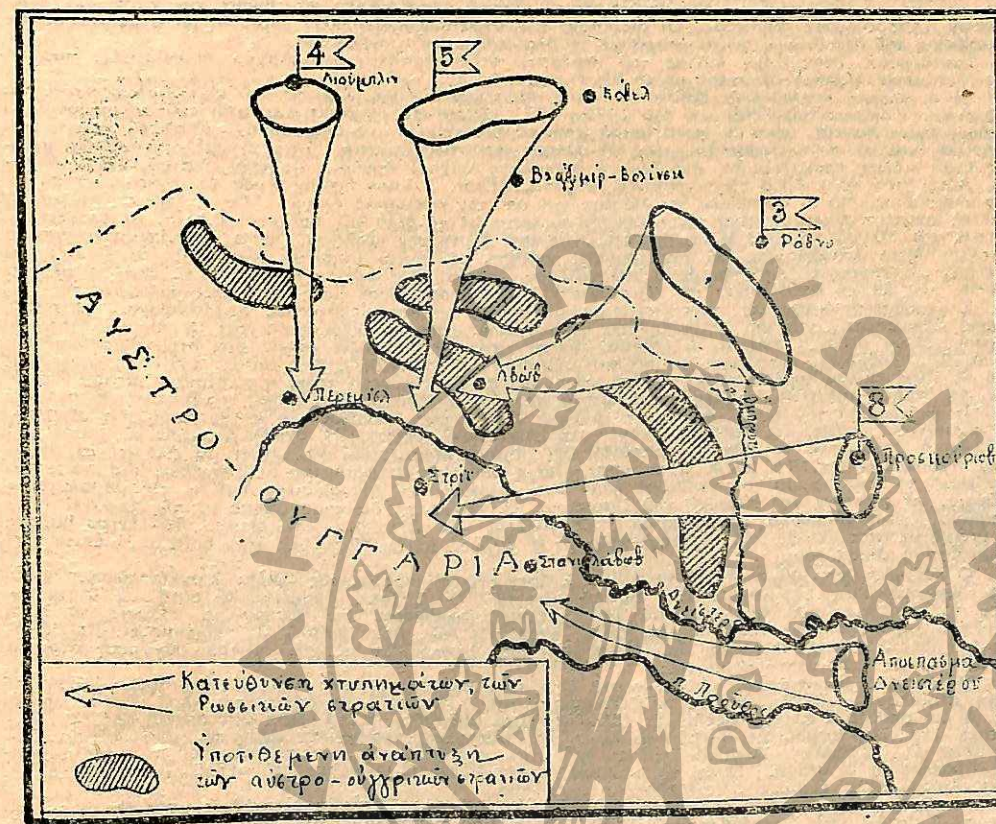
Μπρος στην τακτική νίκη, υποχωρούν οι απαιτήσεις της στρατηγικής, και η στρατηγική αναπροσαρμόζεται στην καινούργια κατάσταση πραγμάτων που δημιουργήθηκε. Η τακτική είναι σύστημα στηριγμάτων (σφίσμα Μ. Γ.). Σ' αυτά τα λόγια του Μόλκε εκφράζεται ουσιαστικά η άρνηση της στρατηγικής, σαν διεύθυνσης επιχειρήσεων που στηρίζεται σ' ορισμένο σχέδιο. Στον πόλεμο του 1870—1871, ο Μόλκε, δεν καθόρισε στα στρατεύματα, ξεκάθαρα εκφρασμένο στρατηγικό σκοπό.

Το Σεντάν, παρουσιάστηκε σαν αποτέλεσμα μιας σειράς συμπτωμάτων και προπάντων της άνικανης ηγεσίας της τοτινής γαλλικής διοίκησης.

Άλλοιώς διατύπωνε τα προβλήματα της στρατηγικής ο Φόρ. Στο έργο του «Για τη διεξαγωγή του πολέμου» (έκδ. 1904) έγραφε: «Η στρατηγική που καθορίζει, να βρει κανείς τις κύριες δυνάμεις του στρατού του αντιπάλου και να συγκρουσθεί μ' αυτές, πράγμα που αποτελεί τον πρώτο σκοπό, προβλέπει κάτι άλλο, που βρίσκεται πίσω απ' αυτό το σκοπό, πίσω απ' τη σύγκρουση... Ο αρχιστράτηγος, πρέπει απ' τα πρώτα κιόλας βήματά του, να προσδιορίσει τον τελικό σκοπό του πολέμου, για να κατευθύνει πάνω σ' αυτό όλες τις γραμμές του σχεδίου του, που η πραγματοποίησή του αρχίζει απ' την πρώτη κιόλας μάχη. Ο προσδιορισμός αυτού του τελικού σκοπού, αυτός του αποφασιστικού αντικειμένου, επιβάλλεται να γίνει απ' την πολιτική... Όταν καθορισμένος ο σκοπός, προσδιορίζει το δρομολόγιο που πάνω του θα αναγκασθεί η στρατηγική να διεξάγει επιχειρήσεις για τη μάχη, μα ακόμα και το βαθμό, ως τον οποίο θα ανατίσει τις επιχειρήσεις, επωφελομένη απ' την κερδισμένη στη μάχη επιτυχία.

Δεν ξεχνιέται τώρα σαν λάθος στην εκλογή αυτού του τελικού σκοπού, η αποτυχία του Ναπολέοντα το 1812: Αυτός, έκανε λαθεμένες υποθέσεις, πως η κατάληψη της Μόσχας και η ύπταξη της μισής Ρωσίας θα του εξασφάλιζαν την «έπιθυμητη ειρήνη».

Οι σκέψεις του Φόρ είναι πολύ σωστές και συγκεκριμένες: ο στρατηγικός σκοπός, το αποφασιστικό αντικείμενο, εκλέγεται έτσι, που να βρεθούν και να τακτισθούν οι κύριες δυνάμεις του αντιπάλου. Ο σκοπός αυτός προσδιορίζει την κύρια κατεύθυνση των προσπαθειών, το δρομολόγιο των επιχειρήσεων (τη μορφή του έλιγμου), δημιουργεί τις πιο ευνοϊκές συνθήκες για τη μάχη και την εκμετάλλευσή της επιτυχίας. Η στρατηγική κυριαρχεί πάνω στην τακτική, βοηθώντας την και ολοκληρώνοντας τα αποτελέσματά της.

ΡΩΣΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ (ένδεχόμενο Α') 1912

Το σχέδιο που σύμφωνα μ' αυτό αναπτύχθηκε ο γαλλικός στρατός το 1914, είχε άμυντικό χαρακτήρα. Μα στο Γαλλο-αρχιστράτηγο Ζωφρ δέ μπορούσε βέβαια να τούρξει στο κεφάλι του, να βασιστεί πάνω στη μορφή των ενεργειών ή καλλίτερα της αδράνειας, που ο μαθητής του Γκαουτιέν το 1939 θεωρούσε σαν την καλύτερη επιτυχία της στρατιωτικής επιστήμης. Τον Αύγουστο του 1914 οι γαλλικές δυνάμεις, ενεργώντας σύμφωνα με το σχέδιο, κάνουν επιθέσεις πάνω στη Λωρραίνη, στο Νότιο Βέλγιο, εναλλάσσοντας κατά μήκος του μετώπου, προς Δυσμάς. Πάρα πολλές κατευθύνσεις, στρατηγικός σκοπός δεν υπάρχει.

Ο Γάλλος αρχιστράτηγος, εφαρμόζοντας την άμυντική μορφή ενέργειας, απέδωσε να ματαιώσει το σχέδιο του αντιπάλου. Για να το πετύχει ήταν απαραίτητο, πριν απ' όλα, να αντιληφτεί την πρόθεση του έχθρου, να ξεκαθαρίσει την κατεύθυνση του κύριου χτυπήματος, να καθορίσει σε τι απόβλεπε ο αντίπαλος, ποιόν στρατηγικό σκοπό επιδιώκει. Ο Ζωφρ, ξεσκεπάζοντας το σχέδιο της γερμανικής ανώτατης διοίκησης, αποκρούει την απειλή με αντιπθέσεις και με αντι-έλιγμους. Η γαλλική ανώτατη

ρινό πόλεμο, όποτε αναπόφευκτα ξεπροβάλλουν τὰ όχυρωμένα μέτωπα. 'Η στρατηγική έκδικήθηκε σκληρά τόν Λούντεντορφ γιατί τήν άρνήθηκε: 'Η τακτική στάθηκε άδύνατη και ξεκρέμαστη.

Τό λάθος τού Λούντεντορφ είναι ξεκάθαρο: τό άποτελεί ή άνικανότητά του νά συνδέσει τή στρατηγική και τήν τακτική στόν πόλεμο θέσεων. Κι' όμως άρκετοί ήταν οι έρασιτέχνες πού παρουσιάστηκαν γιά νά οκιάσουν τήν δόλωτη μέρα και νά μπλέξουν τό ζήτημα. 'Απ' όλους αυτούς, έκείνος πού άξίζει νά σταθούμε γιά λίγο, είναι ο Ντέλμπριουκ, πού κριτικάρησε τόν Λούντεντορφ μετά τόν πόλεμο, από τήν άποψη τής περιόδησης αντίθεσης τής στρατηγικής τής συντριβής και τής στρατηγικής τής έξάντλησης. 'Ο Ντέλμπριουκ ρίχνει στόν Λούντεντορφ τήν εύθύνη, γιάτί στήν έπιχείρηση τού Μάρτη έφάρμοσε τή στρατηγική τής συντριβής:

«'Η σύλληψη τής στρατηγικής έπιχείρησης δέν είναι σωστή άν δέν υπόσχεσαι ταχτική έπιτυχία, δηλαδή έπιτυχία στή μάχη. 'Αν ο στρατηγός Λούντεντορφ δέν πίστευε πώς θά μπορέσει ταχτικά νά διεισδύσει στίς τοποθεσίες έκείνες όπου βρισκόταν ή έλπίδα γιά τήν έπίτευξη τού στρατηγικού σκοπού και άρχισε γι' αυτό τό λόγο τήν έπίθεση στό τέτοιο μέρος, πού από στρατηγική άποψη οδηγούσε στό κενό, τότε αυτό άποτελεί αναγνώριση άπ' τόν στρατηγό τής άδυναμίας του' ήταν πολύ άδύνατος γιά τήν άποστολή πού καθόριζε' και ο σκοπός και τά μέσα δέν βρισκόντουσαν στήν πρεπούμενη ίσορροπία. Γιά νά πετύχει τό στρατηγικό σκοπό (διαχωρισμός τής άγγλικής στρατιάς άπ' τή γαλλική, πού μπορούσε νά παρασύρει τούς 'Αγγλους στήν άνατροπή), είναι άναμφισβήτητο πώς τό καλλίτερο άπ' όλα θάταν ή έπίθεση νά διεξαχθεί κατά μήκος τού ποταμού Σώμ».

Έτσι ο σκοπός δέν άναποκρίνονταν στά μέσα. Μά όπως είδαμε κίολας, ο σκοπός ('Αμιέν) δέν καθορίστηκε άπ' τόν Λούντεντορφ (και ο Ντέλμπριουκ δέν τό άναφέρει). 'Η κατάληψη τής 'Αμιένης θάταν δυνατή, άν διεξαγόταν σωστά ή έπίθεση. Κι' όμως δέν είναι αυτός ο λόγος. 'Αν τά κότσια τών Γερμανών δέν βαστούσαν γενικά τήν έπίθεση πού άρχισε, πρέπει νά βγάλουμε τό συμπέρασμα, πώς δέν έπρεπε και νά τήν αναλάβουν, περιοριζόμενοι στήν άμυνα. Κι' όμως ο Ντέλμπριουκ γράφει τά ακόλουθα:

«'Η γερμανική στρατιά έπρεπε νά έπιτεθεί τό 1918, μά ή έπίθεση έπρεπε νά έπιδιώκει σάν σκοπό, νά καταφέρει όσο μπορεί πιά βαρεία χτυπήματα, χωρίς νά άποβλέπει στήν ολοκληρωτική συντριβή όλων τών μάχιμων δυνάμεων τού έχθρου. Κι' έτσι, αυτό έπρεπε νά είναι, έπίθεση μέ περιωρισμένο σκοπό». Ξαναθάλεται τό φώς τού Θεού ή «Στρατηγική τής έξάντλησης». 'Ο Ντέλμπριουκ επαναλαμβάνει τό συλλογισμό τού Φαλκενάιν: νά έπιβληθεί κανείς κατά περιορισμένες δόσεις. Γιατί; 'Οχι γιά νά τσακίσει τόν αντίπαλο, μά γιά νά τού καταφέρει όσο μπορεί πιά βαρεία χτυπήματα, δηλαδή νά τόν έξαντλήσει.

Τό κομικό ο' αυτούς τούς συλλογισμούς τού Ντέλμπριουκ βρίσκεται στό ότι αυτός, διακηρύττοντας τήν «άσκησι» έπίθεση, δέν μάντευε, όπως φαίνεται, πώς ο Λούντεντορφ ένέργως άκρίβως σύμφωνα μέ τίς άποστάσεις του. 'Ο Λούντεντορφ κατάφερε στους συμμαχούς «βαρεία χτυπήματα», χωρίς νά πετύχει τό στρατηγικό σκοπό. Τά άποτελέσματα είναι γνωστά.

Μά τό σχήμα πού δίνει ο Ντέλμπριουκ δέν είναι τυχαίο: καθρεφτίζει μέ άκρίβεια τίς ταλαντεύσεις τής γερμανικής στρατηγικής άνάμεσα στήν πιά άσυγκράτητη στρατηγική τής συντριβής ως τή συνεσταλμένη άρνηση τής στρατηγικής, πού καταλήγει στήν ταχτική.

***

'Η έννοια τού στρατηγικού σκοπού, μέ τήν παρουσία τών συνεχών όχυρωμένων μετώπων, έκφράζει τό κέντρο βάρους τής πολεμικής δραστηριότητας στό δοσμένο μέτωπο. Αυτό είναι πέρα γιά πέρα εύκολόγνωστο, άν ύπολογίσουμε, πώς ο στρατηγικός σκοπός είναι στενά δεμένος μέ τήν έπίθεση τής μιάς άπ' τίς δύο πλευρές, πού έπιδιώκει τό αποφασιστικό άποτέλεσμα. Στόν τομέα τής έπίθεσης παρουσιάζονται σκληρές μάχες, όπου και οι δύο πλευρές μπάζουν όλο και καινούργιες έφεδρείες. Τό 1916, τό κέντρο βάρους τού άγώνα στό δυτικό μέτωπο ήταν στό Βερντέν, τό 1918 στήν 'Αμιέν.

Είναι άλήθεια, πώς ή έκστρατεία τού 1918, παρουσιάζεται άπ' αυτή τήν άποψη λιγώτερο πειστική, γιάτί οι μάχες είχαν έπικραθεί και σ' άλλους τομείς.

'Ας προσέξουμε τήν εξέλιξη τών γεγονότων, ξεετάζοντας τούτη τή φορά τίς ένέργειες τών συμμαχών.

'Η στρατηγική τών συμμαχών ήταν άμυντική. Τό πρόβλημά τους ήταν νά άποκαλύψουν, όσο τούς τό έπέτρεπαν οι δυνάμεις τους, τίς προθέσεις τής γερμανικής άνώτατης διοίκησης και νά τίς αντιμετώπισουν μέ σωστή κατανόησή τών έφεδρειών σ' όλο τό μέτωπο. Μά, στό δυτικό μέτωπο δέν ύπήρχε ενιαία συμμαχική διοίκηση, πράμα πού μπορούσε νά δημιουργήσει μεγάλες δυσκολίες στή διάθεση τών έφεδρειών σέ περίπτωση δυνατού χτυπήματος τών Γερμανών. 'Ο Φός, κατέχοντας τή θέση τού άρχηγού τού γαλλικού γενικού έπιτελείου, πρότεινε νά συγκριθούν κοινές συμμαχικές έφεδρείες άπ' τίς μεγάλες μονάδες όλων τών συμμαχικών στρατιών. Μά ο άρχιστράτηγος τού βρετανικού στρατού Χέιγν και ο άρχιστράτηγος τού γαλλικού στρατού Πεταίν ματαίωσαν τό σχέδιο τού Φός και συμφώνησαν οι δύο τούς γιά άμοιβαία βοήθεια μέ μεταφορά τών έφεδρειών τους.

'Απ' αυτό βγαίνει πώς ο Λούντεντορφ, καταφέροντας τό χτύπημα πάνω στό σημείο έπαφής τών δύο συμμαχικών στρατιών, γιά νά τίς ξεχωρίσει, είχε δικίο: 'Εδώ βρισκόταν ο πιά άδύνατος κρίκος. 'Όταν άρχισε ή γερμανική έπίθεση, ο Χέιγν έπιδίωκε νά καλύψει τούς λιμένες, κι' ο Πεταίν τούς δρόμους πού οδηγούσαν στό Παρίσι. 'Η 'Αμιέν έμενε άκάλυπτη και τούς συμμαχούς άπειλούσε ή καταστροφή. Αυτή ή επικίνδυνη κατάσταση, ήταν εκείνη πού έσπρώξε τούς ηγετικούς κύκλους τών συμμαχών νά τοποθετήσουν τόν Φός επί κεφαλής όλων τών συμμαχικών στρατιών τού Δυτικού μετώπου. 'Η πρώτη διαταγή τού Φός ήταν νά καλυφθεί ή 'Αμιέν.

Κι' έτσι τό κέντρο τού άγώνα περιορίστηκε στήν 'Αμιέν. 'Εκεί βρισκόντουσαν συγκεντρωμένες σημαντικές δυνάμεις και τών δύο αντίπαλων. 'Ο Λούντεντορφ, προβλέποντας τήν άποτυχία τών παραπέρα χτυπημάτων, διάκωψε τήν έπίθεση και μετατόπισε τά χτυπήματά του σ' άλλους τομείς.

Μά τώρα ή περιοχή τής 'Αμιένης, όπου οι γερμανικές δυνάμεις είχαν έκτεθεί οχηματίζοντας τόσο πρὸς τή δυτική πλευρά, άποτελούσε τόν πιά άδύνατο κρίκο τού γερμανικού μετώπου.

Μέ τίς παραπέρα έπιθέσεις του, ο Λούντεντορφ έπιδίωκε νά πλατύνει τήν περιοχή τού ρήγματος, μά τό κατάφερε μερικά μόνο. Μέ τό νά μή πετύχει τό στρατηγικό σκοπό, έκανε δόκιμη τήν έκστρατεία. Στίς 18 τού 'Ιούλη, μέ άντιχτύπημα άπ' τό δάσος Βιλιέρ-Κοτερέ, ο Φός άρπάξε τήν πρωτοβουλία και έξαρπάισε τό «θύλακα τού Μάρνη», ύποχρώνοντας έτσι τούς Γερμανούς νά ύποχωρήσουν άπ' τόν ποταμό Μάρνη στή γραμμή τού ποταμού Βέλ. Στίς 8 Αύγουστου οι σύμμαχοι πέρασαν σέ άντεπίθεση άπ' τήν περιοχή τής 'Αμιέν. Αυτή είναι ή «μιάρη μέρα» τού γερμανικού στρατού. 'Ακριβώς στήν περιοχή τής 'Αμιένης, όπου οι Γερμανοί περισσότερο από άλλους είχαν πλησιάσει τή νίκη, πραγματοποιήθηκε ή τελευταία στροφή τής έκστρατείας σέ όφελος τών συμμαχών. Αυτό δέν ήταν τυχαίο: εκεί άκριβώς ήταν και ο πιά εύαίσθητος κι' άδύνατος κρίκος τού γερμανικού μετώπου.

'Η στρατηγική διάθεση ήταν εκείνη πού υπαγόρευσε στόν Φός τή σωστή λύση. 'Απ' τόν 'Απρίλη κίολας τού 1918, αυτός προετοίμαζε άντιχτυπήματα σέ διάφορους τομείς τής περιοχής τής 'Αμιένης. 'Η άποτυχία τής γερμανικής έπίθεσης τού Μάρτη είχε σάν λογική συνέπεια τής τήν 8 Αύγουστου. 'Απ' τή στρατηγική άμυνα τού πρώτου μισού τού 1918, ο Φός πέρασε στήν έπίθεση. Είναι άλήθεια πώς ο Φός περιορίζεται σέ άντιχτυπήματα μικρού βάθους: δέν είχε άκόμα άρκετές δυνάμεις γιά νά έπιτεθεί σέ μεγάλο βάθος τής έχθρικής διάταξης. 'Όμως στό σχέδιο έκστρατείας τού 1918 αυτό στάθηκε άρκεστό.

Καταλόγισαν άκόμα στόν Φός μία διαφορετική μορφή στρατηγική έξάντλησης. 'Υπολογίζανε πώς αυτός κέρδιζε τήν έκστρατεία τού 1918 καρπώνοντας και έξαντλώντας τίς έφεδρείες τών Γερμανών 'Ένας άπ' τούς Γάλλους μελετητές έγραφε μετά τόν πόλεμο:

«Τή μέθοδο τού Φός μπορούμε νά τή χαρακτηρίσουμε μέ μία φράση. 'Ο Ναπολέοντας έλεγε: «'Εγώ

βλέπω μονάχα ένα πράμα' τίς μάζες». 'Ο Φός θά μπορούσε νά πεί: «'Εγώ βλέπω ένα μονάχα πράμα τίς έφεδρείες τού αντίπαλου». Και σ' αυτό βρίσκεται τό μυστικό τής νίκης τού».

Είναι άλήθεια, πώς ή έξάντληση τών έφεδρειών άποτελεί σημαντική προϋπόθεση τής νίκης. Μά αυτό είναι τρόπος πού καθόλου δέν έξαντλεί τό όλοσάσιο τής στρατηγικής, πού έπιδιώκει τή συντριβή τού αντίπαλου. Τό συνηθισμένο τών έφεδρειών πρέπει νά τόν παίρνουμε στό πλαίσιο δόκιμης τής έκστρατείας τού 1918. Στήν άρχή οι έφεδρείες τής ήταν πιά πολλές άπ' όσες είχε ο Λούντεντορφ. 'Όμως δέν πέτυχε τή νίκη. Στό δεύτερο μισό ή ύπεροχή τών δυνάμεων πέρασε στους συμμαχούς. 'Όμως αυτή ή ύπεροχή δέν ήταν καθόλου αποφασιστική. Οι άνθρωποι πόροι τών 'Αγγλων και τών Γάλλων είχαν έξαντληθεί. Οι άμερικάνικες μεραρχίες ήταν άκόμα λίγες (πρὸς τό τέλος τού πολέμου ο αριθμός τους έφτασε τίς σαράντα) και έκτός άπ' αυτό ένα μεγάλο μέρος τους δέν είχε πάρει τό βάφτισμα τής φωτιάς και συνεπόμενα δέν μπορούσε νά άναμετρηθεί μέ τίς γερμανικές μεραρχίες κρούσης. Τά γενικά έπιτελεία τών συμμαχών κατάρτιζαν σχέδια παράτασης τού πολέμου στό 1919.

'Ο Φός πέτυχε τή νίκη τό 1918 γιάτί ένοιωσε βαθύτερα άπ' τόν παραπάνω συγγραφέα τή βάση τής Ναπολεοντικής στρατηγικής και τακτικής. Τή νίκη, καθόλου δέν τήν κερδίζει κανείς μέ τό νά καταστρέψει όλο τόν έχθρικό στρατό ως τόν τελευταίο άνδρα. Μιά παλιά πολεμική παροιμία λέει, πώς τή νίκη πρέπει νά τήν πετύχεις πάνω στους ζωντανούς κι' όχι πάνω στους νεκρούς. 'Ο γερμανικός στρατός τό 1918 είχε τσακιστεί και ήταν έτοιμος νά συνθηκολογήσει, όταν οι πόροι τού δέν είχαν άκόμα έξαντληθεί και ύπήρχαν έφεδρείες γιά τή συνέχιση τής αντίστασης. Τό θανατηφόρο χτύπημα ο Φός τό κατάφερε στις 8 Αύγουστου κάνοντας όχι μόνο τό Γερμανό στρατιώτη μά και τή γερμανική διοίκηση νά πιστέψει πώς ή παραπέρα συνέχιση τού άγώνα ήταν άσκητη και δίχως καμμία έλπίδα. 'Η τέτοια νίκη δέν πετυχαίνεται καθόλου μέ τήν άπλή άπαρίθμηση τών έφεδρειών μέσα στά έπιτελεία' ή νίκη κατορθώνεται στό πεδίο τής μάχης μέ συντριπτικά χτυπήματα και μέ τήν ύπεροχή τής πολεμικής τέχνης. Στή μάχη τού Βάγκραμ (σ. μ. κύρια έκστρατεία Ναπολέοντα 1809) ή κατάληψη τού όροπέδιου τού Βάγκραμ άποφάσισε τήν έκδοση τής μάχης, παρά τό γεγονός ότι ή αυστριακή στρατιά ήταν μακριά από τού νάνα καταστραμμένη. Στήν έκστρατεία τού 1918, σάν κι' αυτό τό όροπέδιο και κλειδί τής τοποθέσις, πού τώρα είχε τήν τεράστια έκταση μετώπου 800 χιλιομέτρων, ήταν ή 'Αμιέν.

'Ηταν είδικοί λόγοι, είπωμένοι άρκετά παραπάνω, πού έδωκαν σ' αυτή τήν περιοχή τόν χαρακτήρα τού στρατηγικού κλειδιού στήν εξέλιξη τής όλης έκστρατείας. 'Ο Φός κατανόησε αυτό τό πράμα πέρα γιά πέρα. Καλύπτοντας τόν Μάρτη τήν 'Αμιέν, αυτός έξασφάλισε κίολας τό κέρδιμα τής μιάς έκστρατείας. Στίς 8 Αύγουστου πραγματοποιούσε τή νίκη. Δέν θέλουμε νά πούμε ι' αυτό, πώς οι μάχες στους άλλους τομείς δέν είχαν σημασία. 'Όμως αυτές είχαν σχέση μέ τίς δύο μάχες στήν περιοχή τής 'Αμιένης: τού Μάρτη και τού Αύγουστου τού 1918. 'Εδώ φάνηκε ξεκάθαρα και μέ άκρίβεια, σέ ποιά πλευρά βρισκόταν ή στρατιωτική ύπεροχή, πού δέν βρίσκεται μονάχα στήν ποσότητα τών ανθρώπων και τών τεχνικών μέσων, μά και στήν πολεμική τέχνη. 'Απολεμάνε, όχι μέ ποσότητα, μά μέ ικανότητα. (Σουζόραφ).

'Ο Φός στή στρατηγική του ήγεσία έπαυσε έξοχα όπ' όψη του δόκλιμου τό μέτωπο, σάν ενιαίο. Μά κατάλαβε και κάτι άλλο: Στό μέτωπο διαμορφώνεται τό κέντρο βάρους τού άγώνα. 'Εμείς έξέρουμε κίολας άπ' τήν εισαγωγή πόσο σπουδαίο πράμα είναι και γιά τίς δύο πλευρές ο σωστός προσδιορισμός τής θέσης πού βρίσκεται τό κέντρο βάρους όλων τών πολεμικών έπιχειρήσεων. Στήν έκστρατεία τού 1918 ή έπίθεση τών γερμανικών στρατιών δόχησε στή διαμόρφωση τέτοιου κέντρου, στήν περιοχή τής 'Αμιένης.

Στήν ήγεσία τού Λούντεντορφ και τού Φός μπορεί κανείς νά διακρίνει ούσιαστική διαφορά: 'Ο Λούντεντορφ δέν καθόρισε ξεκάθαρα προσδιορισμένο στρατηγικό σκοπό' ο Φός τόν καθόρισε. Τόν στρατηγικό σκοπό τού μπορεί κανείς νά τό άκούσει έτσι: Καλύπτοντας τήν 'Αμιέν, πού άποτελεί τό σημείο τής έπαφής τών συμμαχικών στρατιών, νά πέρασει σέ άντεπίθεση και μ' αυτή νά τσακίσει τούς Γερμανούς. Στίς 8 Αύγουστου πετυχαίνει τό σκοπό τού. Αυτό ήταν κέρδιμα τής έκστρατείας και τά παραπέρα άντιχτυπήματα άποτελούσαν τήν πραγματοποίηση τής νίκης. 'Όμως τό χάσιμο τής έκστρατείας άπ' τή μία μεριά, πού δημιουργούσε γιά τούς Γερμανούς άπελπιστική κατάσταση, και άπ' τήν άλλη μεριά τό γεγονός, ότι ή Γερμανία δέχθηκε ταυτόχρονα βαρεία χτυπήματα, στήν 'Ανατολή — όπου καινούργιος Κόκκινος Στρατός συνέχιζε τήν ήρωική του πάλη — και στά Βαλκάνια, δόχησαν τή Γερμανία στή συνθηκολόγηση.

'Ο Φός διαφύλαξε μέσα στά χρόνια τού πολέμου θέσεων, τήν πίστη στή δύναμη τού έλιγμού και τήν πεποίθηση, πώς μονάχα κάνοντας έπίθεση και συντριβόντας τόν έχθρο, μπορεί κανείς νά φτάσει στή νίκη. 'Ο πόλεμος θέσεων δέν άποτέλούσε σέ καμμία περίπτωση έξαίρεση, πού ν' άκυρώνει τίς ριζικές άρχές τής διεξαγωγής τού πολέμου. 'Ο πόλεμος θέσεων άποτελεί μία περιωρισμένη σύμπτωση, στήν περίπτωση πού ή άμυνα είναι τόσο δυνατή πού ν' άποκρούει όλες τίς προσπάθειες μιάς αποφασιστικής έπίθεσης. Τέτοια κατάσταση μπορεί νά έχει μόνο σχετικό και προσωρινό χαρακτήρα — πόλεμος θέσεων μέ άπόλυτη μορφή, γενικά παρουσίασθηκε.

Τό στρατηγικό σχέδιο τού Φός, στις 8 Αύγουστου, πραγματοποιήθηκε τακτικά, μέ συντριβή τών γερμανών στό πεδίο τής μάχης. 'Εδώ εμφανίστηκε ή δύναμη τών καινούργιων έπιθετικών μέσων, πού είχαν οι σύμμαχοι, τόν τάνκς και τής άεροπορίας. 'Ανοίγονται καινούργια έποχή, όπότε οι περιφορές (σ. μ. συρματοπλέγμα κλπ.) τού πολέμου θέσεων ευλόγωνται και μπροστά στήν έπιτιθέμενη στρατιά, άνοίγονται πλατείες προοπτικές έλιγμών.

Δέν θάταν όμως σωστό και τό αντίστροφο συμπέρασμα, πώς δηλαδή ο πόλεμος θέσεων, γενικά δέν έδωκε τίποτε καινούργιο. Μετά τό 1917, ή διεξαγωγή τού πολέμου μέ παλιές μορφές ήταν κίολας άκατανόητη: ή αλματώδης εξέλιξη τής όχυρωτικής, ή διαμόρφωση τών όχυρωμένων μετώπων, ή άναπτύξη τής δύναμης τού ποροβολικού, όλα αυτά τά ιδιαίτερα γνωρίσματα, άποτελούν τά αναφαίρετα και χαρακτηριστικά γνωρίσματα τών συγχρόνων πολέμων.

Τά τάνκς και ή άεροπορία γεννημένα στόν προηγούμενο πόλεμο, άνοίγανε τή καινούργια σελίδα τής πολεμικής τέχνης.

***

'Όμως βρέθηκαν άνθρωποι, πού τίποτε δέν κατάλαβαν και τίποτε δέν έμαθαν. Και τό παράξενο είναι, πώς τέτοιοι άνθρωποι, έπέεργάζονταν σχέδια και βρισκόντουσαν έπικεφαλής τών συμμαχικών στρατιών, πού τό 1939 είχαν άναπτυχθεί στή θέση. Ξοδένανε και χρόνια και περαστικά μέσα, μέ τό χτίσιμο «τής γραμμής Μαζίνω», — τό θαύμα τής σύγχρονης όχυρωτικής τέχνης. 'Η γραμμή αυτή καθ' έαυτήν, πού πάνω τή βρήκαν τήν πραγματική τους οι νεώτερες καταχτήσεις τής όχυρωτικής, άξίζει βέβαια, και σεβάσμιος και μελέτη. 'Η ίδρα τού ν. ο. τ. (σ. μ. στά ρούσικα είναι τά τρία γράμματα ν. ο. τ. τών λέξεων ντολχοφρέμιαγια ογκνέβιαγια τόσκα πού σημαίνει: μόνιμο άπό μπετόν στοιχείο πυρός) πού άπέτελεσε τή βάση τής σύγχρονης όχυρωτικής. Μά τό όλο ζήτημα, βρίσκεται στό ότι ή «γραμμή Μαζίνω» γιά τό γαλλικό γενικό έπιτελείο, ενσάρκωνε τήν ούσία τού πολέμου. Αυτό είναι σάν νά φανταζόμαστε τόν άνθρωπο στόν σκελετό, ξεχνώντας τό ζωντανό του κορμί, τό πνεύμα του και τήν ένέργεια.

Τής ολοζώντανης φύσης τό περιλαμπρο χρώμα δοσμένο σέ μάς άπ' τόν ούρανιο δημιουργό τ' άλλαξες μέ τής σελήλας τό πράμα μέ τού χάρου τό σύμβολο, — τό σκελετό.

Τό πιά παράξενο είναι, πώς σ' αυτή τή περίπτωση άναφερόντουσαν στήν πείρα τού πολέμου

1914 — 1918. 'Απ' αυτό τον πόλεμο τα ευνούχισαν όλα: τον Μάρνη, τις σκληρές και μεγάλες μάχες, την επίθεση του 1918, και διαφύλαξαν μονάχα τη μορφή των νεκρωμένων μετώπων, με τις όθινες αδέσπερες οχυρώσεις τους.

Έχασαν πώς τέτοιες οχυρώσεις ποτέ δεν υπήρχαν. Το οχυρό του Βώ — πρόπλασμα του ντό — είχε καταληφθεί στις 7 του Ιούνη από μερικούς γερμανικούς λόχους. Οι βάλοι του οχυρού Ντούοιαν τρυπήθηκαν πέρα για πέρα από βλήματα του γαλλικού πυροβολικού, στην αντιμετώπιση του 'Οχτώβρη του 1916. Ποτέ στον πόλεμο θέσεων δεν είχαν γίνει οχυρώσεις τέτοιες, που να μη μπορεί κανείς να τις συντρίψει με πυροβολικό ή να τις καταλάβει με μία τολμηρή έφοδο.

Ποιο ήταν το πολεμικό σχέδιο των συμμάχων στη δύση, το 1939; Είναι εύκολονόητο πώς ακόμα δεν αποκαλύφθηκαν ούτε μελετήθηκαν τα ντοκουμέντα του αρχείου και γιατί δεν είναι δυνατό να δοθεί ακριβής απάντηση σ' αυτό το ερώτημα. Μπορεί κανείς να κρίνει το σχέδιο των συμμάχων, πάνω στη βάση της πραγματικής πορείας των γεγονότων, κι' αυτό είναι αρκετό για να τοποθετήσουμε αν όχι τις λεπτομέρειες, τουλάχιστο την ουσία του σχεδίου. Νά πώς χαρακτηρίζεται αυτό το σχέδιο απ' τον αμερικανό λοχαγό Κλάρκ, στην έκθεσή του που διαβάστηκε στη Στρατιωτική 'Ακαδημία των Ε. Π. Α.:

«Η Γαλλία και η 'Αγγλία, σύμφωνα με όσα δηλώθηκαν, μπήκαν στον πόλεμο, για να βοηθήσουν τη σύμμαχό τους την Πολωνία. Η Γαλλική επίθεση του 1939 για τη βοήθεια της Πολωνίας, αποτέλεσε μία άπλη χειρονομία, σε σύγκριση με τη Ρωσική επίθεση του 1914 για τη βοήθεια της Γαλλίας. Οι Γάλλοι, κάνοντας λίγες περιορισμένες επιθέσεις στον τομέα του Σάρ, τελικά καθηλώθηκαν σε μία θέση για τον άμυντικό πόλεμο.

Αυό ήταν οι συντελεστές, που επιδράσανε πάνω στα σχέδια των συμμάχων, στην αρχή του πολέμου. Πρώτο — η έγκληση πίστη στην άνοχη της οχυρωμένης βόρειο-ανατολικής μεθορίου της Γαλλίας, και δεύτερο — η πίστη στη θετικότητα της πολιορκίας που έφάρμοζε η Μεγάλη Βρετανία.

Στο διάστημα της ειρηνικής περιόδου που ακολούθησε τον τελευταίο πόλεμο, η Γαλλία έκτισε μία συνεχή γραμμή οχυρών, απ' τις 'Αλπεις, σχεδόν, ως τον ποταμό Μάας, που δινομάσθηκε «Γραμμή Μαζινώ». Οι γάλλοι όντας βέβαιοι, πώς η «Γραμμή Μαζινώ» δεν θα μπορούσε να διασπασθεί όσο δυο νατς κι' αν θα ήταν οι επιθέσεις, αδιασφάλιστοι πλέρια ικανοποίηση, με το ν' αναπτύξουν τα στρατεύματά τους πάνω σ' αυτή και να δώσουν έτσι στο γερμανικό στρατό τη δυνατότητα, να τσακίσει τα μούτρα του πάνω σ' αυτά τα οχυρά.

Το ότι η Γερμανία θα έπρεπε να κάνει επιθέσεις, ήταν ολοφάνερο. 'Ο τελευταίος πόλεμος, απόδειξε την αποτελεσματικότητα του αγγλικού αποκλεισμού. Ακριβώς με τέτοιον συνδυασμό εξαντλήθηκε η Γερμανία. Με τη σταθεροποίηση του πολέμου στη Δύση και με το κλείσιμο των θαλάσσιων συγκοινωνιών της Γερμανίας, η θα εξαντλείται ο γερμανικός λαός, και θα σταματήσει η πολεμική βιομηχανία από ανεπάρκεια υλικών ή, αβαντακτώντας ο λαός, θα ρίξει τους ήγέτες του. Τέτοιο ήταν πάνω κάτω, το στρατηγικό σχέδιο, πάνω στο οποίο ποντάρανε οι σύμμαχοι, στους πρώτους μήνες του πολέμου.

Αυτό είναι, «στρατηγική της εξάντλησης» σε νέα έκδοση. 'Η πρωτοτυπία της βρίσκεται, μονάχα στον πλέριο και ολοκληρωτικό ευνούχισμό, όλου εκείνου που ονομάζεται πόλεμος. Ποτέ ως τώρα δεν παρουσιάστηκε σε τόσο απογυμνωμένη όψη, η ιδέα, να νικήσει κανείς χωρίς να διεξάγει πόλεμο. Στη ζήρα, όλη τη δουλειά θα την κάνει η «Γραμμή Μαζινώ», και στη θάλασσα — ο αποκλεισμός. Οι μάχες λείπουν ολόκληρα απ' αυτόν τον αληθινά παρμένο τύπο. Το άσκοπο, του τέτοιου «πολεμικού σχεδίου» είναι, να καταλάβει, πώς ήταν δυνατό, να γίνει ένα τέτοιο σχέδιο. Αυτό το πράμα γίνεται πιά σπουδαίο, όσο το ζήτημα για τη στρατηγική της εξάντλησης, παρά τα σκληρά διδάγματα του πολέμου, δεν έχει εξαντληθεί, και γιατί η σύλληψη αυτή, εναρμονισμένη με καινούργιες μορφές.

Στο πολεμικό σχέδιο των συμμάχων του 1939, ρίχνει ίσως κάποιο φως, η σπουδή της προσωπικότητας και των απόψεων του στρατηγού Γκαμελαίν, που η θέση του, τον κάνει υπεύθυνο, για την κατάσχεση και την πραγματοποίηση του. Το 1935, ο Γκαμελαίν διορίστηκε στη θέση του αντιπρόεδρου του ανώτατου πολεμικού συμβουλίου της Γαλλίας, προοριζόμενος, μετά την έναρξη του πολέμου, ν' αναλάβει τη θέση του ανώτατου διοικητή των συμμαχικών ενόπλων δυνάμεων. Τη θέση αυτή, που είναι ανάλογη με τη θέση του Φος στα 1918, όπως είναι γνωστό, ο Γκαμελαίν την κατείχε το 1939 — 1940 ως τη μέρα που εξετρίχθηκαν τα μοιραία για τη Γαλλία γεγονότα του Μάη 1940.

Ο Γκαμελαίν, πριν ακόμα απ' τον πόλεμο 1914 — 1918, είχε αποκτήσει εξαιρετική στρατιωτική μόρφωση. Λένε, πώς ο Γκαμελαίν μπορούσε να θυμηθεί απ' όλο, περικοπές απ' οποιαδήποτε διαταγή του Ναπολέοντα. Τι τραγική ειρωνία της τύχης; Φθάνοντας στο ανώτατο σκαλοπάτι της στρατιωτικής ιεραρχίας, ο Γκαμελαίν, έχασε όλα τα διδάγματα του Ναπολέοντα. Ένας αμερικανός συγγραφέας, δυνάστε πετυχημένα τον Γκαμελαίν «ακαδημαϊκό στρατιώτη». Ο Σουβόρσκι και ο Ναπολέωντας, δίδασκαν πώς στον πόλεμο πρέπει να θυμάται κανείς, πρώτ' απ' όλα μερικές απλές αλήθειες, και να φυλάγεται απ' τη πολεμική σχολαστικότητα που τις μπλέκει.

Το 1914, ο Γκαμελαίν, όντας σαραντάδου χρονών, βρίσκονταν σαν αξιωματικός του γενικού επιτελείου κοντά στο Ζώφρ, που στα απομνημονεύματά του, τον μνημονεύει σαν ένα αξιο σύμβουλο, στη κρίτική του σχεδίου αντι-επιγείου του Μάρνη. Ο Γκαμελαίν, ήξερε πολύ καλά, τι πάει να πεί «πολεμικό σχέδιο» και πρακτικά, είχε περάσει τη σχολή της αντανάκλασης της γερμανικής επίθεσης, μεσ' από το Βέλγιο. Ποιό, είχαν εξαφανισθεί όλα αυτά το 1940; Στις 17 του Μάη του 1940, όταν η γερμανική λάβα ξεχύνονταν πάνω στο γαλλικό μέτωπο και απλώνονταν γοργά προς τη δύση, παρασυρόντας στο διάβα της όλα, ο Γκαμελαίν υπενθύμιζε στα στρατεύματα, τα ακόλουθα περίφημα λόγια από μία διαταγή του 1914: «νίκη ή θάνατος». Αυτό είναι όλο κι' όλο, που θυμήθηκε ο μαθητής του Ζώφρ, απ' τα μεγάλα διδάγματα του 1914.

Το 1916, μετά το Βερντέν και το Σώμ, ο Ζώφρ αναγκάστηκε ν' αποστρατευθεί για να μην του κάνει αυτό το γεγονός δυσάρεστη εντύπωση, του απένειμαν τη στρατιωτική ράβδο. Ο Γκαμελαίν στο γενικό επιτελείο, έζησε όλα τα στάδια της μάχης του Βερντέν. Τι όφελήθηκε απ' αυτό το διδάγμα; Το 1930 η γαλλική κοινή γνώμη, έκφραζονταν με άνησυχία για τις προοπτικές του πολέμου. Μερικοί φοβόντουσαν την άφαιμαση που θα πάθαινε ο γαλλικός στρατός, σε περίπτωση επιθέσεων πάνω στη γερμανική «Γραμμή Ζίγκφριντ». Μα ο Γκαμελαίν καθυσάχασε όλους, δηλώνοντας, πώς δεν ήταν διατεθειμένος να αρχίσει τον πόλεμο με μία «μάχη του Βερντέν». Το Βερντέν ήταν για τον Γκαμελαίν σκιάχτρο. Κι' όμως, δεν ήταν τάχα η Γραμμή Μαζινώ, η τελειοποιημένη αναδιοργάνωση του Βερντέν; Ο Γκαμελαίν, δεν είχε κάνει χτήμα του, τα διδάγματα του Βερντέν. Μετά την αποκάλυψη του Ζώφρ, έφυγε κι' αυτός απ' το γενικό επιτελείο.

Το 1918, όντας διοικητής της IX Μεραρχίας, έπαιρνε μέρος στις σκληρές μάχες που έβγαιναν, μετά τη διάσπαση του μετώπου στη κατεύθυνση της 'Αμιένης (Μάρτης 1918). 'Εδειξε ψυχραιμία και άντοχη. 'Επίστευε ότι δεν μπορεί να πετύχει αν κενεορίζεται απ' τη πορεία των γεγονότων — πρέπει να τα αντιμετωπίζει με ψυχραιμία, έλεγε τότε ο Γκαμελαίν. 'Ισως ήθελε να αποκτήσει την έπική ήρεμιά, όμως δεν απόκτησε την ενεργητικότητα που έδειξε ο Ζώφρ στις κρίσιμες μέρες του Αυγούστου - Σεπτεμβρίου 1914.

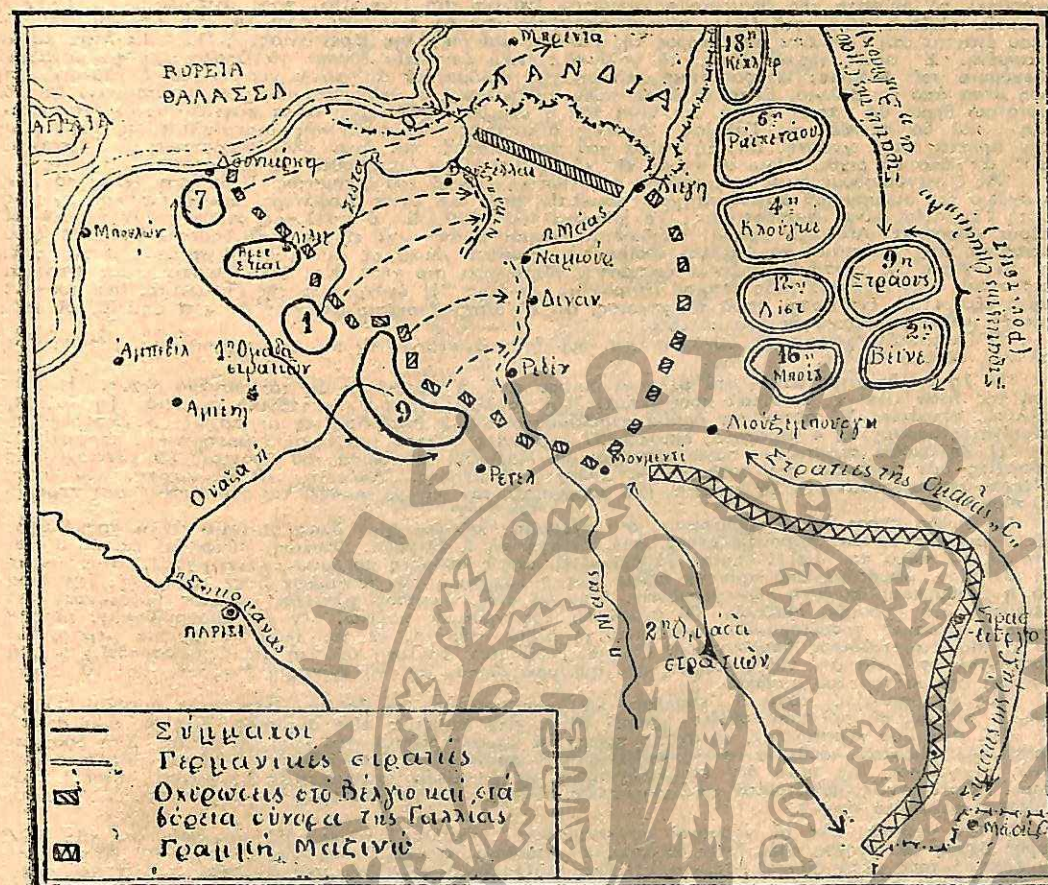
Ο Γκαμελαίν, και μαζί του όλο το γενικό επιτελείο, σταμάτησε την ανάπτυξη των πολεμικών απόψεων στο επίπεδο του 1918. Μα και η πείρα του πολέμου του 1914 - 1918, αποχτήθηκε απ' αυτόν είχε μονόπλευρη και σχηματική μορφή. Ο Γκαμελαίν υπολόγιζε, πώς ο καινούργιος πόλεμος θάνατι πόλεμος θέσεων, πώς θάνατι αναποφασιστική ή σταθεροποίηση των μετώπων, πώς τον αποφασιστικό ρόλο, θα τον παίξει το πυροβολικό και το πεζικό. Το πνεύμα της επιθετικής στρατηγικής του Φος, αγνοήθηκε ολόκληρα απ' τον Γκαμελαίν. Το προμύημα της καινούργιας εποχής της πολεμικής τέχνης, που αποτε-

λούσαν οι επιθέσεις με τάνκς και οι επιχειρήσεις της αεροπορίας, δεν κατανοήθηκε απ' αυτόν. 'Εκείνος, που στα ζητήματα του πολέμου δεν πάει μπροστά, πηγαίνει πίσω. Ο γαλλικός στρατός, απορρίπτοντας αρχικά το δρόμο της πρόοδου, έξευτέλιζε και κείνο ακόμα, που λογαριάζονταν σαν βασική του δύναμη.

Ο Γκαμελαίν, και κείνοι που σκεφτόντουσαν σαν κι' αυτόν, ταύτισαν το πολεμικό θέσεν, στην εξωτερική του μορφή, με τα οχυρωμένα μέτωπα. Η «Γραμμή Μαζινώ», αποτελεί ένα έγκαιρα οργανωμένο μέτωπο του πολέμου θέσεων. Όμως απ' τη πείρα του 1914, έβγαίνε ξεκάθαρα, πώς οι γερμανοί θα επιτεθούν μέσα από το Βέλγιο, παρακάμπτοντας τη «Γραμμή Μαζινώ» έτσι όπως προσπεράσαν τότες την οχυρωμένη ζώνη Βερντέν — Τούλ — 'Επινάλ. Το Βέλγιο ανήλθε να συμμαχίσει με τη Γαλλία. Σχετικά μ' αυτό, ο Γκαμελαίν άπαιτούσε, τη προέκταση της «Γραμμής Μαζινώ» προς δυμάς ως τη θάλασσα, μα η γαλλική κυβέρνηση δεν έδινε τη συγκατάθεσή της σ' αυτό. Στο μεταξύ οι γερμανοί, χτίσανε τη «Γραμμή Ζίγκφριντ» απ' τα σύνορα της 'Ελβετίας ως τη βόρεια θάλασσα. Κι' έτσι, τα οχυρά δεν μπορούσαν να σώσουν τη Γαλλία και η Γερμανία την ξεπερνούσε σ' αυτό.

Η Γαλλία καθυστέρουσε και στον τομέα του πυροβολικού. Το πεδινό πυροβολικό της, παρά το ότι είχε μοντερνισθεί, δεν ανταποκρίνονταν στις καινούργιες απαιτήσεις. 'Απ' αφορμή των καινούργιων μοντέλων πυροσφληνών και πρό πάντων για το αντιαεροπορικό πυροβολικό, γινόντουσαν συζητήσεις που εξακολουθούσαν ακόμα και το καλοκαίρι του 1940. Ο γαλλικός στρατός δεν είχε αντιαεροπορικό πυροβολό συγχρόνως υποδεχόμενος. Στη θέση του παλιού αντιαεροπορικού πυροβόλου των 37 έμπαινε το καινούργιο πολυβόλο των 47, μα στην αρχή του πολέμου, δεν υπήρχαν ακόμα γι' αυτό τα ανάλογα βλήματα.

Όλες οι έλπιδες βασιζόντουσαν στο πεζικό, που έτοιμάζονταν για τους άγαντες θέσεων. Το γαλ-

ΣΥΜΜΑΧΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ 1939 - 1940

λικό πεζικό ήταν εξοπλισμένο με ελαφρά πολυβόλα, σύμφωνα με την πείρα του τέλους του περασμένου πολέμου. Μα δεν μάς έδειχνε τάχα η πείρα αυτού του περασμένου πολέμου, την αδυναμία του πεζικού, δίχως πυροβολικό, τάνκς και αεροπορία; Τι μπορούσε να κάνει το πεζικό, ενάντια στα έγχρωπα τάνκς, μη έχοντας αντιαεροπορικά μέσα. Η γαλλική αεροπορία καθυστέρουσε, στα προηγούμενα χρόνια του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου.

Τα γαλλικά τάνκς ήταν καλλίτερα απ' τα γερμανικά μα τα βλέπανε μόνο σαν μέσο υποστήριξης του πεζικού. Τα σχέδια του «πολέμου άρμάτων μάχης», θεωρούνταν σαν φαντασία. Το προφητικό βίβλιο του συνταγματάρχη Ντε Γκόλλ που καλούσε, για αναδιοργάνωση του στρατού πάνω στη βάση της καινούργιας τεχνικής, είχε περάσει δίχως να το προσέχουν. Προς την αρχή του πολέμου, ο γαλλικός στρατός είχε τρεις θαρραλίες μεραρχίες με 160 τάνκς στη καθεμία και τρεις ελαφρές μηχανοκίνητες μεραρχίες. Αυτές οι μεραρχίες, δεν έπαιξαν ούτε τον ελάχιστο σοβαρό ρόλο, στα γεγονότα του 1940, γιατί η γαλλική διοίκηση, απόρριπτε κι' αυτή ακόμα την ιδέα της χρησιμοποίησης των μεγάλων μονάδων άρμάτων μάχης στις επιθετικές επιχειρήσεις.

Ας πούμε όμως, πώς το γαλλικό γενικό επιτελείο, δεν προέβλεπε τις δυνατότητες του πολέμου νέου τύπου, όπου τα τάνκς και η αεροπορία, θα παίξουν εξαιρετικά σπουδαία ρόλο. Και σ' αυτή τη

περίπτωση, ακόμα, θάνα πιδ σωστό να πούμε, πως το «πολεμικό σχέδιο», στην ουσία έλλειπε ολότετα. Το σχέδιο που εκτέθηκε παραπάνω, στην ουσία του, δεν αποτελούσε πρόγραμμα ενέργειας, μα παραγγελία άδράνειας.

Στη τελική τους όψη οι γαλλικές ένοπλες δυνάμεις, αναπτύχθηκαν με τον ακόλουθο τρόπο: Στο βορειο-ανατολικό μέτωπο (στα γερμανικά και στα βελγικά σύνορα): 23 σώματα στρατού — 65 μεραρχίες πεζικού, 5 σώματα στρατού — 13 μεραρχίες φρουρών, 3 θωρακισμένες μεραρχίες, 1 σώμα ιππικού από 3 ελαφρές μηχανοκίνητες μεραρχίες και 3 μεραρχίες ιππικού. Στο νότιο-ανατολικό μέτωπο (άπέναντι στην 'Ιταλία): 2 σώματα στρατού αποτελούμενα από 7 μεραρχίες πεζικού.

Σαν εφεδρεία της ανώτατης διοίκησης, 5 μεραρχίες. Στη βόρεια 'Αφρική, 3 σώματα στρατού — 8 μεραρχίες. Στη Συρία 3 μεραρχίες, στη Νορβηγία, 3 ελαφρές μεραρχίες.

Ο αριθμός των βρετανικών μεραρχιών που είχαν μεταφερθεί στη Γαλλία, ήταν 10.

Το Βέλγιο, είχε 20 μεραρχίες πεζικού.

Αυτές οι αναπτυγμένες δυνάμεις, είχαν άπέναντί τους δυτικό έχθρο, τη Γερμανία, που απ' το 1936 συνδέονταν με τον σύμμαχό της στον άξονα, την 'Ιταλία. Για τον αριθμό των γερμανικών δυνάμεων, θα μιλήσουμε παρακάτω, μα το γαλλικό γενικό επιτελείο, γνώριζε, πως η έπιστράτευση τους είχε συμπληρωθεί και πως αυτές έεπερνούσαν αριθμητικά το γαλλικό στρατό στο τριπλάσιο.

Στο 1914 — 1918, η Γερμανία έκανε πόλεμο σε δυο μέτωπα. Τώρα η ίδια προσπάθεια άνοιγόταν για την ίδια τη Γαλλία, που βρέθηκε αναγκασμένη, ν' αναπτύξει ένα μέρος απ' τις δυνάμεις της, στα 'Ιταλικά σύνορα.

Το 1938, η Γερμανία, έχοντας συμπληρώσει τη κατάληψη της Αυστρίας, ρίχθηκε πάνω στη Τσεχοσλοβακία. Στο Μόναχο, η Τσεχοσλοβακία είχε προσφερθεί βορά στη χιτλερική Γερμανία και προδικάστηκε το άδύνατο της δημιουργίας μετώπου ενάντια στη Γερμανία, προς άνατολάς. Το 1939 η Γερμανία ρίχθηκε πάνω στη Πολωνία και παρά το γεγονός που αυτό δόνησε στη κήρυξη του πολέμου ενάντια στη Γερμανία από μέρους της Γαλλίας και Μεγάλης Βρετανίας, η Πολωνία ήταν καταδικασμένη. Σ' αυτές τις συνθήκες, το γαλλικό γενικό επιτελείο έπρεπε να υπολογίζει το μοναδικό ένδεχομένο που άπόμενε: αποφασιστική έπιθεση των αριθμητικά άνωτερων γερμανικών δυνάμεων, στη όση μέσα από το Βέλγιο. Είναι άλήθεια, πολύ πιθανό, πως οι «ειρηνοποιοί», όνειρευόντουσαν, ότι το φασιστικό θείο θα κάτσει ήσυχα στη θέση του ή ότι θα ριχθεί προς άλλη κατεύθυνση — στην άνατολή — και θα φεισθεί της Γαλλίας. 'Αρελές αταπάτες! Η φύση της ιμπεριαλιστικής Γερμανίας ήταν άρκετά καλά γνωστή, απ' τη πείρα του παρελθόντος, και ήταν ολοφάνερο, πως η Γερμανία, πρώτ' απ' όλα θα ριχθεί πάνω σε κείνες τις χώρες που είχαν έτοιμασθεί για αντίσταση.

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στη καθαρά στρατιωτική πλευρά του ζητήματος. Ποιό ήταν τέλος πάντων, το σχέδιο του συμμαχικού άριστρατήγου Γκαμελαίν, μετά που έγινε ολοφάνερο, πως ο ένοπλος άγώνας με τη Γερμανία, είναι άναπόφευκτος; Το χειμώνα του 1939 - 40, ο γαλλικός στρατός τον πέρασε σε πτέρια άδράνειας. Αυτό το πράμα, αποδίδεται θαυμάσια από μία εικόνα που δημοσιεύθηκε σε ένα περιοδικό και παριστάνει το γαλλικό φρούμυλ να κοιμάται γλυκά σε μία πολυθρόνα στο δάσος, πίσω απ' τα όχυρά της «γραμμής Μαζινώ» κρατώντας το τσιγάρο στο χέρι. Και ο Γκαμελαίν όπως φαίνεται βρόσκονταν την άγκαλιά μίας τέτοιας άτάραχης γαλήνης. Η έκστρατεία της Πολωνίας, δεν τούκανε καμία έξαιρετική έντύπωση, παρά το γεγονός, ότι σ' αυτήν ξεσκεπαζόντουσαν ως ένα σημείο, οι γερμανικές μέθοδοι διεξαγωγής του πολέμου.

Ο Γκαμελαίν, χωρίς τις δυνάμεις του, που ήταν αναπτυγμένες στο βορειοανατολικό μέτωπο της Γαλλίας, σε δυο ομάδες.

Η 1η ομάδα στρατιών — στα βελγικά σύνορα απ' τη Δουνκέρκη ως τον ποταμό Μάας. Η σύνθεσή της ήταν (απ' τ' άριστερά προς δεξιά): 7η γαλλική στρατιά, βρετανική στρατιά, 1η και 9η γαλλικές στρατίες. Σ' αυτήν την ομάδα περιλαμβάνονταν, 2 θωρακισμένες μεραρχίες, 3 ελαφρές μηχανοκίνητες μεραρχίες, 4 μεραρχίες ιππικού, 37 μεραρχίες πεζικού (μαζί και 9 βρετανικές μεραρχίες).

Η 2η ομάδα στρατιών — πάνω στη γραμμή Μαζινώ, άνατολικά του Λουγιόν, 25 μεραρχίες, 5 μεραρχίες σαν έφεδρεία στη διάθεση της ανώτατης διοίκησης. 'Απόμειναν 13 μεραρχίες, που όπως φαίνεται υπαγόntonταν στη 2η στρατιά, που παρουσιάζονταν σαν να συνδέει τις δυο ομάδες στη περιοχή του Μονμενέ.

Η ομάδα στρατιών που βρίσκονταν στη «γραμμή Μαζινώ», ήταν όπως φαίνεται άπλή προκάληψη, ενώ η βορεινή ομάδα, παρουσιάζονταν, σαν, ένεργητική ή έλιγμυλ. 'Επειδή, σύμφωνα, ως είναι και μόνο με τη πέρα του 1914, έπρεπε να περιμένει κανείς σοβαρές πολεμικές έπιχειρήσεις, στον τομέα του Βελγίου, υπορούμε από πρίν να πούμε πως η κατανόηση των δυνάμεων ήταν λαθεμένη. Την όρα που η αριθμητική ύπεροχη των γερμανών, ήταν γεγονός, ο μισός γαλλικός στρατός βρίσκονταν δεσμευμένος στη «γραμμή Μαζινώ». Οι όχυρώσεις της γραμμής Μαζινώ, δεν χρησιμοποιήθηκαν, με τον μοναδικό σκοπόμα προορισμό — να καλύπτει τη δεξιά πτέρυγα, με τον έλαχιστο αριθμό μεραρχιών. Κι' ο πιο στοιχειώδης όπολογισμός, έδειχνε, πως ήταν άπόλυτη άνάγκη να δημιουργηθεί, δυνατή στρατηγική έφεδρεία απ' τις μεραρχίες που αποτραβήχθηκαν απ' τη «γραμμή Μαζινώ», και να εγκατασταθεί στο κέντρο του μετώπου.

Πως να υπολογίζει τάχα ο Γκαμελαίν, να χρησιμοποιήσει τη βόρεια, ένεργητική ομάδα; Όπως έξορουμε κίολας, το πολεμικό σχέδιο, μπορεί νάναι είτε έπιθετικό είτε άμυντικό. Tertium non datur.

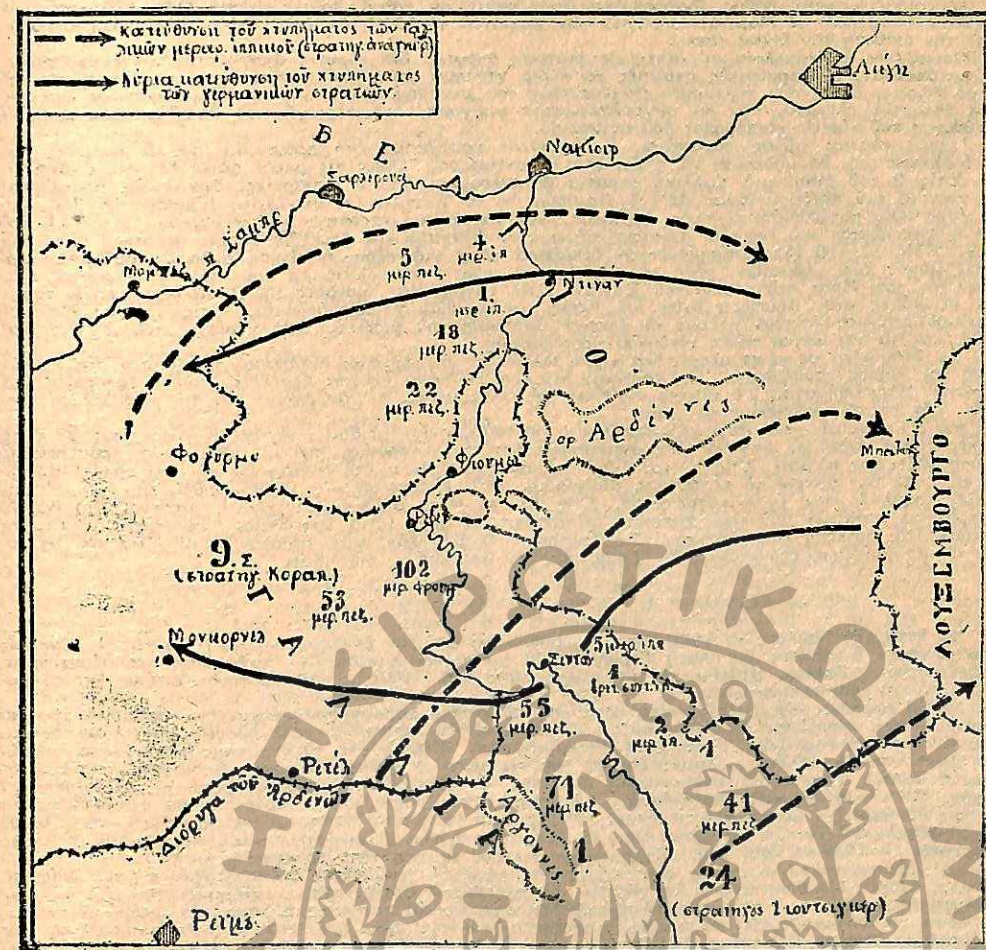
Και στις δυο περιπτώσεις, το σχέδιο πρέπει να χαρακτηρίζεται από ένεργητικότητα. Στη δοσμένη περίπτωση, γίνονταν κουθέντα, όπως φαίνεται για άμυντικό σχέδιο. Όπως είπαθήκε κίολας παραπάνω, οι γάλλοι, όχι μόνο δεν έτοιμαζόντουσαν να έπιτεθούν ενάντια στις γερμανικές θέσεις, μα μπορεί να πει κανείς, παρότρυναν τους γερμανούς, σ' αυτό, για να τσακίσουν τα μούτρα τους σε άκαρπες έπιθέσεις πάνω στα όχυρά.

Ήταν γνωστό, πως οι γερμανοί συγκεντρώνουν, μεγάλες δυνάμεις στο προγεφύρωμα της άριστερης όχθης του Ρήνου. Δεν ήταν δυνατόν, ν' άμφισβάλει ο Γκαμελαίν, πως οι γερμανοί θα κάνανε την έπιθεσή τους μέσα από το Βέλγιο. Ο Γκαμελαίν, όπως φαίνεται, άρχικά λογάριζε να περιμένει την γερμανική έπιθεση, παραμένοντας στα γαλλο-βελγικά σύνορα. Όμως δεν υπάρχουν δοσμένα, που να μαρτυρούν για τη προετοιμασία των αντίτυμημάτων και των αντι-έλιγμυλ. Όπως φαίνεται ο Γκαμελαίν έχασε ακόμα κι' εκείνο που όντας στο σχέδιο του γαλλικού γενικού επιτελείου το 1914, ήταν διαδοχικό απ' αυτή την άποψη. Δεν είχε προετοιμασθεί ούτε ένα, έφεδρικό συγκρότημα κρούσης. Στο μεταξύ, η παθητική παραμονή στη γραμμή των γαλλο-βελγικών συνόρων, ήταν ριφκοκίνδυνη σε μεγάλο βαθμό. Η διάσπαση αυτής της γραμμής, που πάνω της κτίσθηκαν τον χειμώνα του 1939 - 40 τα όχυρά πεδινού τύπου, βγάξει τις έχθρικές δυνάμεις στα νώτα και στα πλεύρα της «γραμμής Μαζινώ».

«Γραμμή Μαζινώ!» Τώρα αυτή η γραμμή, όχι μόνο δεν αποτελούσε στήριγμα του πολεμικού σχεδίου μα ήταν έμπόδιο, γιατί όντιζε τη γαλλική ανώτατη διοίκηση, έμποδίζοντας τη να περάσει σε έπιχειρήσεις έλιγμυλ. Γεγονός άπίθανο! Μα ρίχνοντας μία ματιά προς τα πίσω, γενιέται άθελα μας το ερώτημα: δεν ήταν τάχα άπλούστερο για τη γαλλική ανώτατη διοίκηση, ν' αποφασίσει στην άνάγκη να εγκαταλείψει τη γραμμή Μαζινώ, για ν' άποχτίσει την έλευθερία των έλιγμυλ. Μία τέτοια έπιθεση, είναι βέβαια όποτική, γιατί στην περίπτωση μίας τέτοιας άπόφασης, θάπρεπε ν' άπαρηχθεί τον ψεύτικο τρόπο σκέψης, που κυριαρχούσε στο γαλλικό γενικό επιτελείο. Όμως στο 1914 ο Ζωφρ κατάληξε να ριφκοκινδυνεύσει με την εγκατάλειψη του Βερντέν, και κρέμασε όλες τις έλίπιδες του στο στρατό και τον έλιγμυλ. Ο Γκαμελαίν ταλαντεύονταν. Μα όπως και νάχει το πράμα, είναι άδύνατο, να περάσει τον πόλεμο στέκοντας σε μία θέση, «Άρχισαν οι διαπραγματεύσεις με το Βέλγιο που για σιγά άρχισε να άμφισβάλλει, για την έπιθετικότητα των γερμανών. Ο Γκαμελαίν στην άρχή υποόχονταν στους Βέλγους, να προωθήσει τις άγγλο-γαλλικές δυνάμεις, σε περίπτωση εισβολής των γερμανών.

ως τη γραμμή Σέλντ. Ο Γκαμελαίν νόμιζε, πως η αντίσταση του βελγικού στρατού, θα τούδινε μία προθεσμία, το λιγώτερο πέντε ήμερών, για τις άπαραίτητες μετακινήσεις. 'Αργότερα άποφασίσθηκε, να προωθήσει η άριστερά πτέρυγα των συμμαχών, στη γραμμή του ποταμού Ντίλ κατά μήκος του Μάας. Η 7η γαλλική στρατιά που αποτελούσε το άριστερό της διάταξης, έπρεπε να προωθηθεί στην 'Ολλανδία ως τη περιοχή Μπέρντα.

Στα ήμερώματα της 10 του Μάη, τα στρατεύματα της πρώτης ομάδας στρατιών, άρχισαν την έφαρμογή του σχεδίου Ντίλ. Οι τρεις γαλλικές στρατίες και η άγγλική στρατιά, άρχισαν να μπαίνουν με το άριστερό τους πλεύρο, γύρω απ' τη Ρεβέν (στον Μάας). Κατά το βράδυ της άλλης μέρας, τα μηχανοκίνητα άποσπάσματα της 7ης στρατίας, βγήκαν στη περιοχή της Μπέρντα. Οι άλλες στρατίες φτάσανε στις καθωρισμένες γι' αυτές γραμμές.

ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΣΕΝΤΑΝ (10-15 Μάη 1940)

Ποιό νάναι τάχα το νόημα αυτού του έλιγμυλ; Είπαμε, πως το σχέδιο πρέπει να το εξετάσουμε σαν άμυντικό. Όμως άκριβώς απ' την άποψη της άμυνας, αυτό το σχέδιο φαίνεται άνόητο. Άντί να συναντήσουν τον αντίπαλο πάνω στις όχυρωμένες γραμμές, που η δημιουργία τους άποτελέσε τη βασική μέριμνα της Γαλλίας στον καιρό της ειρήνης, τα συμμαχικά στρατεύματα, όποχρεώθηκαν να μπειν στη μάχη χωρίς νάχουν καμία άλλη προκάληψη εκτός απ' τους ποταμούς Ντίλ και Μάας. Άν γίνονταν λόγος για αντι-έλιγμυλ, τότε γενιέται το ερώτημα, ποιό ήταν οι σκοποί του; Τα στρατεύματα, εκτός απ' το να βγούν στις καινούργιες γραμμές, δεν άνάλαβαν καμία άλλη άποστολή.

Ο στρατηγικός σκοπός, έλλειπε ολότετα απ' το σχέδιο του γαλλικού γενικού επιτελείου. Πιο πάνω, παραδεχθήκαμε τη δυνατότητα της άμυντικής στρατηγικής, που δεν καθορίζει άποφασιστικό σκοπό. Μία παρόμοια στρατηγική, που σκοπεύει μονάχα να ματαιώσει το σχέδιο του αντίπαλου, δίχως να του έπιβάλλει άποφασιστική ήττα, είναι κι' αυτή της δοσμένης έκστρατείας. Τα σχέδια των συμμαχών το 1914 ήταν τα ακόλουθα: η ύπεροχη των μετώπων και η αριθμητική ύπεροχη πάνω στη Γερμανία, ήταν εκείνα που δόνησαν στο ίκανοποιητικό άποτέλεσμα. Όμως τον άύγουστο 1914, ο γαλλικός στρατός βρέθηκε σε πολύ έπικίνδυνη κατάσταση.

Άν στην άμυντική στρατηγική, η ανώτατη διοίκηση δεν καθορίζει τον άποφασιστικό σκοπό, τότε είναι όποχρεωμένη να προσδιορίσει, το πού, δημιουργείται το κέντρο βάρους των έπιχειρήσεων, και να έχει έτοιμες έφεδρείες, για ν' άναγκάσει την έπιθεση του έχθρου σ' αυτή τη περιοχή. Άλλοιώς ο έχθρος, άν βέβαια είναι δυνατός και δραστήριος, θα φτάσει στο σκοπό του και θα πετύχει τη νίκη, (άν ο σκοπός έχει καθορισθεί σωστά). Συνεπόμενα, κι' όταν ακόμα δεν έπιδιώκει κανείς άποφασιστικό σκοπό, η άμυνα πρέπει να είναι ένεργητική και ταυτόχρονα πεισματώδης.

Ο Γκαμελαίν, έφαρμόζοντας, την άμυντική μορφή ενέργειας, δεν έπιδίωκε άποφασιστικό σκοπό. Μα η βαρύτερη ρίζα των λαθών του, βρίσκονταν στην ύπόθεσή του, ύπόθεση που δεν έπιτρέπεται σε

Έναν ήγῆτορα (σ. μ. ἀρχιστράτηγο), ὑπόθεση λαθεμένη καὶ φανταστική: καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν θά ἐπιτεθεῖ ἢ δὲν θά μπορεῖ νὰ ἐπιτεθεῖ, μὲ ἀποφασιστικὸ σκοπὸ. Αὐτὸ, ἀποτελεῖ μιὰ ψεύτικη ἰδέα, γιὰ τὸ ὅτι, οἱ ἐπιθετικὲς ἀποπτεῖρες καὶ τῆς μίας καὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς, ἀπ' τὴς πρώτες κ' ἄλλας μέρες τοῦ πολέμου εἶναι καταδικασμένες σὲ ἀστυχία, πὼς τὰ μέτωπα σταθεροποιούνται, πὼς θ' ἀρχίσει ὁ πόλεμος θέσεων, πὼς τὸ γαλλικὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο, τὸν ἐξέλεπε σὲ στραβὸ καθρέφτη, χωρὶς νάχει μάθει τὴ πείρα τοῦ προηγούμενου πολέμου.

Τὸ μέτωπο σταθεροποιεῖται στὴ γραμμὴ Μαζινώ. Μὰ ὁ Γκαμελαῖν ἀρχίζει νὰ δραματίζεται κατὰ σπουδαιότερο: οἱ ἐπιθέσεις τῶν γερμανῶν εὐκόλως θά συγκρατηθοῦν καὶ θά ἀποκρουσθοῦν, πάνω στὶς ὁδῶνες γραμμὲς τῶν ποταμῶν Ντίλ καὶ Μάας. Τὸ μέτωπο θά σταθεροποιηθεῖ καὶ ἐδῶ. Αὐτὴ ἡ τυφλὴ πίστη, γιὰ τὸ ὅτι, οἱ μάχες, θά πάρουν ἀναπόφευκτα μακροχρόνιο χαρακτῆρα καὶ θά διεξάγονται πάνω σὲ περιορισμένον κατὰ βάθος ἐξασφ, δὲν στηρίζονται σὲ καμιά λογικὴ βάση. Θάταν ἀρκετὸ, νὰ θυμηθεῖ ὁ Γκαμελαῖν τὸ Μαρτιάτικο ρήγμα τῶν γερμανῶν τὸ 1918. ἂν καί, τότε ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἔκανε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δίχως τάνκς.

Ποτισμένος ὁ Γκαμελαῖν, μ' αὐτὲς τὶς ψεύτικες ἀπόψεις, δὲν εὗρισκε ἀπαραίτητο, νὰ ξεκαθαρίσει, πὼς κατὰφεραν, οἱ γερμανικὲς στρατιὲς τὸ κύριο χτύπημά τους, καὶ συνεπόμενα, πὼς βρίσκεται τὸ κέντρο βάρους ὅλων τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ μετώπου. Ὁ Γκαμελαῖν δὲν ὀργάνωσε μιὰ μεγάλη ἐφεδρεία ἐλλίμου, πὼς θά συγκεντρώονταν γρήγορα, στὴ περιοχὴ πὼς θά ἀποκαλύπτονταν ἡ κατεύθυνσις τοῦ κύριου χτυπήματος τοῦ ἀντίπαλου.

Ὅπως εἴπαμε κιόλας παραπάνω, ὁ Γκαμελαῖν βασίζονταν στὴ προθεσμία τῶν 5 ἡμερῶν, πὼς τὴ διάρκεια τῆς, θά μπορούσε νὰ πάρει ὅλα τὰ ἀντίμετρα. Ὅμως τὶς μέρες αὐτὲς δὲν τὶς ἀπόδωσε. Στὶς 9 τοῦ Μάη, μιὰ γαλλικὴ στρατιὰ ἀποτελούμενη ἀπὸ 5 μεραρχίες, ἀρχισε νὰ προωθεῖται στὴ γραμμὴ τοῦ ποταμοῦ Μάας ἀπ' τὸ Ναιμούρ ὡς τὸ Σεντάν. Οἱ μεραρχίες ἱππικοῦ τοῦ 9ης καὶ 2ης στρατιῶν, κατευθύνθηκαν πρὸς ἀνατολὰς, γιὰ νὰ κάνουν στρατηγικὴ ἀναγνώριση. Στὶς 11 τοῦ Μάη ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἱππικοῦ, σκόνταψε πάνω στὸν ἀντίπαλο καὶ ἀποσπάρθηκε στὴν ἀριστερὴ ὄχθον τοῦ Μάας. Στὶς 12 τοῦ Μάη ἐπισημάνθηκαν ἐκκάθαρα πέρα γιὰ πέρα, ἡ κίνηση σοφῶν δυνάμεων ἀρμάτων μάχης τῶν γερμανῶν, πρὸς τὸ Σεντάν καὶ πρὸς Διάν. Στὶς 13 τοῦ Μάη οἱ γερμανοὶ διαδύσαν τὸν ποτ. Μάας στὰ βόρεια τοῦ Σεντάν. Στὶς 14 τοῦ Μάη, μονάδες τῆς 9 στρατιᾶς, εἶχαν τσακισθεῖ σὲ μάχες στὴν ἀριστερὴ ὄχθον τοῦ Μάας καὶ ἀρχίζουν ν' ἀποσύρονται. Στὶς 15 τοῦ Μάη οἱ γερμανοὶ πραγματοποιοῦσαν πλεῖρα τὴ τακτικὴ διάσπαση τοῦ μετώπου στὶς περιοχὲς τοῦ Σεντάν καὶ Διάν, καὶ τὰ γερμανικὰ τάνκς ρίχθηκαν πρὸς δυσμάς.

Κι' ἔτσι μέσα σὲ πέντε μέρες, ὅλα εἶχαν τελειώσει: οἱ γερμανοὶ διάσπασαν τὸ μέτωπο στὴ κατεύθυνση τοῦ κύριου χτυπήματος. Ὁ Γκαμελαῖν δὲν εἶχε νὰ κάνει τίποτε: δὲν εἶχε ἔτοιμες ἐφεδρεῖες γιὰ νὰ κάνει ἀντιχτυπήματα. Σὲ τέτοιες συνθήκες, οἱ πέντε μέρες, κι' ἂν ἀκόμα τοῦ τῆς χάριζαν οἱ γερμανοὶ, δὲν θά τὸν βοηθοῦσαν σὲ τίποτε.

Μὰ ὁ Γκαμελαῖν πολὺ ἀσχημα γινώριζε καὶ ἀντιλαβάνονταν τὰ ὅσα γινόντουσαν γύρω του: Σ' αὐτὴ τὴ περίπτωσι, αὐτὸ τὸ γεγονός δὲν ἀνταποκρίνονταν στὰ καλὸς, πὼς σ' αὐτὰ μέσα προσπαθοῦσε νὰ στριμώξει τὸν πόλεμο. Στὶς 15 τοῦ Μάη, ὁ Γκαμελαῖν δῆλωσε στὴ συνεδρίαση τῆς ἐπιτροπῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, πὼς δὲν θεωρεῖ τὴ κατάσταση ἀδιόρθωτη. Καὶ μονάχα σὰ γύρισε, τὸ βράδυ τοῦ γενικοῦ ἐπιτελεῖο, κατὰδρα πὼς ἔγινε καταστροφή. Στὶς 19 τοῦ Μάη, ὁ Γκαμελαῖν ἔδωκε διαταγὴ, στὸ βόρειο συγκρότημα στρατιῶν πὼς εἶχε ἀποκοπεί, νὰ ἀντεπιτεθεῖ πρὸς νότια κατεύθυνση. Τέσσερις ὥρες μετὰ παραβῆκε τὴ διοίκηση στὸ Βεγγκάν. Σὲ ἐρώτησι τοῦ Βεγγκάν, ἐποῦ βρίσκονται οἱ γαλλικὲς καὶ οἱ βρετανικὲς δυνάμεις στὸ βορρᾶ;», ὁ Γκαμελαῖν δὲν μπόρεσε ν' ἀπαντήσει.

***

Ἡ ἴττα τῆς Γαλλίας τὸ 1940, ἦταν προδικασμένη ἀπ' τὴν ἐγκληματικὴ πολιτικὴ τῆς κατέρρευσε μπροστὰ στὴν ἐξοστῶτη φασιστικὴ Γερμανία. Οἱ χιτλερικοὶ λακέδες — Λαβᾶλδες καὶ Πατενιῆδες κατὰστρεψαν τὴ Γαλλία. Ἡ νίκη τῆς Γερμανίας πάνω στὴ Γαλλία τὸ 1940, προδικάστηκε ἀπ' τὴ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν δυνάμεων.

Μὰ οἱ προδότες τῆς Γαλλίας εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ κάποιο καμουφλάρισμα γιὰ ἓνα ὥριμομένο χρονικὸ διάστημα. Δὲν μπορούσαν νὰ δηλώσουν ἐκκάθαρα, πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ προετοιμασία γιὰ τὸν πόλεμο ἐκκίνηση στὴ Γερμανία. Ἐπρεπε νὰ μασκαρεύονται. Ἐνὰ ἀπ' τὰ εὐκόλως καμουφλαρίσματα γι' αὐτὸς ἀποτέλεσε τὸ γαλλικὸ πολεμικὸ δόγμα, πὼς περιορίζε τὴ σοφάρωτη καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ ἐπερχομένου πολέμου: Ἡ στρατιὰ, στὴ «γραμμὴ Μαζινώ». Ὁ ἐχθρὸς δὲν θά περάσει μέσα ἀπ' τὰ ὄχυρα μὲνα σύνορα. Ἡ γερμανικὴ πίεσις θά ἐξθωπᾶν σὲ μακροχρόνιες μάχες τῶν συνόρων καὶ θά σταματήσει. Ὁ πόλεμος θά πάρει τὴ μορφὴ ἀγῶνα θέσεων. Ἡ Γερμανία θά ἡττηθεῖ ὅπως καὶ στὸν προηγούμενον πόλεμο, μὲ τὸν ἀποκλεισμὸ καὶ μὲ τὴν ἐξάντληση. Ἡ «Στρατηγικὴ τῆς ἐξάντλησης», πὼς ἐφαρμόζονταν ἀπ' τοὺς συμμάχους τὸ 1939—1940, στὴν οὐσία τῆς ἀποτελοῦσε ἀρνήσις τῆς στρατηγικῆς.

Τὸ γαλλικὸ πολεμικὸ σγῆμα εἶχε καταρτισθεῖ πάνω σὲ φανταστικὴ ὑπόθεση: δὲν κάνομε ἐπίθεση, μὰ κι' ὁ ἐχθρὸς δὲν θά μπορεῖ νὰ ἐπιτεθεῖ. Τὸ παιχνίδι θ' ἀρχίσει ἀπ' τὴς ἀκρίνεις γραμμῆς. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψις ἦταν πέρα γιὰ πέρα αὐταπάτη, πὼς δὲν εἶχε καμιά πραγματικὴ βάση. Τὸ μοναδικὸ πρῶμα, πὼς πάνω του θά μπορούσαν νὰ βασιστοῦν οἱ ἀπολογητὲς τῆς, ἦταν ἡ ἐπιφανειακὴ καὶ πλασματικὴ ὄψη τοῦ πολέμου θέσεων. Πῶς πάνω, ἔχει ὑποδειχθεῖ τὸ λάθος τῆς τέτοιας ἀποψῆς.

Οἱ σύγχρονοι πόλεμοι χαρακτηρίζονται ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη μεγάλων στρατιωτικῶν μαζῶν σὲ πλατὸ μέτωπο, πρᾶμα πὼς ὁδηγεῖ σὲ συγκρούσεις κατὰ μέτωπον καὶ στὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐλλίγμου. Ὁ ὁδὸς πρὸς τὰ σπουδαία ἀπὸ στρατηγικὴ ἀποψὴ ἀντικείμενα, μπορεῖ νὰ κλειστῇ ἀπὸ τὸ ὄχυρωμένον μέτωπο τοῦ ἀντίπαλου.

Αὐτὸ δημιουργεῖ ἐξαιρετικὲς δυσκολίες γιὰ τὴν πραγματοποίησι τοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ. Ξεπροβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς διάσπασης καὶ τοῦ περιπλοκοῦ ἐλλίγμου, γιὰ νὰ φτάσει κανεὶς στὸν καθωρισμένον σκοπὸ. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἡ θέση τοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ προσδιορίζει τὴν κύρια κατεύθυνση τοῦ χτυπήματος, πὼς πάνω σ' αὐτὴ προσανατολίζονται οἱ πῶς μεγάλες δυνάμεις, αὐτὴ ἡ θέση ἀποτελεῖ εἴτε ἀντικείμενον, εἴτε περιοχὴ τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ, πὼς τὸ φθᾶσιμὸ τῶν ὁλοκληρώνει τοῦ ρήγματος καὶ δημιουργεῖ τὴν πῶς εὐνοϊκὴν κατάσταση, γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ἴττα τῶν ἐχθρικών δυνάμεων.

Εἴτε ἀργὰ εἴτε νωρὶς, ἡ μιὰ ἀπ' τὴς δύο πλευρᾶς θ' ἀναλάβει τὴν τέτοια ἀποφασιστικὴ ἐπίθεση. Ὁ ἀμυνόμενος πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμος γι' αὐτὸ. Ἡ ἀμυνόμενη πλευρὰ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ καθορίσει ἀποφασιστικὸς σκοπὸς, σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Κουτούζωφ, τὸ 1912.

Τὴ σπουδαία αὐτὴ κατάσταση μπορούμε νὰ τὴν παρᾶστήσουμε ἔτσι:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ	ΚΕΝΤΡΟ ΒΑΡΟΥΣ	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ
ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΤΗΣ ΑΜΥΝΟΜΕΝΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ
ΡΗΣΕΩΝ	ΜΕΤΩΠΟΥ	

Ἀς ὑποθέσουμε, πὼς ἡ μιὰ πλευρὰ ἀνάλαβε τὴν ἐπίθεση μὲ ἀποφασιστικὸ σκοπὸ. Γιὰ ν' ἀποφύγει ἡ ἀμυνόμενη πλευρὰ τὴν ἴττα πρέπει ἔγκαιρα νὰ ἐξιδιανεύει τὸ ἀντίπαλον τὸ κύριο χτύπημά του καὶ νὰ ρίξει ἐδῶ τὶς ἐφεδρεῖες του. Σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ δημιουργεῖται τὸ κέντρο βάρους τῶν ἐπιχειρήσεων ὅλων τοῦ μετώπου. Ἐτοὶ ὁ ἀμυνόμενος, ἀδύνατον ἂν καθορίσει ἢ ὅχι στὰ στρατηματὰ του ἀποφασιστικὸ σκοπὸ, βρίσκεται ἀπορροφημένος ἀπ' τὴ μάχη, πὼς ἀποφασίζει τὴν τύχη ὁλόκληρης τῆς ἐκστρατείας. Εἶναι ὁλοφάνερο, πὼς συμφέρει πολὺ περισσότερο γιὰ τὴν ἀμυνα πὼς διαθέτει τὶς ἀπαραίτητες δυνάμεις, νὰ καθορίσει ὅσο μπορεῖ νωρύτερα, τὸν ἀκριβῶς προσδιορισμένον ἀποφασιστικὸ σκοπὸ,

Μ. Λ Ε Ω Ν Ω Φ

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΑΡΕΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Στὴν πρακτικὴ τοῦ δράσις ὁ ἀνθρώπος ἐπιδραστὴν ἀντικειμενικὸν κόσμον. Ὁ ἀνθρώπος μπορεῖ νὰ ἐπιδράσει μὲ ἐπιτυχία πάνω στὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον μόνο ὅταν ἐξαίρει τοὺς νόμους αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἡ γνώσις τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας δίνει τὴν δυνατότητα νὰ ἐκασφαλῇ τὸ παρὸν, νὰ προβλέπεται τὸ μέλλον καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν αὐτὲς οἱ γνώσεις γιὰ τὴ λύσις διαφόρων πρακτικῶν ζητημάτων.

Ὡστόσο παρατηρώντας τὰ γύρω γεγονότα, βλέπουμε μόνο τὰ μεμονωμένα, χωριστὰ φαινόμενα ὅχι ὅμως καὶ τοὺς νόμους τους. Γιατὶ οἱ νόμοι τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας δὲν βρίσκονται στὴν ἐπιφάνεια τῶν φαινομένων. Γιὰ νὰ ἀνακαλυφθοῦν αὐτοὶ οἱ νόμοι δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ παρατήρησις. Γιὰ νὰ γνωρίσει τοὺς νόμους τῶν φαινομένων ἡ νόσις πρέπει νὰ ἐισχωρήσῃ στὸ βάθος τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ πολυσύνθετα προτῆς πὼς συντελοῦνται μέσα σ' αὐτόν.

Μὲ ποιὸν τρόπο ὅμως μπορούμε νὰ ἐισχωρήσῃμε στὸ βάθος τῶν ἀντικειμενικῶν προτῆς, μὲ ποιὰ μέθοδο μπορούμε νὰ κατανοήσουμε τὸν πραγματικὸν κόσμον, σὲ ὅλη του τὴν ποικιλομορφία; Ἡ ἱστορία γνωρίζει δύο βασικοὺς τρόπους νόσις, δύο μέθοδους: τὴ μεταφυσικὴ καὶ τὴ διαλεκτικὴ.

Ἡ μεταφυσικὴ ἐξετάζοντας τὴ φύσιν σὰν μιὰ τυχαία συσσώρευσις μεμονωμένων ἀντικειμένων καὶ τὴν κοινωνία σὰν μηχανικὴν συνένωσις χωριστῶν ἀνθρώπων ἐξετάζοντας τὰ πράγματα σὰν νεκρά, ἀνὰ, μέσα σὲ ἀμετάβλητη καθορισμένη μορφή κι' ὅχι σὰν ζωντανὰ καὶ κινούμενα, — φτωχαίνει τὴς ἀντιλήψεις μας καὶ δίνει σὰν ἀποτέλεσμα μιὰ λαθεμένη παράστασις τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἡ μεταφυσικὴ δὲ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ σὰν μέθοδος ἐπιστημονικῆς γνώσις τοῦ κόσμου.

Ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος, στὴν προμαρξιστικὴ περίοδο ἐμφανίστηκε στὴν πῶς ἀνεπτυγμένη μορφή τῆς στὴ φιλοσοφία τοῦ Χέγκελ. Σύμφωνα μὲ τὸν Χέγκελ, στὸν κόσμον συντελεῖται μιὰ αἰώνια κίνηση, ἀλλάγη καὶ ἐξέλιξις μὲ βάση τὴς ἐσωτερικῆς ἀντιθέσεως, πὼς ὁπάρχουν μέσα σ' ὅλα τὰ φαινόμενα. Μὰ καὶ ἡ διαλεκτικὴ μὲ τὴ μορφή, πὼς ὁπρχε στὴν ἐγγεληνὴ φιλοσοφία δὲν μπορεῖ νὰ ἀνοησθεῖ ἐπιστημονικὴ, ἀληθινή, σωστή, λόγον τοῦ ἰδεαλιστικοῦ τῆς χαρακτῆρα. Ὁ Χέγκελ, πὼς ἡ ἀφετηρία τῆς διαλεκτικῆς τοῦ ἀποδείχθηκε λαθεμένη, δὲν ἔλυσε, ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὰ ἐπιστημονικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς του. Δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἐξετάσει ἐπιστημονικὰ τὴν ἐξέλιξις ὅλων τοῦ φυσικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Στὴ διαλεκτικὴ τοῦ Χέγκελ παρατηρεῖται, ὅπως τὸ σημεῖωσε ὁ Ἑνγκελς, ἡ ἴδια ἐκείνη διαστρέβλωσις τῶν πραγματικῶν σχέσεων, ὅπως καὶ σ' ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τοῦ συστήματός του. Ἡ ἐγγεληνὴ διαλεκτικὴ ἦταν ἡ θεωρητικὴ δικαίωσις τῆς γερμα-

νικῆς πραγματικότητος κείνου τοῦ καιροῦ. Δικαίωσις τὸν ὅμο πρῶσιμὸν ἐθνικισμὸν, τὸ σωδινισμὸν, «κατοχύρων» τὴν ὑπεροχὴ τῶν Γερμανῶν σὲ σύγκρισι μὲ τοὺς ἄλλους λαούς, δικαίωσις τοὺς ἀρπαχτικούς πολέμους, φώτιζε καὶ ἐξυμνοῦσε τὸ πρῶσιμὸν μοναρχικὸν κράτος. Ἡ ἐγγεληνὴ διαλεκτικὴ δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἐξηγήσῃ σωστὰ τὸ παρὸν. Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Χέγκελ ἀπέβλεπε μόνο στὴν ἐξήγησι τοῦ παρελθόντος, μὰ αὐτὸ τὸ παρελθὸν ἐρμηνεύονταν ἀπ' τὴν ἐγγεληνὴν φιλοσοφία διαστρεβλωμένα. Ὁ Χέγκελ ὑπέθετε πὼς ὅλη ἡ προηγούμενη ἱστορία τῆς κοινωνίας, ἡ ἱστορία τοῦ δικαίου, ἡ φιλοσοφία τῆς θρησκείας, ἡ αἰσθητικὴ, προτομασαν αὐτὴ τὴν «τέλεια» κατάστασις πραγμάτων, πὼς διαμορφώθηκε στὴ Γερμανία, καὶ πὼς δὲν χρειάζεται καὶ πὼς δὲν εἶναι δυνατὴ παρατέρᾳ ἐξέλιξις.

Ἡ ἐγγεληνὴ διαλεκτικὴ, λοιπὸν, δὲ μπορούσε νὰ χρησιμεύσῃ σὰν φιλοσοφικὴ βάση γιὰ τῆς ἐπιστήμης. Στὴν κοινωνικὴ συνείδησι, σημείωσε ὁ Λένιν, ἡ ἰδέα τῆς ἐξέλιξης δὲν μπῆκε μὲς τῇ φιλοσοφία τοῦ Χέγκελ. Ἡ διαλεκτικὴ μόνο τότε ἐγινε ἐπιστήμη, ὅταν ὁ Μάρξ καὶ ὁ Ἑνγκελς τὴν ἀπελευθέρωσαν ἀπὸ τὸ ἐγγεληνὸν ἰδεαλιστικὸν περιβάλλον, ἐφάρμοσαν στὴ μελέτῃ τῆς ἐξέλιξης τοῦ πραγματικοῦ, ὀλικὸν κόσμου τὴ διαλεκτικὴν μέθοδο καὶ τῆς ἔδωσαν ἔτσι τὴν πῶς σύγχρονη ἐπιστημονικὴ μορφή. Στὶς νέες ἱστορικὲς συνθήκες ἡ ὀλιστικὴ διαλεκτικὴ ἀναπτύχθηκε πέρα πέρα καὶ πλουτίστηκε ἀπὸ τὸ Λένιν καὶ τὸ Στάλιν. Αὐτοὶ πλούτισαν τὴ διαλεκτικὴ μὲ ὅλα τὰ νεώτερα δεδομένα τῶν ἐπιστημῶν καὶ μὲ τὴν νέα πείρα τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης. Χάρη στὸν Μάρξ καὶ τὸν Ἑνγκελς, τὸ Λένιν καὶ τὸ Στάλιν, ἡ ὀλιστικὴ διαλεκτικὴ ἐγινε ἡ μοναδικὴ ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐξήγησις καὶ ἀλλαγῆς τοῦ κόσμου.

Ἡ μαρξιστικὴ διαλεκτικὴ μέθοδος εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετη ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ μέθοδο τοῦ Χέγκελ. Ἡ μαρξιστικὴ διαλεκτικὴ μέθοδος παίρνει σὰν σημείον ἀφετηρίας γιὰ τὴ μελέτη, τὴν ἀντικειμενικὴ, ὀλικὴν πραγματικότητα. Αὐτοῦ βρίσκεται ἡ ριζικὴ διαφορὰ τῆς ὀλιστικῆς διαλεκτικῆς ἀπὸ τὴν ἰδεαλιστικὴν διαλεκτικὴν τοῦ Χέγκελ. Ἡ μαρξιστικὴ διαλεκτικὴ ἐξοπλίζει μὲ τὴ μέθοδο τῆς συγκεκριμένης μελέτης τῶν ζητημάτων, ἀναπαράγει τὴν συνείδησιν μας τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον σὲ ὅλη τοῦ τῆς συγκεκριμένη μορφή, μὲ ὅλους τοὺς νόμους τῆς ἐξέλιξης του, μὲ ὅλη τὴν συγκεκριμένη πολυμορφία τῶν ἐκδηλώσεών του. Αὐτοῦ βρίσκεται ἡ οὐσιώδης διαφορὰ τῆς μαρξιστικῆς μεθόδου ἀπὸ τὴν ἐγγεληνὴν μέθοδο, πὼς οἱ θέσεις τῆς δὲν ἔχουν πραγματικὸν, συγκεκριμένον περιεχόμενον καὶ γι' αὐτὸ ἀποτελοῦν γυνεῖς ἀφαιρέσεις. Ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἐγγεληνὴν διαλεκτικὴν, πὼς στρέφεται ἀποκλειστικὰ στὸ παρελθόν, ἡ μαρξιστικὴ

ἐπιδιώκοντας νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἴττα στὶς ἐπιτιθέμενες δυνάμεις. Ὁ ἀμυνόμενος μπορεῖ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι νὰ ἐπιδώκει μὲ ἀντεπιθέσεις νὰ μετατοπίσῃ τὸ κέντρο βάρους τῶν ἐπιχειρήσεων σὲ ἄλλον πῶς συμφορικὸν τομέα τοῦ μετώπου.

Ἐτοὶ, στοὺς σύγχρονους πολέμους, καὶ ὁ ἐπιτιθέμενος καὶ ὁ ἀμυνόμενος, μποροῦν νὰ καθορίζουν γιὰ τὸν ἑαυτὸν τους, τὸ στρατηγικὸν σκοπὸ. Ἡ ὑπεροχὴ στὴν πρωτοβουλία καὶ στὸ προσεγασμα μὲνι βέβαια μὲ τὸ μέρος τοῦ ἐπιτιθέμενου. Ὁ ἐπιτιθέμενος ἔχει, κατὰ κανόνα, περισσότερες πιθανότητες νὰ φτάσῃ στὸν στρατηγικὸν σκοπὸ. Ὁ ἀμυνόμενος μπορεῖ νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδια τοῦ ἀντίπαλου, νὰ ἱσογυῖσῃ τὴν κατάστασι καὶ νὰ ἀρπάξῃ τὴν πρωτοβουλία. Σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν πρωτοβουλία δημιουργεῖται κέντρο βάρους ἐπιχειρήσεων τέτοιο, πὼς ἐπιβάλλεται πᾶς πάνω στὶς ἐπιχειρήσεις τῶν δύο πλευρῶν: ἡ ἐκβᾶσι τῆς ἐκστρατείας ἀποφασίζεται σ' αὐτὸν τὸν τομέα.

Ἡ ἐννοία τοῦ στρατηγικοῦ σκοποῦ, ὅπως ἐκτέθηκε, στὶς συνθήκες τοῦ πολέμου δὲ παρατάξουν πάνω σὲ σύγχρονα μέτωπα, εἶχε κιόλας χαραχθεῖ ἀπ' τὴν πείρα τοῦ προηγούμενου πολέμου. Ὅμως ἡ ὀλοπλευρὴ ἀποκάλυψις τῆς πραγματοποιήθηκε στὰ μέτωπα τοῦ Μεγάλου γιὰ τὴν Πατρίδα πολέμου, σὲ μεγαλειώδεις μάχες κάτω ἀπ' τὴν ἡγεσίαν τοῦ Στρατάρχου σύντροφου Στάλιν.

(Συνέχεια στὸ ἐρχόμενο)

ΔΙΟΡΘΩΣΗ: Στὸ πρῶτο μέρος αὐτῆς τῆς μελέτης, πὼς δημοσιεύθηκε στὸ 1ο φύλλον τῆς «Μόρφωσης», στὴν ὀλοσημείωσι τῆς πρώτης σελίδας, ἀπὸ στρατηλάτης νὰ μπῇ ἡ γῆτορας.

διαλεκτική αποτελεί επιστημονική μέθοδο γνώσης όχι μόνο του ιστορικού παρελθόντος, μα και της τωρινής και μελλοντικής εξέλιξης της ανθρώπινης κοινωνίας.

Μία από τις πιο χαρακτηριστικές ιδιότητες της μαρξιστικής διαλεκτικής είναι ο δραστηριός, ο ενεργητικός τρόπος εξέτασης του αντικειμενικού κόσμου. Η μαρξιστική διαλεκτική, όχι μόνο εξηγεί αληθινά τα φαινόμενα, μα και παρκινεί για δράση, γιατί καθέκον της μαρξιστικής - λενιστικής διαλεκτικής δεν είναι να εξηγήσει μόνο τον κόσμο, μα και να τον αλλάξει. Όντας καθοδήγηση για δράση, η μαρξιστική διαλεκτική δίνει το κλειδί για την πιστή λύση των πιο σύνθετων ζητημάτων, μάς εξοπλίζει με τα μέσα της πάλης στην πρακτική δράση, διδάσκει τη μετατροπή των αντικειμενικών δυνατοτήτων σε πραγματικότητα, δίνει τη δύναμη του προσανατολισμού, τη σαφήνεια της προοπτικής την πεποίθηση στη δουλειά. Αυτό μαρτυρεί ξεκάθαρα όλη την ιστορία του κόμματός μας, που στην πρακτική του δουλειά καθοδηγείται αδιάκοπα από την επαναστατική διαλεκτική μέθοδο.

✱

Ο σύντροφος Στάλιν, στο περίφημο έργο του «Διαλεκτική και ιστορικός υλισμός» δίνει μια συστηματική ανάλυση και μια δημιουργική επεξεργασία των βασικών χαρακτηριστικών της μαρξιστικής διαλεκτικής μεθόδου. Αυτά τα βασικά χαρακτηριστικά της μαρξιστικής διαλεκτικής μεθόδου είναι: 1) «Οτι εξετάζει τη φύση και την κοινωνία σαν ένα συνδεδεμένο, ενιαίο σύνολο, όπου τα αντικείμενα, τα φαινόμενα συνδέονται οργανικά το ένα με το άλλο, εξαρτώνται το ένα από το άλλο, και καθορίζουν το ένα το άλλο. 2) «Οτι εξετάζει τη φύση και την κοινωνία σαν κατάσταση της αδιάκοπης κίνησης και της εξέλιξης, αλλαγής ή και της ανανέωσής τους. 3) «Οτι εξετάζει τα αντικείμενα στη φύση και την κοινωνία σαν πέρασμα από άσημαντες και κρυφές ποσοτικές αλλαγές σε αλλαγές ριζικές, ποιοτικές. 4) «Οτι παραδέχεται την πάλη των αντιθέσεων σαν εσωτερική πηγή και περιεχόμενο κάθε εξέλιξης.

Ο κόσμος, που περιβάλλει τον άνθρωπο, είναι μια ατέλειωτη ποσότητα από ποικιλομορφα αντικείμενα και φαινόμενα, ένας πλούτος από μορφές και είδη ύλης. Η ποικιλομορφία όμως της φύσης δεν είναι τυχαία συσσώρευση πραγμάτων, δεν είναι άθροισμα από χωριστά, απομονωμένα αντικείμενα. Ανάμεσα στα αντικείμενα και τα φαινόμενα της φύσης και της κοινωνίας υπάρχει νομοτελική σύνδεση. Όλη η φύση, αρχίζοντας από τα μικρότερα μόρια, μέχρι τα μεγαλύτερα σώματα, από το πρωταρχικό ζωντανό κύτταρο και τελειώνοντας στον άνθρωπο, αποτελεί μια ενιαία, συνδεδεμένη ολότητα.

Αλληλοσύνδεση και αλληλοεξάρτηση υπάρχουν ανάμεσα στη ζωντανή και τη νεκρή φύση. Ο ήλιος και η ενέργειά του είναι στενά συνδεδεμένα και αλληλοεπιδρούν με διάφορα προτούς που συντελούνται πάνω στον πλανήτη μας. Υπάρχει σύνδεση ανάμεσα στον ήλιο και την τροφή των ζώων. Τα ζώα τρέφονται με φυτά, μα τα τελευταία μπορούν να υπάρξουν μόνο απορροφώντας ηλιακή ενέργεια, αποσυνθέτοντας με τη βοήθειά της μέσο της χλωροφύλλης του φύλλου το ανθρακικό οξύ, όπως το απόδειξε πρώτος ο μεγάλος Ρώσος επιστήμονας Κ. Α. Τιμιάζεφ στο βιβλίο του «Η ζωή των φυτών».

Αλληλοσύνδεση και αλληλοεξάρτηση υπάρχει και στην κοινωνική ζωή. Στην πορεία της κοινωνικής του δράσης, ο άνθρωπος επιδρά αμοιβαία πάνω στη φύση που τον περιβάλλει, τη μεταβάλλει ενεργητικά τη μεταμορφώνει, τη θέλει στην υπηρεσία του. Μέσα στην παραγωγή, οι άνθρωποι επενεργούν όχι μόνο πάνω στη φύση, μα κι ο ένας πάνω στον άλλο. Για να παράγουν οι άνθρωποι έρχονται σε καθορισμένες σχέσεις και δεσμούς και μόνον μέσων αυτών των κοινωνικών δεσμών υπάρχει η σχέση τους προς τη φύση, συντελείται η παραγωγή.

Έτσι, όλα τα φαινόμενα του κόσμου, οι χωριστές πλευρές κάθε φαινομένου, βρίσκονται σε μια ορισμένη αλληλοσύνδεση και αλληλοεξάρτηση μεταξύ τους. Όλες οι πλευρές του αντικειμένου, του φαινομένου είναι έτσι συνδεδεμένες μεταξύ τους, ώστε καμιά απ' αυτές δεν μπορεί ν' αλλάξει,

χωρίς ν' αλλάξουν επίσης και οι άλλες πλευρές.

Αν όμως η αλληλοσύνδεση και ο αλληλοκαταρτισμός των αντικειμένων και φαινομένων είναι μόνον ένας από τους γενικότερους νόμους της φύσης, μια από τις πιο πλατειές μορφές σχέσεων στον κόσμο θα πει πως πρωταρχικό καθήκον της επιστημονικής γνώσης είναι το φαινόμενο, η ανάκληση αυτών των σχέσεων. Η επιστήμη παύει να υπάρχει εκεί, που αγνοείται η αλληλοσύνδεση των αντικειμένων και φαινομένων. Γιατί στην περίπτωση αυτή, διότι τα αντικείμενα υπάρχουν, όχι μόνο πλάι, από κοινού με τα άλλα, μα και χάρη στα άλλα, σε εξάρτηση από τ' άλλα, δηλαδή βρίσκονται σε ορισμένη αμοιβαία σύνδεση, εκφράζεται ο νόμος της ύπαρξής τους. Γι' αυτό η μαρξιστική διαλεκτική διδάσκει, πως κανένα φαινόμενο δεν μπορεί να γίνει κατανοητό, αν το πάρουμε μονωμένο, αν εξετάσουμε αυτό το φαινόμενο έξω από σύνδεση με τα φαινόμενα, που το περιβάλλουν.

Η σημασία της διαλεκτικής εξέτασης των φαινομένων στην αμοιβαία τους σύνδεση φανερώνεται με ιδιαίτερη δύναμη στην εξέταση του ζητήματος του πολέμου. Εφόσον ο πόλεμος εξετάζεται χωριστά από τα άλλα κοινωνικά φαινόμενα δεν ήταν δυνατόν να υπάρχει επιστημονική αντίληψη γι' αυτούς. Ως τον 17ο αιώνα οι στρατιωτικοί θεωρητικοί και κοινωνιολόγοι εξέταζαν τον πόλεμο σαν ανεξάρτητο φαινόμενο, εξηγούσαν συνήθως τον πόλεμο σαν μια νέα δολοφονία φάση στις αμοιβαίες σχέσεις των χωρών και ξεσκούσαν την έκταση των πολεμικών επιχειρήσεων από διαφόρους τυχαίους, ακόμα και μυστικιστικούς παράγοντες. Εφόσον ο πόλεμος εξετάζονταν μεμονωμένα, ξεχωρά από τα άλλα κοινωνικά φαινόμενα φαινόταν σαν αναπάντεχο αποτέλεσμα της τύχης. Η μαρξιστική - λενιστική θεωρία, έδωσε για πρώτη φορά επιστημονική εξήγηση της ουσίας των πολέμων. Ο πόλεμος άρχισε να εξετάζεται, όχι μεμονωμένα αλλά σε σύνδεση με την πολιτική, που προηγείται από τον πόλεμο. Κάθε πόλεμος, όσο κι αν φαίνεται ότι γεννήθηκε τυχαία, επιδιώκει καθορισμένους πολιτικούς σκοπούς, που στη βάση τους βρίσκονται τα οικονομικά συμφέροντα και οι επιδιωξιές ορισμένων τάξεων, κρατών. Η διαλεκτική εξέταση του πολέμου σε συσχετισμό με άλλα κοινωνικά φαινόμενα επέτρεψε να διαπιστωθεί, ότι ο πόλεμος είναι η δικαίος, άπλευθερωτικός ή αρπακτικός.

Ο πόλεμος αποτελεί κάτι το ενιαίο, το συλλογικό, που μ' αυτό συνδέονται πολλά γεγονότα. Η διάρκειά και τ' αποτελέσματα των πολεμικών επιχειρήσεων, καθώς και η πορεία και η έκταση του πολέμου στο σύνολό τους εξαρτώνται, όπως διδάσκει ο σύντροφος Στάλιν, από πολλούς διαφορετικούς παράγοντες: τη σταθερότητα των μετοπισθεν, το ήθικόν του στρατού, την ποσότητα και ποιότητα των μεραρχιών, τον εξοπλισμό του στρατού, τις οργανωτικές ικανότητες των διοικητικών στελεχών του στρατού κλπ. Κανένας από τους παραπάνω παράγοντες αν παρθεί χωριστά, δεν αρκεί για να καθορίσει τις τύχες του πολέμου. Όλοι οι μόνιμοι παράγοντες του πολέμου συνδέονται μεταξύ τους πολύ στενά, εξαρτώνται ο ένας από τον άλλο, καθένας απ' αυτούς επηρεάζει όλους τους υπόλοιπους. Η εσωτερική σύνδεση και ο αλληλοκαταρτισμός αυτών των παραγόντων κανονίζουν την έκταση του πολέμου.

Η γνώση των φαινομένων στην οργανική τους αλληλοσύνδεση, σε σύνδεση με τις συνθήκες, που τα γέννησαν, επιτρέπουν να ανακαλύψουμε τις ριζικές αιτίες και την ουσία αυτού ή του άλλου φαινομένου. Κλασσικό παράδειγμα για την ανακάλυψη της ρίζας των κοινωνικών φαινομένων αποτελεί η σταλινική ανάλυση για τις αιτίες των προσαρικών επιτυχιών του επιτιθεμένου στην πρώτη φάση του πολέμου. Η νομοτέλεια αυτό του γεγονότος, όπως σημειώσε ο σ. Στάλιν, βρίσκεται στο ότι τα επιτιθέμενα έθνη, σαν έθνη, που έτοιμάζονται για πόλεμο από πολλόν καιρό και συσσωρεύουν γι' αυτό δυνάμεις, είναι συνήθως πιο προετοιμασμένα για πόλεμο, παρά τα φιλειρηνικά έθνη, που δεν ενδιαιρούνται για νέο πόλεμο.

Από τη διδασκαλία της μαρξιστικής διαλεκτικής μεθόδου για την αλληλοσύνδεση και τον αλληλοκαταρτισμό των φαινομένων, πηγάζει και η απαίτηση για συγκεκριμένη ιστορική μελέτη των φαινομένων. Αν δεν πρέπει να εξετάζονται τα φαινόμενα μεμονωμένα, αν όλα βρίσκονται σε στενή σύνδεση και αλληλοκαταρτισμό τότε, συνεπώς, κά-

θε φαινόμενο μπορεί να κατανοηθεί μόνο σε σύνδεση με τις ιστορικές συνθήκες, που υπήρχε ή υπάρχει, δηλαδή, κάθε φαινόμενο πρέπει να το δοούμε συγκεκριμένα, από την άποψη των ιστορικών εκείνων συνθηκών, που το έφεραν στη ζωή. Όλα εξαρτώνται από τις συνθήκες, τον τόπο και το χρόνο, δίδασκε ο σ. Στάλιν. Κείνο, που είναι πραγματικό και νομοτελικό μέσα σε ορισμένες, ιστορικές συνθήκες, χάνει κάθε έννοια μέσα σε άλλες συνθήκες. Το δουλκοκρητικό καθεστώς, που προσπάθησαν να εγκαταστήσουν οι Γερμανοί φασίστες μέσα στις σύγχρονες συνθήκες, είναι άνοησία, βλακεία, τυχοδιωκτισμός των Γερμανών ιμπεριαλιστών. Μα το δουλκοκρητικό καθεστώς μέσα στις συνθήκες του πρωτόγονου κοινοτικού συστήματος, που αποσυντινόνταν, ήταν φαινόμενο νομοτελικό και σήμαινε ένα βήμα προς τα εμπρός, σε σύγκριση με το πρωτόγονο - κοινοτικό σύστημα. Επομένως, κείνο που είναι προοδευτικό και νομοτελικό σε μια εποχή, μπορεί να γίνει αντιδραστικό και βλαβερό σε άλλη εποχή, ύστερα από την αλλαγή της κατάστασης.

Χωρίς ιστορική μελέτη των φαινομένων δεν θα μπορούσε να υπάρξει κοινωνική επιστήμη. Κάθε ορισμός, αν παίρνεται μέσα στις καθορισμένες συνθήκες τόπου και χρόνου είναι συγκεκριμένος, σωστός. Και, αντίθετα, κάθε ορισμός, αν παίρνεται έξω από κάθε ιστορική σύνδεση και σχέση, είναι χωρίς περιεχόμενο, αφηρημένος, χωρίς έννοια. Στην 5η δεκαετηρίδα του 19ου αιώνα, οι Ρώσοι μεταφυσικοί ρωτόβουσε ένοχλητικά τους διαλεκτικούς κείνου του καιρού: «Η βροχή είναι ωφέλιμη ή βλαβερή για τη συγκομιδή; Ο Τσερνισέφσκυ και οι άλλοι Ρώσοι διαλεκτικοί απόδειχναν πως η τέτοια τοποθέτηση του ζητήματος είναι πέρα για πέρα αντιεπιστημονική. Σε κάθε εποχή πρέπει να δίνεται διαφορετική απάντηση σε τέτοια ζητήματα: σε εποχή έλλειψης ή βροχής είναι ωφέλιμη, μα σε εποχή βροχών είναι άνωφελι.

Τεράστιο ρόλο παίζει η ιστορική αντίληψη στη στρατηγική και τακτική του μπολσεβίκου κόμματος. Η στρατηγική και τακτική του μπολσεβίκου κόμματος στηρίζεται στον υπολογισμό των αντικειμενικών συνθηκών. Ο μπολσεβίκος αλλάζει τη μορφή της στρατηγικής τακτικής του, ανάλογα με την αλλαγή των ιστορικών συνθηκών. Αυτές οι ιστορικές συνθήκες επιβάλλουν αυτές τις μαρξιστικές τακτικές γίνονται όχι μόνο όταν ο χρόνος αλλάζει τις συνθήκες εφαρμογής της τακτικής, μα και ανάλογα με τον τόπο της εφαρμογής της, ανάλογα μ' όλο το άθροισμα των συγκεκριμένων συνθηκών.

Η μαρξιστική διαλεκτική εξετάζει τα αντικείμενα, τα φαινόμενα, όχι μόνο από την άποψη της αμοιβαίας τους σύνδεσης, μα και από την άποψη της κίνησης τους, της εξέλιξης, της αλλαγής και της ανανέωσής της. «Οτι βρίσκεται γύρω μας επιδεικνύει, ότι τα αντικείμενα και τα φαινόμενα βρίσκονται σε αδιάκοπη κίνηση και αλλαγή.

Αν εξετάσουμε το ηλιακό σύστημα, τότε πρώτ' απ' όλα θα παρατηρήσουμε μια αδιάκοπη περιστροφή των ουρανίων σωμάτων. Θα μάς φανεί πως η έναλλαξη της μέρας και της νύχτας, η επανάληψη των εποχών του έτους, οι φάσεις του φεγγαριού γίνονται στις μέρες μας έντελως το ίδιο όπως και πριν χιλιάδες χρόνια. Το ίδιο θα μάς φανεί και με την κίνηση των πλανητών. Μα οι ακριβείς παρατηρήσεις των αστρονόμων δείχνουν πως δεν υπάρχει απόλυτη αμεταβλητότητα στην ουράνια κίνηση. Έτσι π. χ. πριν χιλιάδες χρόνια η κατάσταση των άστερων δεν ήταν η ίδια, όπως είναι σήμερα. Αλλάζουν επίσης και οι δρόμοι ή οι τροχιές όλων των πλανητών.

Η γη σε σύνολο παρουσιάζει επίσης τις πιο σύνθετες κινήσεις. Μέσα στα εκατομμύρια χρόνια της γήινης ιστορίας οι βροχές οι άνεμοι εξαφανίσαν από το πρόσωπο της γης τεράστιες οροσειρές. Αυτές οι αλλαγές γίνονται και τώρα, δεν γίνονται όμως αισθητές μέσα στο διάστημα της ανθρώπινης ζωής. Η μελέτη ωστόσο του φλοιού της γης δείχνει ξεκάθαρα ότι στην επιφάνεια της γης έγιναν σημαντικές αλλαγές στο διάστημα των γεωλογικών εποχών.

Και η κοινωνική ζωή εξελίσσεται και αλλάζει

αδιάκοπα. Η κοινωνική όμως εξέλιξη προχωρεί ασύγκριτα πιο γρήγορα, από την εξέλιξη στη φύση. Για κάπως σοβαρές αλλαγές στο γεωγραφικό περιβάλλον, όπως σημειώσε ο σύντροφος Στάλιν, απαιτούνται εκατομμύρια χρόνια, τη στιγμή που για τις σοβαρότατες ακόμα αλλαγές στο κοινωνικό σύστημα των ανθρώπων αρκούν μερικές εκατοντάδες ή ένα - δυο χιλιάδες χρόνια. Έτσι, π. χ. μέσα σε δυο χιλιάδες χρόνια στην Ευρώπη άλλαξαν τρία διάφορα κοινωνικά συστήματα, το πρωτόγονο - κοινοτικό, το δουλκοκρητικό, το φεουδαρχικό και στην ΕΣΣΔ μάλιστα, άλλαξαν τέσσερα κοινωνικά συστήματα.

Τα γεγονότα λοιπόν του αντικειμενικού κόσμου, δείχνουν με όλη την πεποίθηση ότι η φύση και η κοινωνία αποτελούν ένα ατελείωτο προτούς εξέλιξης, που προχωρεί από το καλύτερο στο χειρότερο, προτούς γέννησης και απόνεκρωσης, εμφάνισης και εξαφάνισης των φαινομένων, ότι ο θάνατος του παλιού και η γέννηση του νέου αποτελούν νόμο της εξέλιξης. Η ακατανίκητη δύναμη του νέου, του προοδευτικού συνίσταται στο ότι αυτό, δυνάμει νομοτελικό αποτέλεσμα της προηγούμενης εξέλιξης, συγκεντρώνει μέσα του, δι. πολυτίμο έπεται, χήκε στο παρελθόν, το αφομοιώνει και το προωθεί, πλουτίζοντάς το με νέα αποκτήματα.

Η πρακτική πείρα της σοσιαλιστικής ανωκοδόμησης στην ΕΣΣΔ και όλη η πείρα της πάγκόσμιας ιστορίας επιβεβαιώνουν πέρα για πέρα τη σταλινική διδασκαλία για το ακατανίκητο του νέου, του προοδευτικού. Η θέση της μαρξιστικής διαλεκτικής για το ακατανίκητο του νέου, με ιδιαίτερη δύναμη αντιλήψιμη τώρα, που η ΕΣΣΔ κέρδισε μια πρωτοφανή νίκη ενάντια στη χιλιετή Γερμανία. Τα διδάγματα του πολέμου έδειξαν με πεποίθηση, ότι το σοβιετικό σύστημα, που γεννήθηκε από την Οκτωβριανή επανάσταση, αποδείχτηκε όχι μόνο η καλύτερη μορφή για την οργάνωση της οικονομικής και εκπαιδευτικής ανάπτυξης της χώρας στα χρόνια της ειρηνικής ανωκοδόμησης, μα και η καλύτερη μορφή για την κινητοποίηση όλων των δυνάμεων του λαού, για την απόκρουση του έχθρου στην πολεμική περίοδο.

Ποιά συμπεράσματα βγαίνουν λοιπόν από τη μαρξιστική διαλεκτική διδασκαλία για την κίνηση και εξέλιξη, την αλλαγή και ανανέωση; Αν η ζωή δεν είναι κάτι το αμεταβλητό, το πάγιο, αν ποτέ δεν σταματά μα βρίσκεται σε αιώνα κίνηση, τότε συνεπώς, πρέπει τα αντικείμενα και τα φαινόμενα να εξετάζονται στη γέννησή τους. Την ανάπτυξη και την έκφρασή τους.

Η εξέταση των φαινομένων στην εξέλιξη τους δεν σημαίνει πως πρέπει να περιμένουμε, ώπου το ένα ή το άλλο φαινόμενο θα αναπτυχτεί και θα φανερωθεί έτσι ώστε να αντιληφθούμε τις αλλαγές, που γίνονται σ' αυτό. Αυτός ο έποπτικός τρόπος είναι έλεος στο μαρξισμό - λενισμό. Να καθέσαι στο τιμόνι, είπε ο σύντροφος Στάλιν, και να κυττάς για να μη βλέπεις τίποτα, όπου τα γεγονότα να σε κάνουν να κουτοαλήσεις σε κάποια συφορά — αυτό δε σημαίνει καθόλου καθοδήγηση. Ο μπολσεβίκος δεν ένοει έτσι την καθοδήγηση. Για να καθοδηγεί, λέει ο σύντροφος Στάλιν, πρέπει να προβλέπει.

Η ικανότητα να ξεσκεπάσει της εσωτερικές τάσεις της εξέλιξης των φαινομένων και να διαλέξει ανάμεσα από την περίπλοκη σύνθεση των γεγονότων την κατεύθυνση της κοινωνικής εξέλιξης — αυτό είναι το χαρακτηριστικό της μαρξιστικής - λενιστικής διαλεκτικής. Γνωρίζοντας την τάση της εξέλιξης, μπορούμε, όχι μόνο να εξηγήσουμε το παρόν μα και να προβλέψουμε το μέλλον. Κι' όσο βαθύτερα εισχωρούμε στην τάση της εξέλιξης των φαινομένων, τόσο είμαστε σε θέση να μαντεύουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια και έγκαιρα το νόημα των επερχόμενων γεγονότων. Η μελέτη των τάσεων στην έμβρυα κατάσταση κατάστασης επιτρέπει να ανακαλύπτουμε μέσα στα φαινόμενα τη βάση του νέου, ώστε να συντελούμε στην ανάπτυξη τους, επιτρέπει ακόμα να ανακαλύπτουμε στην έμβρυα κατάσταση την ώριμα των ανεπιτήμητων αρνητικών φαινομένων, για να τ' αποτρέψουμε, επιτρέπει να προλαμβάνουμε τη γέννηση των φαινομένων εκείνων που μπορούν να εμποδίσουν την επίτυχη.

Τα συγγράμματα των κλασσικών του μαρξισμού - λενισμού — των Μάρξ, Ένγκελς, Λένιν και Στάλιν — μάς δίνουν περίφημα παραδείγματα για την εξέταση των φαινομένων στην εξέλιξή τους. Έτσι, στους λόγους του συντρόφου Στάλιν, την περίοδο

του πολέμου για την πατρίδα, φανερώνεται η γενική τάση του πολέμου ή κατεύθυνση της εξέλιξής του, πιαίνεται όλη η σύνθετη κατάσταση, συνενώνονται οι φάσεις της ανάπτυξης του πολέμου, οι αλλαγές στο συσχετισμό των δυνάμεων των εχθρών και υποδεικνύονται οι τρόποι και τα μέσα για τη νίκη πάνω στον εχθρό.

Η εξέταση των φαινομένων και των γεγονότων στην εξέλιξη αποκλείει την απόδοξη αιώνιων αληθειών. Αν η πραγματικότητα και τα προτάσεις είναι εύλογα και εύληπτα, θα πει πως και οι αντιλήψεις μας γι' αυτά πρέπει να είναι επίσης εύλογες και εύληπτες. Γι' αυτό, μια από τις χαρακτηριστικές ιδιότητες της μαρξιστικής διαλεκτικής σαν μεθόδου γνώσης, είναι η εύλογισία της νόησης, η εύληπσία της αντίληψης, η σχετικότητα του συμπεράσματος. Μά η εύλογισία της νόησης συνδέεται αδιάσπαστα με το αίσθημα του νέου. Το αίσθημα του νέου δίνει τη δυνατότητα να αντιληφθούμε τη ζωή, να κανονίσουμε την κίνηση της, την εξέλιξη σε όλη την πληρότητα και νησιό της, την πολυμορφία, επιτρέπει να ξεκαθαρίσουμε τι καταστροφείται και τι δημιουργείται στη ζωή, μας εξοπλίζει με αποφασιστικότητα και το θάρρος να αντικαταστήσουμε τις καταστάσεις, που πάλησαν να νέες, που ανταποκρίνονται στη νέα ιστορική κατάσταση. Το αίσθημα του νέου γεννιέται, έτσι, από τη βαθειά θεωρητική κατανόηση του παρελθόντος και του παρόντος, από την πρόβλεψη του μέλλοντος, από την θαρραλέα πρακτική δράση, που άσπασκε στην πραγματοποίηση αυτού του μέλλοντος.

Ο σ. Στάλιν μας μιλά συχνά για το αίσθημα του νέου, που είναι ένα πολύτιμο προσόν του μπολσεβίκου ήγέτη, για το ότι, το χάσιμο του αισθηματός του νέου, η στενοκεφαλαια και η στασιμότητα της σκέψης αποτελούν πολύ επικίνδυνον σοβαρό ελάττωμα. Οι άνθρωποι που σταματούν στο παρελθόν, που γαντζώνονται από τα παλιά, στο δεν μπορούν και δεν θέλουν να δουν τα νέα φαινόμενα στην εξέλιξη της ζωής, είναι καταδικασμένοι σε σήψη, είναι ανίκανοι να προωθήσουν το έργο του σοσιαλισμού. Ο σ. Στάλιν διδάσκει να εκτιμούμε τους ανθρώπους, που κατέχουν το γένημο αίσθημα του νέου και υποστηρίζουν πάντα τους θαρραλέους νεωτεριστές και πειραματιστές. Χιλιάδες άνθρωποι με ταλέντο — από τον ανδρακώδη Σαχάνοφ μέχρι την κολόνισσα Μαρία Ντέμινσκι, από το θαρραλέο πειραματιστή Μιτσούριν μέχρι τον περιφημο κατασκευαστή Γιακούβλεφ — βρήκαν υποστήριξη από το σύντροφο Στάλιν και με λόγια και με έργα.

Η δύναμη της μαρξιστικής διαλεκτικής βρίσκεται στο ότι, υπολογίζοντας όλους τους δυνατούς δρόμους της πραγματικής εξέλιξης, εξοπλίζει με τη γνώση για το πώς μπορεί να επιδράσουμε πάνω στις συνθήκες της υλικής ζωής της κοινωνίας και να επιταχύνουμε την εξέλιξή της.

Η μαρξιστική διαλεκτική δίνει στο κόμμα τη δυνατότητα να βρει μέσα στον πλούτο των ιστορικών γεγονότων τον κύριο, τον βασικό, τον αποφασιστικό κρίκο για να πιάσει όλη την αλυσίδα των προβλημάτων, που μπαίνουν μπροστά του. Η έκλογη του αποφασιστικού κρίκου επιτρέπει, έτσι, να καθοριστούν οι συγκεκριμένοι δρόμοι για να πραγματοποιηθεί στην πράξη το πέρασμα από το ένα στάδιο στο άλλο. Χάρη στον υπολογισμό όλων των πλευρών και συνθηκών της εξέλιξης και στο ξεχωριστό του βασικού κρίκου στην αλυσίδα των γεγονότων το κόμμα μας προσανατολίζεται αλάνθαστα στην κατάσταση εξουσίας τους νόμους της εξέλιξης και παίρνει να χρησιμοποιεί αυτούς τους νόμους για να επιταχύνει την εξέλιξη.

Στην φύση και στην κοινωνία, όλα βρίσκονται σε συνεχή κίνηση, σε εξέλιξη μέσα τους πάντα κάτι άγονοποιείται και κάτι γεννιέται. Αυτό όμως δεν θα πει πως τα αντικείμενα, και τα φαινόμενα δεν έχουν καθορισμένη μορφή ύπαρξης. Ξεχωρίζουμε τις κεφαλαιολογικές από τις σοσιαλιστικές κοινωνικές σχέσεις, το νερό από τον ατμό, τα φυτά από τα ζώα κλπ., όχι γιατί έτσι μας φαίνεται, γιατί τέτοιες είναι μόνο οι υποκειμενικές αντιλήψεις μας, μα γιατί στην πραγματικότητα υπάρχουν διαφορετικά μεταξύ τους αντικείμενα, φαινόμενα.

Κείνο που καθορίζει τα πράγματα, τα φαινόμενα είναι η ποιότητά τους. Η ποιότητα είναι καθορισμένη ιδιότητα του αντικείμενου, που είναι αδύνατον να συνδεθεί με την ύπαρξή του, έτσι ώστε αν αφαιρέσουμε από το αντικείμενο την ποιότητά του, το αντικείμενο αυτό παύει να είναι το ίδιο. Μά τα αντικείμενα και τα φαινόμενα της φύσης και της κοινωνίας, όπως είναι γνωστό, είναι όχι μόνο ποιοτικά μα και ποσοτικά καθορισμένα. Μέσα στα αντικείμενα και τα φαινόμενα της αντικειμενικής πραγματικότητας γίνεται ένα αδιάσπαστο πέρασμα από ποιοτικές αλλαγές. Η ποσοτική όμως αλλαγή των αντικειμένων δεν είναι αδιάφορη γι' αυτά, για την ποιότητά τους. Σε όρισμένη βαθμίδα της εξέλιξης του αντικείμενου οι ανεπαίσθητες ποσοτικές αλλαγές, που συσσωρεύονται βαθμιαία σ' αυτό, έχουν σαν αποτέλεσμα τους τη ριζική αλλαγή του αντικείμενου. Δημιουργείται μια νέα ποιότητα.

Έτσι, η ποιότητα και η ποσότητα, καθορίζονται αμοιβαία. Δεν υπάρχει χωριστά η ποιότητα και χωριστά η ποσότητα, αλλά υπάρχουν μόνο πράγματα, φαινόμενα, προτάσεις, που είναι ποιοτικά και ταυτόχρονα και ποσοτικά καθορισμένα. Η αλλαγή της ποιότητας, η μετατροπή του δομένου αντικείμενου σε κάτι άλλο, σ' συνθέτει των ποσοτικών αλλαγών, αποτελεί τη μορφή της εξέλιξης στη φύση και στην κοινωνία και είναι ένας από τους γενικούς νόμους της εξέλιξης του αντικειμενικού κόσμου. Οποιαδήποτε μορφή λήψης της ύλης κι' αν πάρουμε, παντού το αποτέλεσμα της έρευνας θα δείξει πως οι ποσοτικές αλλαγές οδηγούν σε ποιοτικές μεταβολές. Κάποτε υπήρχε μόνο η ανόργανη ύλη. Οι βαθμιαίες αλλαγές της επιφάνειας της γής προετοίμασαν τις συνθήκες για τη γέννηση των οργανικών ενώσεων. Οι τελευταίες αυτές εξελίχθηκαν μέσα από την ανόργανη φύση. Αυτό ήταν ένα άλμα από την παλιά ποιοτική κατάσταση της ύλης σε νέα ποιοτική κατάσταση, το πιο μεγάλο σημείο στροφής στην ιστορία του πλανήτη μας.

Η ανάπτυξη του οργανικού κόσμου γίνεται και εξελικτικά και άλματικά. Και στα ζώα και στα φυτά γίνονται αδιάσπαστα μεμονωμένες, τυχαίες και ασημαντές αλλαγές κάτω από την επίδραση διαφόρων περιστατικών. Τα είδη, που έχουν όρισμένο, ξεχωριστό και πολύ ασήμαντο, ευνόικες γι' αυτά αλλαγές, αποχτούν ύπεροχη στην πάλη για την ζωή. Έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα να επιζήσουν και ν' αφήσουν απογόνους, παρά τα άλλα. Ασημαντές ποσοτικές αλλαγές συσσωρεύονται, μεταβιβάζονται κληρονομικά, δυναμώνουν από γενιά σε γενιά και στο τέλος οδηγούν από σπασματισμό νέων ειδών ζώων και φυτών. Η ποσότητα περνά σε ποιότητα. Σαν αποτέλεσμα αυτής της πορείας της εξέλιξης, που βάσταξε πολλά εκατομμύρια χρόνια, από τα απλούστερα ζώα και φυτά εξελίχθηκαν οι σημερινές σύνθετες και ανώτερα οργανωμένες μορφές του οργανικού κόσμου.

Οι νόμοι του πέρασματος των ποσοτικών αλλαγών σε ποιοτικές κυριαρχούν και στην κοινωνική μας ζωή. Π. χ. κάθε ποσό χρημάτων, όπως δείχνει ο Μάρξ στο «Κεφάλαιο», δεν μπορεί να μετατραπεί σε κεφάλαιο. Προϋπόθεση για την τέτοια μετατροπή αποτελεί ένα καθορισμένο ελάχιστο όριο χρημάτων στα χέρια ενός χωριστού κατόχου. Ο τελευταίος τότε μόνο μετατρέπεται σε πραγματικό κεφαλαιοκράτη, όταν το ποσό των χρημάτων, που τοποθετεί στην παραγωγή φτάσει σε σημείο που να επιτρέπει στον κάτοχο να απαλλαγεί από την προσωπική του συμμετοχή στο προϊόν της παραγωγής και να καταφύγει στη μίσθωση και εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης. «Εδώ — γράφει ο Μάρξ — όπως και στη φυσιογνωμία, επιδεισιώνεται η ορθότητα αυτού του νόμου... ότι οι καθαρά ποσοτικές αλλαγές σε μια όρισμένη βαθμίδα περνούν σε ποιοτικές διαφορές». (Κ. Μάρξ και Φ. Έγκελς, «Απαντα», Τ. XVII, σελ. 339).

Δεν περνά μόνο η ποσότητα σε ποιότητα, μα και αντίστροφα: η ποιότητα περνά σε ποσότητα. Μέσα στη νέα ποιότητα υπάρχουν νέοι τρόποι ποσοτικής αλλαγής δηλ. η νέα ποιότητα δημιουργεί νέα ποσότητα. Το σοβιετικό σύστημα διαφέρει ποιοτικά από την κεφαλαιολογική κοινωνία στον τρόπο της παραγωγής του, σ' όλο το σύστημα των κοινωνικών σχέσεων. Και οι ποσοτικοί δείκτες της χώρας μας είναι άλλοι. «Εμείς έχουμε τέτοιους ρυθμούς στην ανάπτυξη της σοσιαλι-

στικής βιομηχανίας και της αγροτικής οικονομίας, στην άνοδο του έμπορου, που δεν υπήρξε ποτέ και δεν υπάρχει σε καμία κεφαλαιολογική χώρα. Μέσα σ' αυτούς τους νέους ποσοτικούς δείκτες εμφανίζεται η νέα ποιότητα και οι ιδιότητες της σοσιαλιστικής οικονομίας, το σοβιετικό σύστημα.

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εξέλιξης είναι ότι η νέα ποιοτική κατάσταση δεν γεννιέται βαθμιαία, μα γρήγορα, ξαφνικά, με άλμα από τη μια κατάσταση στην άλλη, σαν αποτέλεσμα της συσώρευσης ανεπαίσθητων και βαθμιαίων ποσοτικών αλλαγών. Μά και η φύση των αλλαγών είναι ποικίλη: το άλμα μπορεί να πραγματοποιηθεί άσπρασια και μπορεί να διαρκέσει πολύ. Στην έννοια του άλματος, το σπουδαίο δεν είναι η διάρκεια του, μα η ουσία, το περιεχόμενο της στροφής, που δείχνει από που και για ποιο εξελίσσεται το φαινόμενο και από ποιες βαθμίδες περνά.

Έτσι συνολικά η εξέλιξη της φύσης δεν είναι απλή ανάπτυξη των ίδιων πάντα στοιχείων της φύσης, μα πέρασμα στο νέο, εμφάνιση νέων φαινομένων. Η φύση δε μένει στάσιμη και δεν περιστρέφεται στον ίδιο πάντα κύκλο. Η κίνηση της είναι εξέλιξη από το παλιό στο νέο, από το απλό στο σύνθετο, από το καλύτερο σ' ανώτερο. Αυτό όμως δε σημαίνει πως στη φύση ή στην κοινωνία δεν υπάρχουν περιπτώσεις πτώσεως. Και στη φύση γεννιούνται εκτρώματα, και στην κοινωνική ζωή τυχαίνουν τέτοια φαινόμενα, που δεν οδηγούν την κοινωνία προς τα εμπρός, μα προσπαθούν να την συγκρατήσουν, να την τραβήξουν πίσω. Η φασιστική δικτατορία έθελε για σκοπό της να συγκρατήσει την εξέλιξη της κοινωνικής προόδου, να γυρίσει πίσω την κοινωνία στα χειρότερα χρόνια του μεσαίωνα. Μά, όπως αναφέραμε κιόλας πιο πάνω, το νέο, το ιστορικά αναγκαίο είναι αήτητο. Η ιστορία είναι αδύνατο να ξαναγυρίσει πίσω.

Τι συμπεράσματα βγαίνουν λοιπόν από τη μαρξιστική διαλεκτική διδασκαλία για το πέρασμα των ποσοτικών αλλαγών σε ποιοτικές;

Αν τα φαινόμενα, τα γεγονότα, έχουν τον καθορισμό τους, θα πει πως και ο τρόπος, που τα έρευνουμε πρέπει να είναι καθορισμένος. Ο μαρξισμός -λενινισμός δε ζητά κενά, γενικά σχήματα, μα συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης πραγματικότητας, ανακάλυψη της μορφής της ιδιομορφίας ανάλογα με τις ιδιομορφίες της κατάστασης, στην τρέχουσα φάση. Καθορισμένος τρόπος στην επιστημονική έρευνα όσο και στην πρακτική δράση θα πει διαπίστωση της ποιότητας του φαινομένου, όρισμός των ιδιοτήτων, που το ξεχωρίζουν από τα άλλα. Χωρίς τη διαπίστωση της ποιότητας του αντικείμενου δε μπορεί να διασαφηνιστεί η νομοτέλεια της εξέλιξής του.

Άλλο συμπέρασμα από την διδασκαλία της μαρξιστικής διαλεκτικής είναι πως τα πράγματα, τα φαινόμενα πρέπει να εξετάζονται στην ένότητα του ποιοτικού και ποσοτικού τους καθορισμού. Αν δεν είναι σωστό να αποσπάζει η ποιότητα από την ποσότητα, τότε δεν είναι επίσης σωστό να εξετάζεται η ποσότητα έξω από τη σύνθεσή της με την ποιότητα. Αν π. χ. θα θέλαμε να μελετήσουμε την οικονομία της χώρας μας, δε θάταν αρκετό να καθορίσουμε μόνο το χαρακτήρα του τρόπου παραγωγής, τις αμοιβαίες σχέσεις των ανθρώπων στο προϊόν της εργασίας, την κατανομή των προϊόντων, που παράγονται, δηλ. την ποιοτική πλευρά της σοσιαλιστικής μας οικονομίας. Θα ήταν αναγκαίο να διασαφηνίσουμε ακόμη και την αύξηση της ποσότητας των εργασιών, των σιδηροδρόμων, των κολλόχ, την ποσότητα των προϊόντων που παράγουν, την αύξηση του αριθμού των εργαζομένων στην βιομηχανία και την αγροτική οικονομία, κλπ. Μόνο όταν μελετήσουμε σε αδιάσπαστη ένότητα την ποιοτική και ποσοτική πλευρά της σοσιαλιστικής οικονομίας μπορεί να έχουμε πλήρη εικόνα της, να εξηγήσουμε τη νομοτέλεια της εξέλιξής της.

Αν χωρίς ποσοτική προετοιμασία δεν είναι δυνατό το πέρασμα στη νέα ποιότητα, αν η εξέλιξη, όπως δείχνει ο σύντροφος Στάλιν, προετοιμάζει το έδαφος στην επανάσταση, θα πει πως κάθε επαναστατική ανατροπή ή κάθε νέα ποιότητα πρέπει να προετοιμάζονται. Η μη κατανόηση και η άγνοια αυτού του συμπεράσματος στην πολιτική

οδηγεί στον τυχοδιωκτισμό, στην υπερπήδηση ά- τελών είτε μη ολοκληρωμένων σταδίων εξέλιξης.

Είναι εξ ίσου σοβαρό, να έρευνουμε πότε υπάρχουν οι συνθήκες για το άλμα, πότε η συσώρευση των ποσοτικών αλλαγών φέρνει ποιοτικές αλλαγές. Βέβαια, δεν είναι πάντα εύκολο να υπολογιστεί αυτό το σημείο στροφής μέσα στην περίπλοκη σύνθεση των γεγονότων, μα η τέχνη της μπολσεβίκικης λενινιστικής -σταλινικής καθοδήγησης διακρίνεται ακριβώς από το ότι καθορίζει σωστά τα σημεία στροφής στην εξέλιξη.

✱

Η μαρξιστική διδασκαλία για την πάλη των αντιθέσεων δίνει την απάντηση στο ζήτημα για την πηγή της κίνησης. «Όσο εξετάζουμε τα πράγματα σε κατάσταση της ακινησίας κάθε ένα ξεχωριστά, σε πάγια μορφή δε σκοντάφουμε στις αντιθέσεις, που υπάρχουν μέσα τους. Μόλις όμως αρχίσουμε να παρατηρούμε να πράγματα στην α- μοιβαία τους σύνθεση, στην κίνηση, την εξέλιξη και την αλλαγή τους, μπαίνουμε στον τομέα των πραγματικών αντιθέσεων.

Τι αποτελεί λοιπόν την πηγή, το κίνητρο της ύλης, που αιώνα κινείται και εξελίσσεται; Η κλασική απάντηση σ' αυτό το ερώτημα δόθηκε στα έργα των θεμελιωτών του μαρξισμού -λενινισμού. Ο Λένιν έλεγε, ότι η εξέλιξη είναι πάλη αντιθέσεων. Στη φύση και στην κοινωνία, πάντα κάτι γεννιέται και αναπτύσσεται, κάτι καταστροφείται και τελειώνει τη ζωή του. Η πάλη ανάμεσα στο παλιό και το νέο, ανάμεσα σ' αυτό που πεθαίνει και σ' αυτό που γεννιέται, ανάμεσα σ' αυτό που τελειώνει τη ζωή του και σ' αυτό που αναπτύσσεται, αποτελεί νόμο της εξέλιξης. Αυτό το γνώρισμα της διαλεκτικής ο Λένιν, το όνομα ουσία, πυρήνα της. Η διχοτόμηση του ενιαίου και η γέννηση των αντιφατικών πλευρών του, είναι, διδάσκει ο Λένιν, η ουσία της διαλεκτικής, γιατί, μελετώντας τις αντιφατικές πλευρές, τις τάσεις στο συσχετισμό τους, κατανοούμε την εξέλιξη του δοσμένου φαινομένου, του αντικείμενου, από τη γέννησή του ως την καταστροφή του. Να γιατί η διαλεκτική είναι κυρίως η διδασκαλία για την ένότητα και την πάλη των αντιθέσεων.

Η εσωτερική αντιφατικότητα των φαινομένων συνίσταται, στο ότι, όλα έχουν την αρνητική και τη θετική τους πλευρά, το παρελθόν και το μέλλον τους, κάτι που τελειώνει τη ζωή του και κάτι που αναπτύσσεται. Κάθε προτάς, κάθε φαινόμενο περιλαμβάνει μέσα τους αντίθετες πλευρές, εσωτερικά συνδεμένες, που εξαρτώνται η μια από την άλλη. Η ένότητα των αντιθέσεων είναι ταυ- τόχρονα η αμοιβαία τους διεύθυνση, η εσωτερική τους σύνδεση και ο αμοιβαίος τους αποκλεισμός, άρνηση, πάλη. Γι' αυτό την ένότητα των αντι- θέσεων, δεν πρέπει να την παίρνουμε σαν απλή θεσέων, δεν πρέπει να την παίρνουμε σαν εκλε- ξώτερική τους σύνθεση, όπως κάνουν οι εκλε- κτικοί. Τη σύνθεση μεταξύ των αντιθέσεων πρέπει να την παίρνουμε διαλεκτική. Η διαλεκτική κί- νηση προϋποθέτει τη σύγχρονη ύπαρξη δύο αντι- φατικών πλευρών. Η μια πλευρά της αντίθεσης δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς την άλλη, όπως δεν μπορεί, να νοηθεί ότι κρατάς στο χέρι δολοφόρο το μύλο ενώ έχεις φάει πριν το μισό, έλεγε ο Ένγκελς. Συνεπώς οι αντιθέσεις ταυτόχρονα και αποκλείουν η μια την άλλη και εισχωρούν η μια στην άλλη, και οι δύο πόλοι κάθε αντίθεσης — ο θετικός και ο αρνητικός — είναι το ίδιο αδιαίρε- το μεταξύ τους, όπως και αντίθετοι.

Κάθε όμως αντιφατική ένότητα δεν είναι ακί- νητη μα ύφισταται στην εσωτερική πάλη των αντι- θέσεων πλευρών. Ο Λένιν έδειξε ότι η ένότητα των αντιθέσεων είναι συμβατική, προσωρινή, σχε- τική, η πάλη όμως των αντιθέσεων είναι άπλυτη, όπως άπλυτη είναι η εξέλιξη. Η άπλυτη έκ- μηδένιση των αντιθέσεων δα σημαίνει σταμάτημα της κίνησης, σταμάτημα της εξέλιξης. Ο παρα- μερισμός όμως, το ξεπέρασμα των δοσμένων αν- τιθέσεων οδηγεί αναγκαστικά στην εμφάνιση νέων αντιθέσεων σαν κινήτριων δυνάμεων για την πα- ραπέρα εξέλιξη.

Η ζωή, τα αντικείμενα και τα φαινόμενα εί- ναι γεμάτα από ποικιλόμορφες αντιθέσεις και η διαλεκτική νόηση έχει το καθήκον να γνωρίσει βαθειά και σωστά αυτές τις αντιθέσεις. Κάθε το- μέας της πραγματικότητας είναι γεμάτος από ξε-

κάθαρα παραδείγματα της αντίφατικότητας των αντικειμένων, των φαινομένων. Στόν τομέα των φυσικών φαινομένων, καθαρό παράδειγμα για την έννοια των αντιθέσεων, αποτελείουν η Έλξη και η απώθηση. Η Έλξη συνδέεται αδιάσπαστα με την απώθηση της — την απώθηση. Στο προσέξτε της αλληλοεπιδράσης των δύο αυτών αντιφατικών πλευρών, ή μία περνά στην άλλη. Το άτομο με το φως της σύγχρονης φυσικής είναι έννοια από μόρια θετικού και αρνητικού ηλεκτρισμού. Με την αλληλοεπιδράση τους καθορίζουν τις χημικές και φυσικές ιδιότητες του ατόμου. Η θετική και αρνητική φόρτιση του ηλεκτρισμού αλληλοκαθορίζεται, ή μία φόρτιση δεν υπάρχει χωρίς την άλλη και ταυτόχρονα είναι ικανή να εξουδετερώσει ή μία την άλλη.

Η ζωή είναι ένα αντιφατικό προσέξτε. Η διαρκής απονέκρωση και ανανέωση των κυττάρων είναι όρος της ζωής του οργανισμού. Η ζωή είναι μία αντίθεση, που αδιάκοπα θέλει και αρνείται τον εαυτό της. Μόλις η αντίθεση αυτή σταματήσει, σταματά και η ζωή — επέρχεται ο θάνατος. Ο ακαδημαϊκός Μπογκομόλετς στο βιβλίο του «Η παράσταση της ζωής» αποδείχνει με πολλά συγκεκριμένα γεγονότα την αντιφατικότητα των φαινομένων της ζωής. Η ζωή είναι ένα αδιάκοπο προσέξτε δημιουργίας και μερικής καταστροφής, προσέξτε αφομοίωσης, πρόσληψης τροφών από τον οργανισμό και προσέξτε διαφοροποίησης, αποσύνθεσης, δέσμευσης, που απελευθερώνει την ενέργεια, που χρειάζεται για να εκδηλώνονται οι λειτουργίες της ζωής.

Στην εξέλιξη των φυτικών και ζωικών μορφών ή έννοια των αντιθέσεων φαίνεται στην κληρονομικότητα και στην προσαρμογή. Η αντιφατική έννοια της μεταβλητότητας και κληρονομικότητας, είναι η κινητήρια δύναμη της εξέλιξης του οργανικού κόσμου. Στόν αγώνα για την ύπαρξη ή αντίθεση εμφανίζεται σάν δυσαναλογία ανάμεσα στο αναστρέψιμο πλήθος των εμβρύων, που δημιουργεί ή φύση και στην ασήμαντη ποσότητα των οργανισμών που επιζήτουν και φτάνουν σε ώριμότητα.

Η πάλη των αντιφατικών, αλληλοαποκλειόμενων αντιθέτων τάσεων δε γίνεται μόνο μέσα στην φύση, αλλά και μέσα στην κοινωνική ζωή. Κι' εδω αποτελεί την κινητήρια δύναμη της εξέλιξης. Ωστόσο η γνώση των κοινωνικών φαινομένων είναι ασύγκριτα πιο δύσκολη και πολύπλοκη, από τη γνώση των φαινομένων της φύσης. Πρώτος ο μαρξισμός ανακάλυψε την πηγή της κοινωνικής εξέλιξης, την κινητήρια της δύναμη, αποδείχνοντας ότι την αιτία, που καθορίζει την κοινωνική εξέλιξη, πρέπει να τη βλέπουμε όχι έξω από τα όρια της κοινωνίας, αλλά μέσα στην ίδια την κοινωνία, όχι στο γεωγραφικό περιβάλλον, αλλά στον τρόπο παραγωγής των υλικών αγαθών.

Στη μελέτη των αντιθέσεων της κοινωνικής ζωής αποκτά ιδιαίτερη σημασία το ζήτημα για τον τύπο και το χαρακτήρα των κοινωνικών αντιθέσεων. Πριν απ' όλα πρέπει να καθοριστεί η διαφορά ανάμεσα στους δύο βασικούς τύπους κοινωνικών αντιθέσεων: τους ανταγωνιστικούς και τους μη ανταγωνιστικούς. Ο Λένιν έδειξε ακόμα πως ανταγωνισμός και αντίθεση δεν είναι το ίδιο πράγμα: ο πρώτος εξαρτάται, η δεύτερη παραμένει και μέσα στο σοσιαλισμό.

Ο ανταγωνισμός υπάρχει στην κοινωνία εκείνη που βασίζεται πάνω στην ταξική, την εθνική και κάθε είδους καταπίεση. Πηγή των αντιθέτων τάσεων και της ανταγωνιστικής πάλης είναι οι διαφορές στη θέση και στις συνθήκες της ζωής των τάσεων. Γι' αυτό η κοινωνική ζωή στην ανταγωνιστική κοινωνία είναι γεμάτη από αντιθέσεις και πάλη. Οι τάσεις ορισμένων μελών της κοινωνίας, αντιτίθενται στις τάσεις των άλλων. Η πάλη των τάσεων, που για πρώτη φορά εξηγήθηκε επιστημονικά από το μαρξισμό, αποτελεί την κινητήρια δύναμη της εξέλιξης στις ταξικές, ανταγωνιστικές κοινωνίες.

Το πιο χαρακτηριστικό γνώρισμα των ανταγωνιστικών αντιθέσεων είναι, ότι, λύνονται με βίαιο τρόπο, με την πάλη. Στην πορεία της ανταγωνιστικής πάλης οι αντιθέσεις μετατρέπονται σε τέτοιες ακρότητες, που οδηγούν αναπόφευκτα στη βίαιη σύγκρουση και λύνονται με έκρηξη. Ο Μάρξ έγραψε: «Ο ανταγωνισμός μεταξύ προλεταριάτου και αστικής τάξης θα παραμείνει τα-

είκτος αγώνα, που, φτασμένος στον άωτατο βαθμό της έντασης του, αποτελεί πλήρη επανάσταση. Και δεν είναι έκπληκτικό ότι η κοινωνία, που στηρίζεται πάνω στην ά ν τ ι θ ε σ η των τάσεων, καταλήγει σάν σε τελευταία λύση, στην όμη ά ν τ ι θ ε σ η στη φυσική σύγκρουση των ανθρώπων». (Κ. Μάρξ και Φ. Ένγκελς, «Απαντα Τ. V σελ. 416»).

Στην ΕΣΣΔ στη μεταδοτική περίοδο από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό, οι ανταγωνιστικές αντιθέσεις ανάμεσα στην εργατική τάξη και την εργαζόμενη αγροτιά από τη μία πλευρά και τους κούλάκους, από την άλλη, λύθηκαν από το προλεταριακό κράτος με βίαιο τρόπο — με την εκμετάλλευση των κούλάκων σάν τάξης πάνω στη βάση της συνολικής συνεταιριστικής οργάνωσης της αγροτικής οικονομίας. Με την εκμετάλλευση των εκμεταλλευτικών, παρασιτικών τάσεων στην ΕΣΣΔ, εξαφανίστηκαν και οι ανταγωνιστικές αντιθέσεις μέσα στη χώρα. Η σοβιετική κοινωνία αποτελείται από δύο φιλικές μεταξύ τους τάξεις — από τους εργάτες και τους αγρότες. Μά οι αντιθέσεις σάν πηγή, σάν κίνητρο της εξέλιξης υπάρχουν και στο σοσιαλισμό. Οι αντιθέσεις όμως αυτές διαφέρουν κατ' αρχήν από τις ανταγωνιστικές αντιθέσεις, έχουν έντελως άλλο χαρακτήρα και άλλες μεθόδους λύσης. Σε αντίθεση από την ανταγωνιστική κοινωνία, οι διαφορές και συχνά αντιφατικές τάσεις των ανθρώπων στο σοσιαλισμό κατευθύνονται τελικά σ' ένα ενιαίο σκοπό — στο θανάτωμα και την παραπέρα ανάπτυξη της σοσιαλιστικής κοινωνίας. Αυτή η έννοια του σκοπού εκφράζει την ήθικο-πολιτική έννοια της σοβιετικής κοινωνίας.

Γι' αυτό είναι ολοφάνερο, ότι στο σοσιαλισμό οι αντιθέσεις λύνονται με έντελως άλλες μεθόδους παρά οι αντιθέσεις στον καπιταλισμό. Έτσι π. χ. οι αντιθέσεις, που υπάρχουν σάν κολυχ ανάμεσα σάν κοινωνικά συμφέροντα των κολυχικών και τα καθυστερημένα συμφέροντα ατομικής ιδιοκτησίας ορισμένων κολυχικών ξεπερνούνται με την οργανωτική, ιδεολογικο-πολιτική δουλειά του κόμματός μας, ξεπερνούνται με το παραπέρα οργανωτικό-οικονομικό δυνάμωμα των κολυχών.

Οι κλασικοί του μαρξισμού-Λενινισμού μας διδάσκουν την τέχνη όχι μόνο να αποκωδικοποιούμε τις αντιθέσεις, αλλά και να τις υπερνικούμε. Ο Λένιν στο απόσπασμά του «Για τη διαλεκτική» έγραψε, ότι η πάλη των αντιθέσεων είναι απόλυτη. Ο σύντροφος Στάλιν πλούτισε αυτή τη φιλοσοφική θέση, βγάζοντας πρακτικά συμπεράσματα, ότι οι αντιθέσεις λύνονται μόνο με την υπερνίκη τους μέσω της πάλης.

Από τα 1910 ακόμα, στο αβράμια του Λένιν από την εξορία Σολζιτσενκόντσκ, ο σύντροφος Στάλιν έγραψε: «Η λογική των πραγμάτων από τη φύση της είναι ασύστηρα ζήτημα άρχης και δεν επιδέχεται μίγματος» (Λένιν και Στάλιν «Συλλογή Έργων για τη μελέτη της Ιστορίας του Κ.Κ. Σ.Ε. (μ.μ.)» Τ. I σελ. 530). Από τη θέση ο σ. Στάλιν την ανέπτυξε αργότερα παραπέρα. Στά 1926 ο σ. Στάλιν έλεγε: «Τις αντιθέσεις μπορεί να τις υπερνικήσουμε μόνο με το δρόμο της πάλης γι' αυτές ή τις άλλες άρχες». (Για την αντιπολίτευση σελ. 439). Στην έκθεση στο XVII συνέδριο του κόμματός ο σ. Στάλιν υπέδειξε ξανά: «Η νίκη δεν έρχεται ποτέ μόνη — συνήθως την κατακτούν». Από τη θέση, ο σ. Στάλιν την υπενθύμιζε πολλές φορές και στην περίοδο του πολέμου για την πατρίδα.

Λοιπόν οι κοινωνικές αντιθέσεις λύνονται μόνο με βάση την ενεργητική, πρακτική δράση. Η δύναμη της σταλινικής διαλεκτικής βρίσκεται σάν ότι δίνει στο κόμμα μας και στο σοβιετικό λαό το κλειδί για τη λύση των πιο ποικιλόμορφων τύπων των αντιθέσεων. Σε κάθε σταθμό ανάπτυξης της χώρας μας ο σ. Στάλιν, έρευνώντας τις χαρακτηριστικές ιδιομορφίες της συγκεκριμένης κατάστασης δίνει τα συνθήματα που κινητοποιούν για την υπερνίκηση των αντιθέσεων. Ο σ. Στάλιν δείχνει ότι αυτές οι αντιθέσεις της εξέλιξης δε λύνονται στοιχειαστικά, αδόκητα, αλλά με την ενεργητική επίδραση του κόμματός, του σοβιετικού κράτους. «Αν αποφασιστικό στην υπερνίκηση των αντιθέσεων είναι η πάλη, θα πει, ότι δεν πρέπει να φοβόμαστε τις αντιθέσεις, που εμφανίζονται στο δρόμο, αλλά πρέπει να τις υπερνι-

Δ. ΖΑΣΛΑΒΣΚΥ

Η ΟΜΑΔΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής δημιουργήθηκε στην αγγλική βουλή των Κοινοτήτων στά 1933. Η ομάδα αυτή δεν είναι πολυάριθμη, αλλά μέσα της συγκεντρώνονται οι πιο επίφανείς πολιτικοί της άκρας δεξιάς παράταξης του συντηρητικού κόμματος. Μία από τις κυριότερες προσωπικότητες της ομάδας — ο λόρδος Μπέρντν φφ Τάιμ — εΐτανε σύγχρονα μέλος της εταιρίας της «Αγγλογερμανικής φίλας» και μέλος της ομάδας της αυτοκρατορικής πολιτικής. Μεταξύ των καθοδηγητών της ομάδας είναι ο λόρδος Φίλλιμωρ, που απόκτησε τη θλιβερή δημοτικότητα στην «Αγγλία σάν πρόεδρος της «εταιρίας των φίλων της εθνικιστικής «Ισπανίας» και φανατικός οπαδός του θράγκο. Ο λόρδος Μένσφιλντ — ένας από τους ιδρυτές της ομάδας της αυτοκρατορικής πολιτικής — εΐτανε σύγχρονα και μέλος της «Βρετανικής Ένωσης των μοναρχικών». Το μέλος της ομάδας, ο ταγματάρχης Ουάιτ, εξέφρασε επανειλημμένα το θαυμασμό του για το Μουσολίνι. Σ' συμφωνία με πληροφορία της εφημερίδας «Σμύτουκ Τίλεφον» της 14ης Μαΐου 1933 ο Ουάιτ δήλωσε, ότι «η φασιστική «Ιταλία και η Μ. Βρετανία είναι δύο έθνη που έμφορονται από τις ίδιες έντελως ιδέες και φιλοδοξίες».

Πριν το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής υποστήριζε με φανατισμό κάθε αντιδραστικό και φασιστικό κίνημα στην Εύρώπη και εΐταν ο κυριότερος εισηγητής και έμπνευστης της ερηνευτικής πολιτικής του Μονάχου έναντι των επιτιθεμένων. Το ερηνευτικό κή-

κούμε με την ενεργό δράση. Ο σ. Στάλιν μαστιγώνει ελάνητα τους πανικόβλητους και τους δειλούς, που τους πιάνει φρίκη σταν συναντήσουν τις δυσκολίες, τις αντιθέσεις, τους ανθρώπους εκείνους, που τους λείπει η όμοιομη και ή σταθερότητα στην πάλη με τις δυσκολίες. Αυτούς τους ανθρώπους ο σ. Στάλιν τους παρομοιάζει με ψαράδες, που, προαισθανόμενοι τη θύελλα, τα χάνουν, αρχίζουν να σκούζουν και αποσυνθέτουν το ήθικό των γραμμών τους: «αχθήκαμε πλάκωνει το μπουρίνι, μπέστε παιδιά στ' αμάρνι, κλείστε τα μάτια, ίσως ο καιρός μας ρίξει στη στεριά» («Ζητήματα του Λενινισμού» σελ. 219, 11η έκδ.). Διαπαιδαγωγώντας δυνατούς και θαρραλέους ανθρώπους, που να μη φοβούνται τις δυσκολίες τις αντιθέσεις της ζωής, ο σ. Στάλιν διδάσκει: «Να θυμάστε, σύντροφοι, ότι καλά είναι μόνο τα στελέχη εκείνα που δεν φοβούνται τις δυσκολίες, που δεν κρύβονται από τις δυσκολίες, αλλά αντίθετα βαδίζουν στη συνάντηση των δυσκολιών για να τις υπερνικήσουν και τις εκμηδενίσουν». (Στά 1950 σελ. 429).

Ο σοβιετικός λαός κάτω από την καθοδήγηση του κόμματός του Λένιν και του Στάλιν υπενήκισε τεράστιες αντιθέσεις, δυσκολίες και έχτισε το σοσιαλισμό στη χώρα μας. Ο σοβιετικός λαός κάτω από την καθοδήγηση του μεγάλου Στάλιν υπενήκισε πρωτοφανείς δυσκολίες στην πορεία του πολέμου για την πατρίδα και πέτυχε πλήρη νίκη. Σε βάρος του γερμανικού ιμπεριαλισμού. Οι δυσκολίες που γεννήθηκαν από την ύπουλη επίθεση του έχθρου είναι ζήτημα άν θέταν δυνατό να ξεπεραστούν σε άλλη χώρα, εκτός από την ΕΣΣΔ. Η πολιτική του μολοσβεϊσμού, εΐπε ο σ. Στάλιν, ήταν ακλά την ζωντανή εκείνη αλήθεια της μαρξιστικής διαλεκτικής, που δίνει στούς μολοσβεϊκούς τη δυνατότητα να κυριεύσουν τα πιο άπρόσπρητα φρούρια. Το νικηφόρο τέλος του πολέμου για την πατρίδα, αποτελεί την πιο λαμπρή επίβεβαίωση της σταλινικής αυτής θέσης.

Μετάφραση: Ο. Π.

ρουμε, η ομάδα αυτή το συνδύαζε με την υποκίνηση της χιτλερικής Γερμανίας για πόλεμο έναντι στην ΕΣΣΔ. Η έχθρική στάση απέναντι στην ΕΣΣΔ αποτελεί το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό και τον κυριότερο σκοπό της ομάδας.

Από την αρχή του πολέμου ανάμεσα στη χιτλερική Γερμανία και την ΕΣΣΔ, η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής αγωνίζονταν αδιάκοπα ενάντια στην Κυβέρνηση του Τσώρτσιλ για να πετύχει με κάθε μέσο τη διάσπαση της συμμαχίας, μεταξύ της «Αγγλίας και της ΕΣΣΔ. Το βήμα της βουλής των κοινοτήτων χρησιμοποιούνταν απ' την ομάδα αυτή για να εκτόξευει τις πιο συκαφένες συκοφαντίες ενάντια στη Σοβιετική Ένωση.

Ο ομάδα εκδίδει το μηνιαίο δελτίο «Ρέβιον φφ ούόρλντ φφφερς» (Παγκόσμια επίθεωρηση) συντάκτης του οποίου είναι ο Κέννεν ντε Κουρσού, ο κύριος ιδεολόγος και δημοσιολόγος αυτής της ομάδας. Η συντακτική επιτροπή της «Παγκόσμιας επίθεωρησης» αποτελείται από τους πιο δεξιούς βουλευτές του αγγλικού κοινοβουλίου, όπως ο Βίκτωρ Ρέιτς. Επετέθηκαν επανειλημμένα μέσα στη Βουλή των Κοινοτήτων με έχθότητα και συκαφαντία ενάντια στην ΕΣΣΔ. Ο Βίκτωρ Ρέιτς δήλωσε τον Ιούνη του 1942 στη συγκέντρωση της εκλογικής του περιφέρειας (ΝΑ Έσεξ): «Η Σοβιετική Ρωσία δεν είναι καθόλου δημοκρατική χώρα, αλλά άπλωσ άσιατική τυραννία με έλαφρό επίχρημα δικτικό πολιτισμό». Τόν περασμένο Φλεβάρη ο Ρέιτς και τα άλλα μέλη της ομάδας της αυτοκρατορικής πολιτικής, έβγαλαν αντισοβιετικούς και άρχειαντιδραστικούς λόγους μέσα στη βουλή, πάνω στο πολωνικό ζήτημα. Παρόμοιες επίθεσεις τους είναι γνωστές και στο τελευταίο διάστημα.

Οι αντιλήψεις της ομάδας εκφράζονται άρκετά ολοκληρωμένες στο βιβλίο ενός μέλους της — του Τζων ντε Κουρσού — «Τα παρασκήνια της σύγκρουσης», που βγήκε στά 1942 στο Λονδίνο, σε ειδική έκδοση, για τους άγνωστες της «Παγκόσμιας επίθεωρησης». Ο συγγραφέας είναι ο αδελφός του συντάκτη της «Παγκόσμιας επίθεωρησης» Κέννεν ντε Κουρσού. Στην ουσία το βιβλίο του Τζων ντε Κουρσού αποτελεί την προγραμματική θέση της ομάδας της αυτοκρατορικής πολιτικής.

Τι είναι λοιπόν η αυτοκρατορική πολιτική που κηρύσσεται από την ομάδα αυτή; Δεν θα ακολουθήσουμε τον Τζων ντε Κουρσού σάν βάση της αγγλικής ιστορίας, δεν θα ανακατασκευάμε στις μακρινές συζητήσεις ανάμεσα στις δύο ιστορικά διαμορφωμένες, όπως λέει, έθνικές τάσεις, ανάμεσα στούς οπαδούς της ηπειρωτικής πολιτικής, και στούς οπαδούς της αυτοκρατορικής πολιτικής, άν και το βιβλίο δίνει μεγάλη προσοχή στην παλιά τους έχθρότητα. Δεν είναι αυτό ή ουσία. Το σπουδαίο είναι το βασικό συμπέρασμα του συγγραφέα, συμπέρασμα όχι καινούργιο. Η πατροπαράδοτη αυτοκρατορική πολιτική, ισχυρίζεται ο Τζων ντε Κουρσού, απαιτεί να μη δίνεται σε κανένα ευρωπαϊκό κράτος ή υπερχώη στην ηπειρωτική Εύρώπη. Με άλλα λόγια άν άποσαφηνίσουμε τη σκέψη του συγγραφέα, πρέπει να υποστηρίζεται πάντα η πάλη μεταξύ των κρατών στην Εύρώπη και να υποκινείται ο ένας λαός ενάντια στόν άλλο. Αυτό είναι κατά τη γνώμη του συγγραφέα, το καθήκον της «Αγγλίας, σάν μεγάλης ναυτικής δύναμης, που βρίσκεται έξω από την Εύρώπη. Μοναδικός σύμμαχος της «Αγγλίας σ' αυτό το έργο είναι οι Ένωμένες Πολιτείες της «Αμερικής που αποτελούν επίσης μεγάλη ναυτική δύναμη».

Να ποιά είναι στην ουσία όλη ή άπλοκή «φιλοσοφία» της αυτοκρατορικής πολιτικής. Ξεκινώντας απ' αυτήν την άποψη η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής θεωρεί έσφαλμένη όλη την πολιτική της αγγλικής κυβέρνησης στην περίοδο του πολέμου.

Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής υπο-

στήριζε τον Τσάμπερλαιν, αν και δεν ήταν σε όλα σύμφωνη μαζί του. Για τον κύριο υπαίτιο του «μοναχικού» αφέροντος στο βιβλίο λέξεις γεμάτες από ζωντανή σιμπίθια. «Αν σύμφωνα με τα λόγια του συγγραφέα, ο Τσάμπερλαιν έκανε και λάθη, μαζί του έσφαλε όλος σχεδόν ο αγγλικός λαός. Και γι' αυτό ο Τσάμπερλαιν δεν είναι διήθεν αξιοπιστία».

«Ο Τσάμπερλαιν είναι εξαιρετικά δραστήριος άνθρωπος. Στις αντιλήψεις του και στους τρόπους του, έμοιαζε σαν πρόεδρος του συμβουλίου των διευθυντών σ' ένα πολύ σπουδαίο, εξαιρετικά σεβαστό, καλά οργανωμένο και προσοδοφόρο βιομηχανικό κοινοβείο. Από το μυαλό του ούτε καν μπορούσε να περάσει η ιδέα ότι ύστερα από την πείρα του πρώτου παγκόσμιου πολέμου θα μπορούσε κάποιος έστω και ξένος να ονειρευτεί νέο πόλεμο. Δεν ήταν ούτε περισσότερο, ούτε λιγότερο, στενοκέφαλος από την καθλιτική πλειοψηφία των συγχρόνων του. Οι πολιτικοί του αντίπαλοι τον κριτικάρανε σκληρά αλλά τα εκτομύρια σκέφτονταν το ίδιο, όπως κι' αυτός».

Τα εκτομύρια βρίσκονταν σε πλάνη. Η εύθυνη βαρύνει εκείνους τους Άγγλους πολιτικούς που θέλανε πάντα την Άγγλία σαν προσοδοφόρα επιχείρηση. Ο ντε Κουρσού παρασιώπησε το γεγονός, ότι αυτός, ο αδελφός του κι' όλη η ομάδα που εκπροσωπούσαν, ανήκει ακριβώς σ' αυτούς τους πολιτικούς, που υπερδύναμε την πατρίδα με τις προσοδοφόρες τους επιχειρήσεις. Κι' αυτοί είναι εκείνοι που υποστήριζαν προπολεμικά την πολιτική της «μη επέμβασης» στις ευρωπαϊκές υποθέσεις. Υποστήριζαν τις παραχωρήσεις στον Γερμανό επιδρομέα. Τού λύνανε τα χέρια, όπως βέβαιον ότι ο Χίτλερ, παίρνοντας έλευθερία δράσης θα άφηνε ήσυχη τη δυτική Ευρώπη και θα ρίξει όλες του τις δυνάμεις στη Σοβιετική Ένωση. Στο ΧΥΙΙΙ συνέδριο του Μολσεβίκκου Κόμματος, ο σύντροφος Στάλιν χαρακτήρισε έτσι αυτή την πολιτική της άρνησης της συλλογικής ασφάλειας και το πέρασμα στη θέση της μη επέμβασης:

«Ευτυχώς, την πολιτική της μη επέμβασης θα μπορούσε να τη χαρακτηρίσουμε ως εξής: «ας υπερσπάζει κάθε χώρα τον εαυτό της από τους επιτιθέμενους, όπως θέλει κι' όπως μπορεί. Η υπόθεσή μας είναι χώρας, έμεις θα εμπορευόμαστε με τους επιτιθέμενους και με τα θύματά τους». Στην πράξη όμως η πολιτική της μη επέμβασης σημαίνει αποδόσεως του επιτιθέμενου, εξαπόλυση του πολέμου έπομένως μετατροπή του σε παγκόσμιο πόλεμο. Στην πολιτική της μη επέμβασης διαφαίνεται η τάση, η επιθυμία να μην εμποδισθεί ο επιτιθέμενος να εκτελέσει το μαύρο του έργο, να μην εμποδισθεί, ως ποτέ η Ιαπωνία να εξαπολύσει τον πόλεμο ενάντια στην Κίνα, να ακόμα πιο καλλίτερα στη Σοβιετική Ένωση, να μην εμποδιστεί, ως ποτέ η Γερμανία να χωθεί μέσα στις Ευρωπαϊκές υποθέσεις και να μπλεχτεί στον πόλεμο με τη Σοβιετική Ένωση, να άρεθουν όλοι οι έμποροι να ρυθισθούν βαθεία στο βόρβορο του πολέμου, να τους ενθαρρύνει σ' αυτό σιωπηλά, να τους άφηνει να εξαθλιώνουν και να εξαγνίζονται μεταξύ τους. Κι' ύστερα όταν θα άδυνατίσουν άρκετά, να έμφανισθεί στη σκηνή με φρέσκιες δυνάμεις να έμφανισθεί φυσικά αγία το συμφέρον της ειρήνης και να υπαγορεύσει στους εξασθενημένους έμπολόμενους τους όρους της. «Κι' ο σκύλος χορτάτος κι' η πέττα σωστή». Ακριβώς σ' αυτό γινε στην ανθρωπότητα αυτή η φτηνή πολιτική. Έφερε στο χείλος της καταστροφής όχι μόνο όλη την ευρωπαϊκή ήπειρο αλλά και την ίδια την Άγγλία. Μα οι όπαδοι της μη επέμβασης όχι μόνο δεν θέλουν ν' αναγνωρίσουν το καταστροφικό πολιτικό τους λάθος. Και τώρα ακόμα το λογαριάζουν στο ένεργητικό τους».

Η πολιτική του Μονάχου δεν ήταν λάθος κατά τη γνώμη του ντε Κουρσού. Τό λάθος ήταν ότι η Άγγλία ανέλαβε ευρωπαϊκές υποχρεώσεις. Δεν έπρεπε, λέει ο ντε Κουρσού, να υπερδυνάμει στις σχέσεις της Γερμανίας με τη Γαλλία και την Πολωνία. Έπρεπε να παραχωρηθεί στη Γερμανία έλευθερία δράσης στην Ευρωπαϊκή ήπειρο. Για επέμβαση αναφέρονται υπόδικα αποκόμματα από την προπολεμική αλληλογραφία του μεγάλου ντε Κουρσού με εκπροσώπους (που δεν κατονομάζονται) της αγγλικής Κυβέρνησης. Μαθαίνουμε ότι ο Κέννεντ ταξίδευε μαζί με άλλα μέλη της ομάδας της αυτοκρατορικής πολιτικής στη δυτική Ευρώπη και διεξήγαγε διαπραγματεύσεις με μεγάλες πολιτικές προσωπικότητες της Ιταλίας, του

Βατικανού, της Γαλλίας, έμφανιζόμενος σε κάποιο περίεργο ρόλο ημιεπισήμου Άγγλου διπλωμάτη. Στη Γαλλία συναντήθηκε με τον Φλαντίν, το Λαβάλ, τον Ντεά, τον Μπονέ — με μια λέξη, με τους τους μελλοντικούς προδότες της Γαλλίας.

Ο Κέννεντ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Γαλλία δεν θέλει να μπορεί και δεν πρόκειται να πολεμήσει ενάντια στη Γερμανία, ότι ο Χίτλερ δεν έχει βλέψεις στη Δυτική Ευρώπη, ότι τα βλέμματα του στρέφονται μόνο προς την Ανατολή. Στα γραμμάτά του, ο Κέννεντ, προσπαθεί να πείσει έπιμονα την αγγλική κυβέρνηση να μην μπλεχτεί στα γεγονότα που ώριμάζανε στην ευρωπαϊκή ήπειρο, να παραμείνει μακριά, να μην άναλάσει υποχρεώσεις για την υπεράσπιση της Πολωνίας. Μ' αυτό το πνεύμα δούλεψε το μεγάλο ντε Κουρσού στην Ιταλία κι' αυτούς υπάκουα διαβέδωσε στο Λονδίνο τις υποδείξεις, που έπαιρνε από τις φασιστικές πηγές. Με αυτοϊκανοποίηση υπογραμμίζει ο Κέννεντ στα γραμμάτά του τη μεγάλη έμπιστοσύνη που του είχαν οι φασιστικοί κύκλοι. Μα η άποστολή του μεγάλου αδελφού ναυάγησε. Τελικά δεν κατόρθωσε να δώσει την Άγγλία στο άρμα του Χίτλερ. Και σ' αυτή την άποτυχία, ο νεώτερος αδελφός βλέπει το μοιραίο σφάλμα. Βοηθώντας τη Γαλλία, η Άγγλία μπήκε στο δρόμο της ηπειρωτικής πολιτικής. «Από δω προέρχεται όλη η χρεωκοπία της Γαλλίας δημιουργήθηκε θανάσιμη απειλή και για την Άγγλία. Μα κι' εδώ η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής δεν κατέθεσε τα όπλα. Το καθήκον τώρα είναι να βγει η Άγγλία από τον πόλεμο, όπου, κατά τη γνώμη του ντε Κουρσού, υπερδύναμε τόσο άτυχμένα. Το μόνο μέσο γι' αυτό, είναι η ειρήνη με τη χιτλερική Γερμανία. Προς την κατεύθυνση αυτή και στράφηκε όλη η δράση της ομάδας».

Απ' αυτή την άποψη οι όπαδοι της αυτοκρατορικής πολιτικής προσεγγίσανε με τους άμερικανούς όπαδους της απομόνωσης. Ο ντε Κουρσού εκφράζεται με εύγνωμοσύνη για τον Κέννεντ, τον πρώην Άμερικανό πρεσβευτή στην Άγγλία. Ο Κέννεντ εΐτανε βέβαια όπέρ της ένισχυσης της Άγγλιας σε περιπλοκή πολέμου με τη Γερμανία. «Μα δεν πίστευε στη δυνατότητα της επιτυχίας μας και συμβούλευε ν' αρχίσουν διαπραγματεύσεις της Άγγλιας με το Χίτλερ... Συνδυάζοντας την Ιρλανδική Ιδιοσυγκρασία με την άμερικανική καταγωγή, ο μίστερ Κέννεντ εξέφραζε τη μεγάλη του ταραχή για την άνεδαφική αίσιοδοξία που επικρατούσε στην Άγγλία. Διαρκώς μας διαβεβαίωνε κατά το 1940, ότι όσο κι' αν μάς βοηθούσε με έφθδια η Άμερική, αυτό καθόλου δεν μπορούσε να μεταβάλει την πολεμική κατάσταση» (σελ. 192 - 193).

Έτσι, η ήττοπάθεια εΐταν η πολιτική θέση, που συνώνωνε τους Άμερικανούς όπαδους της απομόνωσης και τους Άγγλους όπαδους της αυτοκρατορικής πολιτικής. Μετά τη στρατιωτική χρεωκοπία της Γαλλίας οι άδελφοί ντε Κουρσού πείστηκαν πέρα για πέρα ότι η Άγγλία έχασε τον πόλεμο. Γι' αυτό και άπαιτούσαν την ταχύτερη άναχώρηση από την Ευρώπη και την παραχώρηση όλης της ευρωπαϊκής ήπειρου στο Χίτλερ.

Μ' αυτό καθορίζεται η σχέση του Τζόν ντε Κουρσού προς την υποδουλωμένη Γαλλία. Ο έπιανός του στον Πεταίν και στην πολιτική της συνεργασίας με τους Γερμανούς που άκόλουθός ο Λαβάλ, εΐταν άπεριόριστος. Νά πώς κρίνει τον Πεταίν:

«Ο στρατάρχης Πεταίν είναι η μεγαλύτερη πολιτική μορφή της Γαλλίας... Έκπροσωπεί όη καλλίτερο όπάρχει σ' αυτήν τη χώρα. Καθοδηγείται μόνο από τα συμφέροντά της» (σελ. 131).

Ο ντε Κουρσού θάλβεται, έπειδή η αγγλική κυβέρνηση δεν όποστηρίζει τις σχέσεις με τον Πεταίν και την κυβέρνηση του Βισύ. Δεν κρίνει ότι τέτοιες σχέσεις όποστηρίχτηκαν από τους πολιτικούς του όμόφρονες. Στο βιβλίο αναφέρονται άποκόμματα από γραμμάτα, που ανταλλάσσαν Άγγλοι πολιτικοί με τους ανθρώπους του Βισύ. Πειθόμαστε, ότι η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής συνέχισε να εφαρμόζει την πολιτική της και κατά την περίοδο του πολέμου.

Ο ντε Κουρσού πίστευε στη σταθερότητα της κυβέρνησης του Βισύ. Εΐταν πεπεισμένος ότι οι προδότες της Γαλλίας θα παραμείνουν για πολύ κυβερνήτες της, ότι σ' αυτούς ανήκει το μεσοπολεμικό μέλλον. Με κατάλληλη διαβάσουμε τώρα τέτοιες λέξεις:

«Δεν όπάρχει καμιά βάση να σκεφθούμε, ότι

άκόμα και μέσα στον πόλεμο, οι Γάλλοι φυγάδες μπορούν να γυρίσουν θριαμβευτικά από το Λονδίνο στη Γαλλία. Δύσκολα μπορούμε να υποθέσουμε, ότι οι κύριοι Μπλουά, Μπλανκούρ, Ερίω και οι όμοιοι τους θα μπορούσαν επί μια όλόκληρη γενιά να ξαναγυρίσουν στην έξουσία. (σελ. 131 - 132).

Η πολεμική χρεωκοπία της Γαλλίας δεν λύπησε καθόλου τους άδελφούς ντε Κουρσού. Αντίθετα τους όδηιούργησε νέες έλπίδες για το θρίαμβο της αυτοκρατορικής πολιτικής. Κατά τη γνώμη του ντε Κουρσού, το έδαφος της ηπειρωτικής αγγλικής πολιτικής είχε υποσκαφθεί. Ούδεν κακόν άγλιγες καλούσ.

Ο ντε Κουρσού έγραφε: «Στις άρχες Μαΐου 1941 στερηθήκαμε το τελευταίο μας στήριγμα στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η βαλκανική έκστρατεία άποτελούσε για μάς το τελευταίο όπυ για να εφαρμόσουμε την ευρωπαϊκή πολιτική σ' αυτό το στάδιο του πολέμου. Στην άμυνα της αυτοκρατορίας έμεις κατείχαμε όλοκληρή θέση, μα το σύστημα των ηπειρωτικών μας όποχρεώσεων συντηρήει όλοσχερώς και πρακτικά δεν όπορούσαμε να κάνουμε τίποτε περισσότερο σ' αυτόν τον τομέα» (σελ. 166).

Όπως ήρθαν τα πράγματα, το καλλίτερο άπ' όλα, εΐταν η έπιστροφή της Άγγλιας στην αυτοκρατορική πολιτική. Μα έδω μεσολάδθηκε η έπίθεση της Γερμανίας ενάντια στη Σοβιετική Ένωση, πράμα που δεν άντιτίθονταν στον όχημα των άδελφών ντε Κουρσού και όλης της κομπανίας τους — και η διακήρυξη από μέρους της Άγγλιας για την όποστήριξη της Σοβιετικής Έκωσης στον πόλεμο με τη Γερμανία, πράμα που καθόλου δεν βρίσκονταν μέσα στους όπολογισμούς και τα σχέδια της αυτοκρατορικής πολιτικής.

Γι' αυτό ο ντε Κουρσού γράφει με θυμό, με πίκρα. Εΐναι πεπεισμένος ότι διαπράχθηκε ένα τεράστιο πολιτικό και στρατηγικό σφάλμα. Κατά τη γνώμη του η Άγγλία δεν έπρεπε να άνακατευτεί στον πόλεμο της Γερμανίας με τη Σοβιετική Ένωση. Οι όπαδοι της αυτοκρατορικής πολιτικής εΐτανε βέβαιον, ότι η Σοβιετική Ένωση θα είχε την τύχη της Γαλλίας κι' όλης της Δυτικής Ευρώπης. Άς θυμηθούμε τα «σοφά» λόγια του ταγματάρχη Ουάιτ το Φλεβάρη του 1940: «Οι ένοπλες δυνάμεις της Σοβιετικής Έκωσης είναι μηδανικές».

Η διαμόρφωση του κρατικού άντιχιτλερικού συνιστώσας από την ΕΣΣΔ, τις Ένωμ. Πολιτείες της Άμερικής και την Άγγλία εΐταν χτύπημα για την ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής. Άναπάντεχα γι' αυτήν, βρέθηκε στην ηπειρωτική Ευρώπη μια όλοκληρη δύναμη, που μπήκε στον άγώνα ενάντια στη Γερμανία. Οι όπηρεωτιστές θριάμβευαν. Γι' αυτό ο ντε Κουρσού έγραφε τα έξης:

«Μετά την πτώση της Έλλάδας... η Άγγλία προχωρούσε βαθμιαία στην έφαρμογή της αυτοκρατορικής ναυτικής στρατηγικής, πράμα που σήμαινε τη συγκέντρωση όλων των μέσων και όλης της ζωντανής δύναμης στην κατοχύρωση των ναυτικών και ενόπλιων άνωτικών μέσων. Μα έδω μεσολάδθηκε η έπίθεση της Γερμανίας ενάντια στη Ρωσία... Η Βρετανία και η Ρωσία πολέμησαν τώρα μαζί ενάντια στη Γερμανία. Η στροφή από την ηπειρωτική πολιτική άνεκότη άπότομα. Η συμμετοχή της Ρωσίας στον πόλεμο άλλαξε ριζικά την κατάσταση. Η αίσιοδοξία στην Άγγλία έφτασε στο άνωτερο σημείο. Οι άνθρωποι φτάσαν μέχρι να συμφορύν, ότι ο ίδιος ο Χίτλερ βρήκε δόθεν το Βατερλό του, ότι ο πόλεμος θα τελειώσει σε μερικούς μήνες... Εάπολεμος θα τελειώσει πάλι σύμμαχος μας στην ηπειρωτική Ευρώπη, που διαθέτει μεγάλες δυνάμεις. Με τον όρο της χορήγησης όποστηρίξης, η Ρωσία θα όπορούσε δόθεν όχι μόνο να συγκρατήσει την έπίθεση των Γερμανών, αλλά να καταφέρει έναντίον της συντριπτικό χτύπημα. Τό πύο φριχτό για την ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής εΐταν η άπαιτηση για το άνοιγμα του δεύτερου μετώπου στην ηπειρωτική Ευρώπη. Ο ντε Κουρσού δεν εύρισκε έτινα λόγια για να εκφράσει την άγανάκτησή του.

Κάλεσε συναγερμό. Κατηγόρησε για άπεριστοφία όσους έπιέμαν στην άπόθεση αγγλικών στρατευμάτων στις γαλλικές άκτές. Νά η κραυγή της συγκλονισμένης ψυχής:

«Σε μερικούς κοινωνικούς κύκλους η Ρωσία προκάλεσε μια έκρηξη θυελλώδων άίσθημάτων, που σκέπασαν έντελώς τη στρατηγική λογική.

Στην κυβέρνηση άσκήθηκε όλοκληρή πίεση μα σκοπό τη δραστηριοποίηση των στρατιωτικών άπχειρήσεων στη δυτική Ευρώπη για βοήθεια της Ρωσίας. Οι όπηρεωτιστές κραυγάζανε γι' αυτό μ' όλη τη δύναμή τους. Άπορίπτανε κάθε λογική στρατηγική σκέψη, μόνο για να άποσταλούν μέσα Μάχης ένοπλες δυνάμεις. Κυκλοφόρησαν τη όψη ότι στην Άγγλία παραμένει όίχως καμιά δύναμη ένας μεγάλος στρατός. Με το σύνθημα «βόηθεια στη Ρωσία» άναψε η έκστρατεία της κριτικής, που έγινε έπικίνδυνη. Οι έπίσημοι άνδρες άνακοίνωναν και άνακοινώνουν στο άνήσυχο κοινό ότι, η Βρετανία βοηθεί άνεπαρκώς τη Ρωσία... Δεν άποκλείεται η δυνατότητα να βροθούμε στο κοινό μέλλον μάρτυρες μιας νέας πολιτικής έκστρατείας, με σκοπό να όδησει την κυβέρνηση σε ήπειρωτικό τυχοδιωκτισμό...».

Μόνο ένα καθήσυχζε τότε την ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής: η προώθηση των γεωμικών όρδων στα βάθη της Σοβιετικής χώρας συνεχίζονταν. Βέβαιον, η χειμερινή έκστρατεία του 1941 - 42 εΐταν για τους κύριους αυτοκρατοριστές πέρα για πέρα άναπάντεχο δυσάρεστο. Ο ντε Κουρσού άναγκάστηκε να άναγνωρίσει ότι η καταστροφή των Γερμανών στη Μόσχα άποτέλεσε τεράστια ήττα του Χίτλερ, ότι ο κόκκινος στρατός άποκάλυψε μια άπρόδλετη γι' αυτούς δύναμη. Όμως, αυτό, δεν κλόνισε τις βασικές θέσεις της ομάδας της αυτοκρατορικής πολιτικής. Ο ντε Κουρσού όνόμασε την άπόθεση των Άγγλο-άμερικανικών δυνάμεων και το άνοιγμα του δεύτερου μετώπου, ήπειρωτικό τυχοδιωκτισμός, έπειδή ακριβώς εΐταν πεπεισμένος για την τελειωτική νίκη του Χίτλερ. Άν και στενοχωρήθηκε έπειδή άμεταδλήθηκε άπότομα η στροφή της αυτοκρατορικής πολιτικής, στην πραγματικότητα δόμως πίστευε, ότι η πολιτική αυτή θα άναστήσει.

Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής έχτιζε όλους τους όπολογισμούς της στη νίκη του Χίτλερ. Ο ντε Κουρσού προσπαθόσε να μειώσει τη σημασία του χτύπηματος που κατέφερε ο κόκκινος στρατός στους Γερμανούς του χειμώνα του 1941. Την άνοιξη του 1942 έγραφε:

«Κολοσιώδες έκτασεις ρωσικής γής παραμένουν στα χέρια του έχθρου. Βλέπουμε με πόσο κόπο οι ρωσικές στρατιές κατορθώνουν να δεν έκτοπλίσουν από μικρές συγκριτικά άποστάσεις. Κατά το διάστημα του χειμώνα οι Γερμανοί πολεμίσαν με άσυγκριτα λιγότερες δυνάμεις, άπ' όη νομίζουν γι' αυτό πολλοί. Ένα σημαντικό μέρος του γεωμικού στρατού είχε άποσπασθεί από το μέτωπο. Μπορεί τα δύο τρίτα κάθε μονάδας να άναπαύονται στα μετόπισθεν έμεινε μόνο μια πολύ μικρή δύναμη που καλύπτει τη γενική όποχώρηση του στρατού... Καθόλου δεν άναποκρίνεται στην πραγματικότητα, η γνώμη, που έπικρατεί, ότι δόθεν οι Γερμανοί όπερασίζονταν με τεράστιες δυνάμεις κάθε σημείο που έγκαταλείπονταν».

Άναφέρουμε αυτά τα λόγια, όχι για να γελάσουμε τώρα, με το φιάσκο του όδησιολόγου, μα για να καθορίσουμε τις πηγές των πληροφοριών της ομάδας της αυτοκρατορικής πολιτικής. Αυτές είναι οι γεωμικές χιτλερικές πηγές. Ο ντε Κουρσού έπανελάμβανε εκείνα που διακήρυσσε στην έποχή της η προπαγάνδα του Γκαϊμπλερ. Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής εΐταν το μέγιστο της προπαγάνδας του Γκαϊμπλερ στην Άγγλία.

Ο ντε Κουρσού άμφισβητούσε άποφασιστικά τη γνώμη αυτή των αγγλικών προσωπικοτήτων, που προσδίδανε στο σοβιετογεωμικό μέτωπο άποφασιστικό ρόλο για τον πόλεμο:

«Ένα σημαντικό μέρος του αγγλικού κοινού έχει τη γνώμη, έγραφε, ότι η Ανατολική έκστρατεία θα άποτελέσει δόθεν άποφασιστικό παράδειγμα στον πόλεμο». Σ' αυτό βασίστηκαν οι άπαιτήσεις της γρήγορης και έπαρκους βοήθειας στη Σοβιετική Ένωση. Ο ντε Κουρσού θεωρούσε τις τέτοιες αντιλήψεις έπικίνδυνες για την αγγλική κοινή γνώμη. Αυτός όλοκληρως άναγνώριζε ότι η τύχη της Άγγλιας ούτε στον έλάχιστο βαθμό δεν συνδέεται με την τύχη της Σοβιετικής Έκωσης. «Η όπαρξή μας σαν μεγάλης αυτοκρατορίας — έλεγε — δεν έξαρτάται καθόλου από τις ικανότητες της Ρωσίας να κατακτήσει τη στρατιωτική νίκη...».

Τώρα που ο πόλεμος τελείωσε και τα Ένωμένα Έθνη πανηγυρίζουν τη νίκη, όπορούμε να έκταμήσουμε πλείρια τί όπηρεσίες προσέφερε στον έ-

χρό, στην πιο κρίσιμη περίοδο του πολέμου ή ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής. Το καλοκαίρι του 1942 οι Γερμανοί ετοιμάζονταν να καταφέρουν αποφασιστικό χτύπημα στο σοβιετο-γερμανικό μέτωπο. Τεράστιες δυνάμεις ρίχθηκαν ενάντια στον κόκκινο στρατό. Ο Χίτλερ έτοιμζονταν να βαδίσει στη Μόσχα, από πλάγιο δρόμο. Οι δρόμοι που κινήθηκαν προς το Βόλγα. "Αν οι προθέσεις του πετύχαιαν, θα αποφασίζονταν και η τύχη της 'Αγγλίας. Αυτό το είπε ανοιχτά και ο ίδιος Χίτλερ. Στους καυχησιάρικους λόγους του, υποσχέθηκε στους Γερμανούς να τελειώσει στα τέλη του 1942 τον πόλεμο, με την συντριβή της 'Αγγλίας.

Το σχέδιο της γερμανικής διοίκησης κουρελιάστηκε από την ηρωική άμυνα του Στάλινγκραντ και την καταστροφή του γερμανικού στρατού στο Στάλινγκραντ. Έφτασε η αποφασιστική στιγμή του πολέμου. Μαζί της άρχισε και η ριζική στροφή στην πορεία των πολιτικών επιχειρήσεων.

Ο κόκκινος στρατός έσωσε όχι μόνο τη χώρα του, έσωσε όλη την Ευρώπη, έσωσε και την 'Αγγλία. Η συμβολή του σοβιετικού λαού στην κοινή υπόθεση της συντριβής της χιτλερικής Γερμανίας δεν συγκρίνεται με τίποτα. "Υστερα από το Στάλινγκραντ άρχισε η άσφατητη επίθεση του κόκκινου στρατού, που τελείωσε με την κατάληψη του Βερολίνου απ' τα στρατεύματά μας με την πλήρη νίκη των σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων και των στρατευμάτων των αγγλο-αμερικανικών συμμάχων πάνω στη χιτλερική Γερμανία. Οι επιτυχίες του κόκκινου στρατού δώσανε τη δυνατότητα στους συμμάχους μας να συγκεντρώσουν δυνάμεις, να προετοιμασούν και να πραγματοποιήσουν την απόβαση των στρατευμάτων τους στην ηπειρωτική Ευρώπη, να περάσουν στην αποφασιστική δράση ενάντια στον κοινό εχθρό.

Τώρα έμεις πανηγυρίζουμε τη νίκη, βγάζουμε τα συμπεράσματα της νίκης. "Εμείς μπορούμε να καθορίσουμε ποιος έχει το δικαίωμα να βρίσκεται στις πρώτες γραμμές των νικητών. Μπορούμε να εκτιμήσουμε το ειδικό βάρος των μετώπων στον παγκόσμιο πόλεμο. Ξέρουμε, ότι η Έκβαση του πολέμου αποφασίστηκε στο σοβιετογερμανικό μέτωπο κι' αν ο κόκκινος στρατός δεν είχε συντρίψει το χιτλερικό στρατό το Λονδίνο θα βρισκόταν και τώρα κάτω από το όλεβριο πυρ των Ιταμένων Βομβών. Ο σοβιετικός λαός με την αυτοθυσία της πάλης του έσωσε τον πολιτισμό της Ευρώπης, από τους φασίστες τρομοκράτες, εξέτελεσε ένα μεγαλειώδες κατορθώμα απέναντι στην Ιστορία της ανθρωπότητας.

Όλη η προοδευτική ανθρωπότητα αποδίδει φόρο τιμής στο σοβιετικό λαό. Είναι μεγάλη η ευγνωμοσύνη των απελευθερωμένων λαών προς τον κόκκινο στρατό. Μα έμείς δεν μπορούμε να ξεχάσουμε στις μέρες της νίκης και κεινούς, που στις πιο δύσκολες στιγμές του αγώνα βοήθησαν τον εχθρό. Το βιβλίο του ντε Κουρσού ξεσκεπάζει τους αντιδραστικούς "Αγγλους πολιτικούς, που προσπάθησαν να ματαιώσουν τη νίκη του κόκκινου στρατού και των συμμάχικών στρατών, προσπάθησαν να σπείρουν τη διχόνοια στις γραμμές των συμμάχων περιλούζοντας με βραμμερές συκοφαντίες τη Σοβιετική Ένωση και τον κόκκινο στρατό, σπέρνοντας τη δυσπιστία, σκορπώντας την ήττοαθέτεια. "Αν στη φιλοχιτλερική προπαγάνδα των οπαδών της αυτοκρατορικής πολιτικής θα υπήρχε μόνο βλακεία, μόνο απροσμέτρητη αμάθεια, θα μπορούσε ακόμα κανείς να φερθεί με επιείκεια για μία τέτοια εκδήλωση ήθικης ανθρωπίνης ασχέμιας και κακομοιρίας. Μα η βλακεία είναι μόνο το ένα χαρακτηριστικό της δράσης των αντιδραστικών "Αγγλων πολιτικών. Το άλλο όμως, το σοδορό χαρακτηριστικό είναι η αντισοβιετική μοχθηρία, το λυσσιασμένο τους μίσος σε κάθε τι το πρωτόπορο στην Ευρώπη, στην ίδια την Ευρώπη, που ήταν έτοιμοι να την παραδώσουν στη φωτιά και το σίδερο των γερμανοφασιστικών ορδών.

Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής βάσει τους πολιτικούς της υπολογισμούς στο θρίαμβο του χιτλερισμού και γι' αυτό επιθυμούσε τόσο φλογερά τη νίκη του Χίτλερ ενάντια στον κόκκινο στρατό, ενάντια στο σοβιετικό λαό. Το βιβλίο του ντε Κουρσού είναι διαποτισμένο από ήττοαθέτεια. Με προθυμία αποδείχνει ότι η πάλη ενάντια στο Χίτλερ είναι αντικατασμένη, ότι τα γερμανοφασιστικά στρατεύματα είναι απρόσβλητα στην ηπειρωτική Ευρώπη.

Θα ήταν μεγάλη βλακεία — έγραφε ο ντε

Κουρσού — να υπολογίσουμε στην ικανότητα της Βρετανίας και των "Ενωμ. Πολιτειών να δημιουργήσουν σαν βασικό όπλο ένα στρατό, που θα μπορούσε να ξεναπάρει από τους Γερμανούς όλη την Ευρώπη κι' ένα μέρος της "Ασίας. Καμία απόβαση στην "Ηπειρωτική Ευρώπη δεν είναι δυνατή. Τι έπρεπε να γίνει λοιπόν; ανά επιστρέψουμε στην αυτοκρατορική πολιτική — απαντά ο ντε Κουρσού. Και προτείνει την παραίτηση από τη δημιουργία σημαντικού κάπως στρατού. Η "Αγγλία και η "Αμερική δεν μπορούν να νικήσουν τη Γερμανία στην "Ηπειρωτική Ευρώπη. Η Γερμανία δεν μπορεί να νικήσει την "Αγγλία και τις "Ενωμ. Πολιτείες στη θάλασσα και στον αέρα. Ο πόλεμος θα κρατήσει έτσι χρόνια, δεκαετηρίδες και δεν θα βγει από το αδιέξοδο.

Υπάρχει άραγε διέξοδος; Ο πονηρός συγγραφέας, υπολόγισε, ότι κατάπληκτος ο αναγκωστής από μία τέτοια προοπτική θα βρεί μόνος του την μοναδική απάντηση: ειρήνη με τη Γερμανία πάνω στη βάση του φιλικού διαμοιρασμού. Στην "Αγγλοαμερικανική συμμαχία θα ανήκει η κυριαρχία στους ωκεανούς, στη χιτλερική Γερμανία η κυριαρχία στην Ευρώπη και σ' ένα μέρος της "Ασίας, — σε οποιαδήποτε περίπτωση την κυριαρχία πάνω σ' όλη τη σοβιετική χώρα.

Μήπως όμως αυτό θα σήμαινε την καταστροφή όλου του ευρωπαϊκού πολιτισμού και την υποδούλωση εκατομμυρίων Ευρωπαίων;

— "Ας γαθούν — απαντά ο ντε Κουρσού με τα λόγια του προσώπου των μύθων του Κριλόν. — "Καθόλου δεν με φοβίζει αυτό.

Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής χαίρεται ακόμα και μία τέτοια Έκφραση, έπειδή η ευρωπαϊκή ήπειρος της είναι μισητή με το αέσπαστατικό πνεύμα της.

Να τί σχέδια κυκλοφορούσαν από τους αντιδραστικούς "Αγγλους πολιτικούς στα μετόπισθεν. "Εμείς τώρα βλέπουμε, τι είδους "μεγαλόψυχη ειρήνη με τη Γερμανία προτείνανε επίμονα αυτοί οι πολιτικοί, τη στιγμή, που όχι μόνο η Ευρώπη, αλλά κι' όλος ο πολιτισμένος κόσμος κινδύνευαν να καταστραφούν. "Όταν κανείς ονειρεύεται αβελικοί φούρνοι του "Αουσβίτς, του Μάιντσεκ, του Τρέμπλινκ, αφανίζοντας εκατομμύρια ειρηνικών Ευρωπαίων, όταν ο σοβιετικός στρατός κατέβαλε όλες του τις δυνάμεις, για να σώσει την πατρίδα του, την Ευρώπη, την ανθρωπότητα από το φασιστικό θηρίο. Κρυμμένοι στα πολιτικά μετόπισθεν, οι "Εγγλέζοι βοηθοί του Χίτλερ τον βοηθούσαν να δηλητηριάζει την κοινή γνώμη στην "Αγγλία και με όλα τα μέσα έμποδίζανε τη νίκη πάνω στον εχθρό. Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής ξεσκεπάστηκε σαν πράχτορας του Χίτλερ στην "Αγγλία.

Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής έπαθε έπαισυντη ήττα μαζί με τη χιτλερική Γερμανία. Με γελοία και θλιβερή όψη μέινανε τώρα μπροστά στον κόσμο αυτοί οι κατάπληκτοι πολιτικάντηδες. "Όλα τους είναι αθλία — η σκέψη τους και η ψυχούλα τους. Μόνο η δειλία τους είναι μεγάλη, μόνο η απληστεία τους απεριόριστη. "Ελάχιστοι διαφέρουν από τους όμοφρονές τους — από τους φασίστες, που υπέστησαν τώρα την πλήρη ήττα στον πόλεμο. Η ίδια αλαζονική υπερεκτίμηση των δυνάμεών τους, η ίδια υποτίμηση της Σοβιετικής Ένωσης. "Αφάνταστη βλακεία περιέχει κάθε τους φράση. Με γουρλωμένα μάτια, από την κακία και το φόβο, κυτάνε τώρα αυτό που έπιτελέστηκε. Πού είναι το παλιό τους είδωλο, ο "αήτητος Χίτλερ; Πού ο Μουσσολίνι, που τη σοφία του ύμνησε ο ντε Κουρσού;

Τα είδωλα γκρεμίστηκαν, τσακίστηκαν, είναι σκόρπια στάχτη και οι παλιοί ιεροφάντες του φασισμού κρύβονται από δειλία, για ν' αποφύγουν τη λαϊκή όργη και την καταφρόνια και διαβεβαιώνουν, πως αυτοί δεν είναι αυτοί.

Μπορούμε άραγε και μεις να περιοριστούμε μόνο στην περιφρόνηση, μόνο στην ειρωνία γι' αυτές τις βλακείες της αυτοκρατορικής πολιτικής που εξέθεσε τον εαυτό της με την άτιμωτική σύνδεση με τη χιτλερική Γερμανία;

Όχι, η χιτλερική Γερμανία συντρίφτηκε, μα οι οπαδοί της εξακολουθούν να ύγιαίνουν. Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής στην "Αγγλία δεν άφασίστηκε και δεν σκοπεύει ν' άφασιστεί. Οι αντιδραστικοί πολιτικοί αντιβέβαια, ετοιμάζονται για νέες μάχες. "Όλα γύρω τους, μεταβλήθηκαν για αυτοί έμειναν αμετάβλητοι και αμετάβλητο το μίσος τους για τη Σοβιετική Ένωση. "Εμείς ακού-

με και τώρα τις έξαλλες φωνές τους. Αυτοί δεν μετανοούν για τα λάθη και τα εγκλήματά τους. Τολμούν να εμφανίζονται στο ρόλο εισαγγελέων. αν και η θέση τους είναι στο έδωλο του κατηγορουμένου.

Το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου του ντε Κουρσού θριαμβολογεί την έπέρχόμενη κυριαρχία της αγγλοαμερικανικής συμμαχίας πάνω στον κόσμο. Ο συγγραφέας αναγνωρίζει μόνο στην "Αγγλία και τις "Ενωμένες Πολιτείες, το δικαίωμα να χτίσουν τη νέα τάξη στο κόσμο. "Όταν οι δυνάμεις του κακού θα υπερνικηθούν τελειωτικά — λέει ο ντε Κουρσού — η Βρετανία και η "Αμερική θα αποτελέσουν το βασικό μέσο στην εγκατάσταση της ευτυχίας στη γη.

Μόνο η "Αγγλία και οι "Ενωμένες Πολιτείες της "Αμερικής. Σε κανένα άλλο ή ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής δεν δίνει το δικαίωμα συμμετοχής στην καθοδήγηση. "Αποκλείει κατ' αρχήν τη δυνατότητα της διεθνούς οργάνωσης ασφαλείας. Η Ευρωπαϊκή ήπειρος διαγράφεται τελειωτικά από τους λογαριασμούς της Ιστορίας. Ανακηρύσσεται "άσθενής, όπως κάποτε συγκαταλέγονταν στους "άσθενείς η Τουρκία, που δίπλα στην επιθανάτιο κλίνη της στέκονταν οι "ακληρονόμοι — οι προατρίες δυνάμεις, ένθουσιασμένοι προκαταβολικά με το μοίρασμα των κτήσεων της. Μα δεν κινήθηκε ο φασισμός οργανική φρτώστεια της καυμένης Ευρώπης; "Όχι, η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής φέρνεται με επιείκεια στο Χίτλερ. Ο ντε Κουρσού προτείνει την επιστροφή, μεταπολεμικά, στην κατάσταση του Μονάχου, που είχε σαν βάση του αποκλεισμό της Σοβιετικής Ένωσης από τη συνεργασία των λαών και οδήγησε την ανθρωπότητα στον πόλεμο.

Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής αγνοεί το διεθνή ρόλο της ΕΣΣΔ, προσπαθεί να μειώσει και να άμαυρώσει με κάθε μέσο την ανεκτίμητη συμβολή του Σοβιετικού λαού στην κοινή υπόθεση των φιλελευθέρων λαών. "Όλη η δράση της είναι ποτισμένη από ένα άσθεστο μίσος προς τη Σοβιετική Ένωση και τον κόκκινο στρατό της. Οι χείμαυροι της βρώμικης συκοφαντίας ξεχειλίζουν από τις σελίδες του βιβλίου του ντε Κουρσού, που γράφτηκε με το μοναδικό σκοπό να επιφέρει διάσπαση στο στρατόπεδο των "Ενωμένων "Εθνών, να πετύχει την άπομόνωση της ΕΣΣΔ.

Όμως από τον αριθμό των αποφασιστικών διεθνών παραγόντων, η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής αποκλείει όχι μόνο το σοβιετικό λαό, μα και όλη την Ευρώπη. Αυτή επιτίθεται αποφασιστικά ενάντια στην πολιτική της συλλογικής ασφαλείας, ενάντια στην διεθνή οργάνωση ασφαλείας.

Υπάρχουν άραγε σε μας οι βάσεις — γράφει ο ντε Κουρσού — να υποθέσουμε ότι τα κράτη, που αποτελούν την ηπειρωτική Ευρώπη, είναι ι-

κανά για μία τίμια συνεργασία; Ποτέ δεν είταν ικανά γι' αυτό. "Αμφίβολο είναι κι' αν κάποτε θα γίνουν ικανά. Σε κανένα δεν μπορούμε να εμπιστευτούμε τις τύχες της αυτοκρατορίας μας. Αυτές μόνο στα δικά μας χέρια μπορούν να πάν.

Από δω μπαίνουν αυτά τα μεταπολεμικά καθήκοντα στην "Αγγλία: "Να σταθεροποιήσει την "Αγγλο-αμερικανική ένότητα... να εφαρμόσει τέτοια εξωτερική πολιτική, που να μας απελευθερώσει ολόκληρα από κάθε υποχρέωση στην ηπειρωτική Ευρώπη, εκτός ίσως από κείνες που θα αναλάδουν από κοινού με τις "Ενωμένες Πολιτείες.

Αυτά ονειρεύονταν η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής, όταν ο πόλεμος είταν στη βράση του κι όταν πίστευε στη νίκη της χιτλερικής Γερμανίας. Τώρα αυτά τα όνειρα διαλύθηκαν. Η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής έπαθε πλήρη ήττα. Βλέπει μπροστά της την κατεστραμμένη Γερμανία — το άγασμένο της στήριγμα της "εταξης στην Ευρώπη. Βλέπει στην απελευθερωμένη Ευρώπη την Έκφραση της ευγνωμοσύνης στους συμμάχους και κατά πρώτο λόγο στον κόκκινο στρατό και τη Σοβιετική Ένωση. Βλέπει τη συνεργασία στον πόλεμο και μετά τον πόλεμο των τριών μεγάλων συμμάχων — της ΕΣΣΔ, των "Εν. Πολιτειών και της "Αγγλίας. Μπροστά στα μάτια της διεξιχθησαν οι Ιστορικές συνδιασκέψεις στη Μόσχα, την Τεχεράνη, την Κριμαία.

Οι "Αγγλοι ήττοπαθείς έπαθαν έπαισυντη ήττα. Μα αυτοί δεν σταματούν στην επίμονη πάλη τους ενάντια στις δυνάμεις της πρόδου και της δημοκρατίας. Δεν μπορούν να συμπληρωθούν με την ύπαρξη ισχύος και με κύρος διεθνούς οργάνωσης ασφαλείας. Παθαίνουν σπασμούς λύσσας, βλέποντας άπλως τους σοβιετικούς αντιπροσώπους στις διεθνείς συναντήσεις.

Έχουν τους όμοφρονες στις διάφορες χώρες. "Ακούμε έχθρικές κραυγές, ενάντια στην ειρηνική διεθνή συνεργασία. Οι φασιστικές κυβερνήσεις στην "Αργεντινή και στην "Ισπανία αλλάζουν στα γρήγορα άποχρώσεις, για να συνεχίσουν την προηγούμενη πολιτική τους. Οι χρεωκοπημένοι πολιτικοί συγάδες στο Λονδίνο που αυτοονομάζονται "Πολωνική Κυβέρνηση αναποθέτουν τις τελευταίες τους ελπίδες στην διαμάχη μεταξύ της ΕΣΣΔ, των "Εν. Πολιτειών και της "Αγγλίας και στη δημιουργία του νέου αντισοβιετικού συνασπισμού.

Πριν τον πόλεμο η ομάδα της αυτοκρατορικής πολιτικής προσπαθούσε να σπρώξει τη Γερμανία ενάντια στη Σοβιετική Ένωση. Στον καιρό του πολέμου προσπαθούσε να πείσει τον αγγλικό λαό να συναφει χωριστή ειρήνη με τη χιτλερική Γερμανία. Μετά τον πόλεμο θα τείνει με όλες τις δυνάμεις να κάνει αδύνατη τη μακρόχρονη και σταθερή ειρήνη πάνω στη βάση της ισοπολιτείας και της φιλίας των λαών.

(Μετάφραση Ο. Π.)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Η "ΜΟΡΦΩΣΗ", για να εκπληρώσει καλλίτερα τον σκοπό της δα έκδίδεται από το σημερινό της φύλλο δυό φορές το μήνα, στις 10 και στις 25 κάθε μήνα.

B. ΒΟΛΓΚΙΝ

Ο ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΣ ΥΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ⁽¹⁾

Η σοβιετική ιστορική επιστήμη, στα χρόνια που πέρασαν από τη μεγάλη Οκτωβριανή σοσιαλιστική επανάσταση, γνώρισε πολλές επιτυχίες. Μία ανάμεσα στις κατακτήσεις της υπάρχει μία θεμελιώδης, μία πρωταρχική, που σε σημαντικό βαθμό αποτελεί εγγύηση για όλες τις υπόλοιπες. Είναι η αφομοίωση της μεθόδου του διαλεκτικού υλισμού από την ιστορική μας επιστήμη. Η ανάπτυξη της σοβιετικής ιστορικής επιστήμης έγινε με βάση τη γρήγορη διάδοση της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας, με βάση τις νέες του ιστορικού υλισμού πάνω στον ιστορικών ιδεολογία και τις επιδιώξεις του, σε κάθε λογής διαστρεβλώσεις του μαρξιστο-λενινισμού.

Τον καιρό της Οκτωβριανής επανάστασης, η ρωσική ιστορική επιστήμη είχε κίελας σχηματίσει τη δική της, την υλιστική παράδοση. Στην πρώτη θέση αυτής της κληρονομιάς της προχωρημένης θεωρίας πρέπει να τοποθετήσουμε τις εργασίες του Λένιν και του Στάλιν.

Το έργο του Λένιν «Ποιοι είναι οι φίλοι του λαού και πώς πολεμούν τους σοσιαλδημοκράτες» άσκησε σημαντική επίδραση πάνω στην κατ'οίκον ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης. Το έργο του Λένιν «Η ανάπτυξη του καπιταλισμού στη Ρωσία», μπορεί να θεωρηθεί σαν υπόδειγμα για την εφαρμογή της διαλεκτικής μεθόδου στη μελέτη της οικονομικής ιστορίας της χώρας. Το ίδιο μεγάλη σημασία για την ιστορική επιστήμη είχε το βιβλίο του Λένιν «Ο ιμπεριαλισμός τελευταίο στάδιο του καπιταλισμού», βιβλίο που καθόρισε τη νομοτέλεια της ιστορικής εξέλιξης στην εποχή του ιμπεριαλισμού και έριξε νέο φως στα προβλήματα της ιστορίας των τελευταίων δεκαετιών. Το κλασικό έργο του Λένιν «Υλισμός και εμπειριοκριτικισμός», που έπαιξε τεράστιο ρόλο στην ανάπτυξη της φιλοσοφίας του διαλεκτικού υλισμού, βοήθησε γέρα την επιστήμη μας να αφομοιώσει την υλιστική αντίληψη της ιστορίας. Το κλασικό θεωρητικό έργο του Στάλιν «Ο Μαρξισμός και το έθνικ ζήτημα», με την ανάλυσή του του προλήματος της εμφάνισης των εθνών, με τον χαρακτηρισμό του του εθνικού κινήματος και της ιστορικής του σημασίας, έδωσε θέσεις, που χωρίς αυτές δεν μπορούσαν να κάνουν ούτε οι ιστορικοί της ευρωπαϊκής Δύσης, ούτε οι ιστορικοί της Ρωσίας, ούτε οι ιστορικοί της Ανατολής.

Όσο κι αν υπήρχε η υλιστική αυτή παράδοση, τα πρώτα χρόνια ύστερα από την μεγάλη Οκτωβριανή επανάσταση, είχαν ακόμα πολύ σημαντική επίδραση, σχεδόν σ' όλους τους τομείς του ιστορικού μετώπου, οι ιδεολογίες και οι χοντροκομμένες υλιστικές απόψεις για την ιστορία. Στον ιδεολογικό τομέα γινόταν μία πάλη που αντανακλούσε την πάλη των τάξεων στη χώρα. Στην ιστορική μας φιλολογία, που προπαγανδίζουν τις αντιιουστινικές - αστικό - εθνικιστικές, τροτσκιτικές, δεξιο-δικοπορευτικές θέσεις. Πιο μακρόχρονη και εξαιρετικά βλαβερή για την ανάπτυξη της ιστορικής μας επιστήμης, ήταν η επίρροη της λεγόμενης σχολής του Ποκρόφσκυ, η οποία λανθασμένα τις αντισημιτικές της θέσεις κάλυπτε από τη σημαία του δήθεν «ορθόδοξου μαρξισμού». Στην πραγματικότητα η «σχολή» αυτή, αντικαθιστώντας την αντικειμενική ιστορική εξέταση και μελέτη του συγκεκριμένου ιστορικού υλικού με αφηρημένα κοινωνιολογικά σχήματα εμπόδιζε την επεξεργασία της πολιτικής ιστορίας με βάση τη μαρξιστική - λενινιστική μεθοδολογία.

Για να αποκαλυφθούν όλες οι δυνατότητες, που η κατάκτηση των πραγματικών επιστημονικών μεθόδων του διαλεκτικού υλισμού έδινε στους σοβιετικούς ιστορικούς, ήταν απαραίτητο να ξεριζωθούν αποφασιστικά από την ιστορική επιστήμη όλες οι δια-

στρεβλώσεις. Η καταπολέμησή τους σημειώνεται σε σειρά αποφάσεις της Κ. Ε. του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης και του Συμβουλίου των Επιτρόπων των λαών της Ε. Σ. Σ. Δ. Το σπουδαιότερο απ' αυτές τις αποφάσεις είναι το γράμμα του Σ. Στάλιν στην σύνταξη του περιοδικού «Προλεταριακή Επανάσταση» (1931), η απόφαση της Κ. Ε. του Κ. Κ. (μ.π.) της Ε. Σ. Σ. Δ. και του Συμβουλίου των Λαϊκών Επιτρόπων της Ε. Σ. Σ. Δ. για την διδασκαλία της πολιτικής ιστορίας (1934), οι παρατηρήσεις των Σ. Στάλιν, Κόρσιν και Ζινάτσοφ σχετικά με τα διδασκτικά βιβλία της Ιστορίας της Ε. Σ. Σ. Δ. και της νέας ιστορίας (1934). Η έκδοση της «Ιστορίας του Κ. Κ. Σ. Ε. (μ.π.)», είχε τεράστια επίδραση στην παραπέρα ανάπτυξη της δουλειάς στον τομέα της ιστορίας.

Το έργο του Σ. Στάλιν «Ο διαλεκτικός και ιστορικός υλισμός» έχει ανεξίτηλη μεθοδολογική σημασία για τους ιστορικούς όλων των κλάδων. Σ' αυτό ο Σ. Στάλιν μελετά βαθειά και διατυπώνει ξεκάθαρα τις βασικές αρχές του διαλεκτικού υλισμού. «... Η διαλεκτική—λέγει ο Σ. Στάλιν—εξετάζει τη φύση όχι σ' α μία τυχαία συσσώρευση αντικειμένων, φαινομένων, που είναι ξεκομμένα το ένα από το άλλο, απομονωμένα το ένα από το άλλο και ανεξάρτητα το ένα από το άλλο, αλλά σαν συνταχόμενο ενιαίο σύνολο, όπου τα αντικείμενα, τα φαινόμενα συνδέονται οργανικά το ένα με το άλλο, εξαρτώνται το ένα από το άλλο και καθορίζουν το ένα το άλλο...».

Η διαλεκτική εξετάζει την φύση, όχι σ' α μία κατάσταση ηρεμίας και ακινησίας, στασιμότητας και αμεταβλητότητας, αλλά σ' α μία κατάσταση αδιάκοπης κίνησης και αλλαγής, αδιάκοπης φανερής και εξέλιξης, όπου πάντα κάτι γεννιέται και αναπτύσσεται, κάτι καταστρέφεται και τελειώνει την ζωή του» (Ι. Στάλιν «Διαλεκτικός και ιστορικός υλισμός», έκδοση «Νέων βιβλίων»). Η κίνηση αυτή, διδάσκει ο διαλεκτικός υλισμός, δεν είναι κίνηση μέσα στον κύκλο, όπου γίνονται συχνές επαναλήψεις εκείνου, που ήδη έγινε πολλές φορές. «Η φύση—λέει ο Έγκελς—δεν κινείται σ' α ένα αιώνα αμοιόμορφο, διαρκώς επαναλαμβανόμενο κύκλο, μα ζει μία πραγματική ιστορία». Την κίνηση αυτή δεν πρέπει να την φανταζόμαστε σαν απλή συσσώρευση από καθαρά ποσοτικές αλλαγές, από ποσοτική ανάπτυξη. Στην φύση οι βαθμιαίες ποσοτικές αλλαγές οδηγούν σε ποιοτικές αλλαγές, που γίνονται με τη μορφή πραγματικού περασμένου από τη μία κατάσταση στην άλλη. Τέλος ο διαλεκτικός υλισμός βεβαιώνει πως τα φαινόμενα της φύσης έχουν εμμετρετές εσωτερικές αντιθέσεις και γι' αυτό η πορεία της εξέλιξης συντελείται με τον αγώνα των αντίθετων τάσεων, που καθορίζονται από τις αντιθέσεις αυτές.

Ο κόσμος ολόκληρος εμφανίζεται από τη διαλεκτική άποψη σ' α μία ναυαγιστική πορεία που πρέπει να εξετάζεται μέσα στην αδιάκοπη κίνηση, την αλλαγή, το μετασχηματισμό, την εξέλιξη—δηλαδή ιστορικά. «Ετσι ξεκάθαρα αντίληψη για τον κόσμο—λέει ο Έγκελς—για την εξέλιξη του και για την εξέλιξη του ανθρώπου, όπως επίσης και για την ανάπτυξη της εξέλιξης αυτής στον εγκέφαλο των ανθρώπων, μπορούμε ν' αποκτήσουμε μόνο με τη διαλεκτική, μόνο έχοντας διαρκώς στο νου μας τη γενική αλληλοεπίδραση ανάμεσα στην εμφάνιση και την εξαφάνιση». «Η πορεία αυτή της αιώνιας εμφάνισης και εξαφάνισης, η αιώνια πάλη ανάμεσα σ' εκείνο που τελειώνει τη ζωή του και εκείνο που γεννιέται, σύμφωνα με τη θεωρία του διαλεκτικού υλισμού, γίνεται έξω και ανεξάρτητα από τη συνειδητή μας, είναι μία πορεία αντικειμενική, που συντελείται μέσα στον υλικό κόσμο. Η ύλη αποτελεί την αντικειμενική πραγματικότητα, είναι το πρωτεύον, η συνείδηση, που αντανακλά την ύλη, είναι το δευτερεύον. Η ύλη δεν είναι προϊόν του πνεύματος—το πνεύμα το ίδιο είναι μονάχα το ανώτερο προϊόν της ύλης... Το ιδεώδες δεν είναι παρά το υλικό μεταφερόμενο στο ανθρώπινο κεφάλι και μετασχηματισμένο μέσα σ' αυτό». Ο υλικός κόσμος και οι νομοτέλειές του μπορούν να γίνουν γνωστά. Οι

γνώσεις μας για τον κόσμο και για τους νόμους της φύσης έχουν αντικειμενική σημασία. Η αντίστοιχη τους προς την αντικειμενική πραγματικότητα, η ορθότητα της αντανάκλασης της αντικειμενικής νομοτέλειας μέσα σ' αυτές ελέγχονται και επιβεβαιώνονται με την εμπειρία.

Οι βασικές θέσεις του διαλεκτικού υλισμού εφαρμόζονται στη ζωή της κοινωνίας, βάζουν για πρώτη φορά τη διδασκαλία για την κοινωνία πάνω σε πραγματικά επιστημονική βάση, δίνουν στους ερευνητές το κλειδί για την επιστημονική κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων. Ο διαλεκτικός υλισμός διδάσκει πως όλα τα φαινόμενα πρέπει να εξετάζονται μέσα στην ιστορική τους σύνδεση. Ξέρουμε, Έγκελς και ο Μαρξ και ο Έγκελς στη «Γερμανική Ι. Θεολογία», μία μοναδική επιστήμη της ιστορίας (Κ. Μαρξ και Φ. Έγκελς τόμ. 4ος σελ. 8). Η ιστορία της ανθρωπότητας αποτελεί ένα μέρος της ενιαίας αυτής ιστορίας. Παρ' όλο που τα κοινωνικά φαινόμενα είναι υποταγμένα στη δική τους νομοτέλεια, οι γενικοί νόμοι του διαλεκτικού υλισμού επεκτείνονται και πάνω στην κοινωνική ζωή των ανθρώπων.

Τα φαινόμενα της κοινωνικής ζωής, όπως και τα φαινόμενα της φύσης, μπορούν να νοηθούν επιστημονικά μόνο μέσα στην εξέλιξη και την αμοιβαία τους σχέση. «Αν ο κόσμος βρίσκεται σε αδιάκοπη κίνηση και εξέλιξη, αν η απανέκρουση του παλιού και η γέννηση του νέου αποτελεί το νόμο της εξέλιξης, είναι φανερό πως δεν υπάρχουν πια κοινωνικοί θεσμοί «απόλυτοι», «αίωνιες ιδέες»... (Ι. Στάλιν στο ίδιο). «Κάθε κοινωνικό σύστημα και κάθε κοινωνικό κίνημα μέσα στην ιστορία—λέει ο Στάλιν—πρέπει να κρινεται όχι από την άποψη της «αίωνιας δικαιοσύνης» ή άλλης οποιασδήποτε ιδέας από τα πριν παρμένη... μα από την άποψη των όρων που γεννήσανε αυτό το σύστημα, ή από το κοινωνικό κίνημα και που συνδέονται μ' αυτό». (Ι. Στάλιν, στο ίδιο).

Το πρόταγμα της κοινωνικής εξέλιξης, παρ' όλη τη διακρίση του από τα πρόταγμα, που γίνονται στη φύση, δεν μπορεί να εξετάζεται σ' α μία τυχαία συσσώρευση γεγονότων. Το πρόταγμα αυτό είναι νομοτέλεια. Το καθήκον της ιστορικής επιστήμης (στη στενή σημασία της λέξης: σαν επιστήμη για την ιστορική εξέλιξη της κοινωνίας) είναι να ανακαλύψει την ιδιαίτερη νομοτέλεια απ' όπου εξαρτάται η εξέλιξη της κοινωνίας... «Η ιστορία της εξέλιξης της κοινωνίας, λέει ο Έγκελς στο έργο «Ο Λουδοβίκος Φίλερσχαφ», σ' α ένα σημείο διαφέρει ουσιαστικά από την ιστορία της εξέλιξης της φύσης. Συγκεκριμένα: στη φύση... ενεργούν, η μία πάνω στην άλλη, μόνο τυφλές άσυνειδητες δυνάμεις, και οι γενικοί νόμοι εκδηλώνονται μόνο με την αλληλοεπίδραση τέτοιων δυνάμεων. Έδώ πούθενά δεν υπάρχει συνείδηση, επιθυμητός σκοπός. Ούτε στις άμεσες φαινομενικές συμπτώσεις, που είναι ορατές στην επιφάνεια, ούτε στα τελικά αποτελέσματα, που δίνονται, πως μέσα σ' όλες αυτές τις συμπτώσεις, τα φαινόμενα συντελούνται σύμφωνα με γενικούς νόμους. Αντίθετα, στην ιστορία της κοινωνίας ζούν άνθρωποι, προικισμένοι με συνείδηση, που κινούνται με τη γνώμη, ή το πάθος, που βάζουν στον εαυτό τους συγκεκριμένους σκοπούς. Έδώ τίποτα δεν γίνεται χωρίς συνείδητη πρόθεση, χωρίς επιθυμητό σκοπό. Μα όσο και να είναι σπουδαία η διαφορά αυτή για την ιστορική έρευνα... δεν αλλάζει καθόλου το γεγονός, πως η πορεία της ιστορίας καθορίζεται από εσωτερικούς γενικούς νόμους. Πραγματικά, στην επιφάνεια των φαινομένων και στον τομέα αυτόν, παρά τους συνειδητούς και επιθυμητούς σκοπούς των ανθρώπων, βασιλεύει, όπως φαίνεται, η τύχη... Οι συγκρούσεις των αναριθμητών χωριστών τάσεων και χωριστών ενεργειών οδηγεί στον τομέα της ιστορίας, σε κατάσταση, ολόκληρη όμως με κέντρο, που ρυθμίζεται στην άσυνειδητη φύση. Οι ενέργειες έχουν ένα γνωστό επιθυμητό σκοπό. Μα τα αποτελέσματα, που απορρέουν από τις ενέργειες αυτές, δεν είναι διόλου επιθυμητά... Ετσι φαίνεται πως γενικά η τύχη βασιλεύει έξ' ίσου και στην ιστορική τάξη. Μα όπου στην επιφάνεια κυριαρχεί η τύχη εκεί η ίδια τύχη βρίσκεται πάντα υποταγμένη στους εσωτερικούς, κρυμμένους νόμους. Όλη η υπόθεση είναι να ανακαλυφθούν αυτοί οι νόμοι».

Η ιστορία είναι—για να μεταχειριστούμε την έκφραση του Λένιν—«οικτικό-ιστορικό» πρόταγμα. Η παραδοχή αυτής της θέσης έχει τεράστια θεωρητική και πρακτική σημασία.

«Αν η σύνδεση των φαινομένων της φύσης και ο αλληλοκαθορισμός τους—λέει ο Σ. Στάλιν—αποτελούν νομοτέλεια για την εξέλιξη της φύσης, έπειτα

πως η σύνδεση κι' ο αλληλοκαθορισμός των φαινομένων της κοινωνικής ζωής δεν αποτελούν κι' αυτά τυχαία περιστατικά, μα νομοτέλεια της ανάπτυξης της κοινωνίας».

Όσο η κοινωνική ζωή, η ιστορία της κοινωνίας, παύει να είναι συσσώρευση συμπτώσεων, αφού η ιστορία της κοινωνίας γίνεται με νομοτέλεια, και η μελέτη της ιστορίας της κοινωνίας μετατρέπεται σε επιστήμη» (Ι. Στάλιν στο ίδιο).

Από την διδασκαλία του διαλεκτικού υλισμού για την προτεραιότητα της ύλης και το δευτερεύον της συνείδησης, βγαίνουν συμπεράσματα, που έχουν εξαιρετική σημασία για την ιστορική επιστήμη.

«Αν η φύση, το είναι, ο υλικός κόσμος, είναι το πρωτεύον, γράφει ο Σ. Στάλιν, και η συνείδηση, η νόηση το δευτερεύον, το παράγωγο, αν ο υλικός κόσμος είναι η αντικειμενική πραγματικότητα, που υπάρχει ανεξάρτητα από την συνείδηση των ανθρώπων, ενώ η συνείδηση είναι η αντανάκλαση της αντικειμενικής αυτής πραγματικότητας, έπειτα πως η υλική ζωή της κοινωνίας, η ύλη της, είναι κι' αυτή το πρωτεύον, ενώ η πνευματική της ζωή είναι το δευτερεύον, το παράγωγο, πως η υλική ζωή της κοινωνίας είναι μία αντικειμενική πραγματικότητα, που υπάρχει ανεξάρτητα από την θέληση των ανθρώπων, ενώ η πνευματική ζωή της κοινωνίας είναι η αντανάκλαση της αντικειμενικής αυτής πραγματικότητας, η αντανάκλαση του είναι» (Ι. Στάλιν, στο ίδιο).

Συνεπώς καθήκον της ιστορικής επιστήμης, είναι ν' ανακαλύψει τους νόμους της υλικής ύλης της κοινωνίας και, ξεκινώντας από την κατανόηση της πορείας της κοινωνικής εξέλιξης, να εξηγήσει την πνευματική της ζωή, τις ιδέες και τους πολιτικούς θεσμούς, που κυριαρχούν στην κοινωνία.

Από την άποψη του διαλεκτικού υλισμού, η αληθινή επιστήμη—είναι αντικειμενική και ισότιμη, δηλαδή επιστήμη, που αντανακλά πιστά τον αντικειμενικό κόσμο, και στην προέλευσή, που μας ενδιαφέρει—την αντικειμενική εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών. Μόνο μια τέτοια ιστορική επιστήμη χρειάζεται στην εργατική τάξη, χρειάζεται στο σοσιαλισμό, γιατί μόνο αυτή μπορεί να δώσει τον σωστό προσανατολισμό μέσα στα φαινόμενα της κοινωνικής ζωής. Ο υποκειμενισμός στην ιστορική επιστήμη είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα της μικροαστικής «κοινωνιολογίας» του ιμπεριαλισμού. Τον υποκειμενισμό, ο Λένιν σ' όλη του τη ζωή, τον καταπολέμησε σκληρά. «Ακριβώς γιατί η ιστορική διδασκαλία του Μαρξ ανακάλυψε την αντικειμενική νομοτέλεια της κοινωνικής εξέλιξης, ο σοσιαλισμός από ούτοπια έγινε επιστήμη. Η αντικειμενικότητα της αληθινής επιστήμης δεν είναι καθόλου ταυτοσύνη με τον αστικό αντικειμενισμό, που προβάλλει την αξίωση πως έχει ύψωθεί πάνω από κάθε συγκεκριμένη χώρα, από όλες τις συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους, τις συγκεκριμένες τάξεις, μα στην πραγματικότητα εμφανίζεται συνήθως στον ρόλο του απολογητή της αστικής πραγματικότητας. Η αντικειμενικότητα της μαρξιστικής ιστορικής επιστήμης, όχι μονάχα δεν είναι αντίθετη με την κομματικότητα, μα, απεναντίας, είναι συνδεδεμένη μαζί της σε διαλεκτική ενότητα... Ο υλισμός—λέει ο Λένιν—κρίνει μέσα του, σ' α μία λέξη, την κομματικότητα, υποχρεώνοντας σε κάθε έκτακτη περίπτωση να παίρνει κανείς άμεσα και άνοιχτα την άποψη δριμύνης κοινωνικής διάταξης. Επειδή όμως η κοινωνική αυτή ομάδα—η πρωτοπόρα τάξη της σύγχρονης κοινωνίας—είναι η εργατική τάξη, έπειτα η αντικειμενική ιστορική πορεία οδηγεί αναπόφευχτα προς τον θρίαμβό της, ο υλιστής, ακριβώς με την κομματικότητά του, είναι ικανός για πολύ περισσότερο συνετή αντικειμενικότητα, παρά ο αστός «αντικειμενιστής». Ο υλιστής εφαρμόζει βαθύτερα, πληρέστερα τον αντικειμενισμό του (Β. Λένιν, τόμος 1, σελ. 276).

Ο διαλεκτικός υλισμός δέ βάσει στην ιστορική επιστήμη μόνο το καθήκον να ανακαλύψει την αντικειμενική νομοτέλεια της ιστορικής πορείας. Χρησιμοποιώντας τη μεθοδό του διαλεκτικού υλισμού, ο Μαρξ και ο Έγκελς ανακάλυψαν τους βασικούς νόμους της κοινωνικής εξέλιξης. Η διδασκαλία για τις παραγωγικές δυνάμεις και για τον ρόλο τους στην ιστορική πορεία, η διδασκαλία για τις παραγωγικές σχέσεις και για τους κοινωνικο-οικονομικούς σχηματισμούς, η διδασκαλία για την πάλη των τάξεων και την κοινωνική επανάσταση—όλες αυτές οι μεγάλες γενικεύσεις του Μαρξ και του Έγκελς, που στηρίζονται σε κολοσσιαίο υλικό από γεγονότα, που έχουν συσσωρευθεί απ' όλη την προηγούμενη εξέλιξη της ανθρωπίνης γνώσης, αποτελούν, με την σειρά τους, ισχυρό όπλο για την παρρησία επιστημονική Ε-

¹ Έναρκτηρίας λόγος της συνεδρίασης του τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της «Ακαδημίας» Επιστημών της Ε. Σ. Σ. Δ., την αφιερωμένη στα 220 χρόνια της «Ακαδημίας» Επιστημών, στις 18 του Ιουνίου του 1945.

ρευνα στα χέρια των ιστορικών-μαρξιστών, που έχουν να το χειρίζονται.

Τα έργα του Λένιν και του Στάλιν αποτελούν υπέρροχα δείγματα για παραπέρα ανάπτυξη των θέσεων του ιστορικού υλισμού και αριστοτεχνική εφαρμογή τους στα φαινόμενα της κοινωνικής ζωής, που δεν εξετάσθηκαν από τον Μάρξ και τον Έγκελς. "Ας πάρουμε σαν παράδειγμα την εξέλιξη του καπιταλισμού στη Ρωσία—βιβλίο, που άμφερα. Ο καθένας που θα διαβάσει προσεκτικά οποιοδήποτε κεφάλαιο—μπορεί να πούμε και οποιαδήποτε σελίδα—αυτής της έρευνας θα καταλάβει άμέσως πως ο συγγραφέας ανήκει στους οπαδούς της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας, πως αναγνωρίζει πέρα για πέρα τις βασικές γενικές νομοτέλειες της ιστορικής εξέλιξης, που θεμελιώθηκαν από τον Μάρξ και τον Έγκελς, πως η μέθοδος του διαλεκτικού υλισμού είναι το καθοδηγητικό νήμα της έρευνάς του. Από την άλλη όμως πλευρά ούτε ένας εδωκενόςτος αναγνώστης δε θα τολμήσει να κατηγορήσει το Λένιν, πως οποιοδήποτε από τα συμπεράσματά του, που άμφερα την πορεία της ανάπτυξης του καπιταλισμού στην Ρωσία, το δανείστηκε απλώς από τις γενικές θέσεις του Μάρξ, ή είναι αποτέλεσμα μεταφοράς στην ιστορία της Ρωσίας των κρίσεων του Μάρξ, που άμφερα την ιστορία άλλων χωρών. Ο Λένιν στήριξε κάθε συμπεράσματά του σε τεράστιο, δόξτελα συγκεκριμένο υλικό, που το έχει αναλύσει με επιμέλεια.

Οι θεμελιώδεις της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας πρόβλεψαν πως οι θέσεις τους μπορούσε να εφαρμοστούν διαστρεβλωμένα και όχι σωστά και σύστημα επανειλημμένα να αποφεύγεται μία τέτοια εφαρμογή. Είναι πλατεία γνωστός οι υποδείξεις του Μάρξ γι' αυτό το ζήτημα με το γράμμα του προς την σύνταξη του περιοδικού «Πατριωτικά σημειώματα». Έδώ ο Μάρξ υποδεικνύει επίμονα την ανάγκη να μελετήται η ιστορία της εξέλιξης κάθε κοινωνίας σε όλη τη συγκεκριμένη μορφή της και διαμαρτυρείται άποστασιακά ενάντια στη διαστρέβλωση των συμπερασμάτων, όπου κατάληξε αυτός σχετικά με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στην ιστορικο-φιλοσοφική θεωρία για το γενικό δρόμο, που ο άνθρωπος μοιράει καταδικασμένοι όλοι οι λαοί, ύποτες κι' αν είναι οι ιστορικές συνθήκες, όπου βρίσκονται...» (Κ. Μάρξ και Φ. Έγκελς, τόμ. 15ος, σελ. 377). Γιατί «...γεγονότα, που έχουν καταπληκτική αναλογία γίνονται όμως σε διαφορετικό ιστορικό περιβάλλον, οδηγούν σε διαφορετικά αποτελέσματα» (Κ. Μάρξ και Φ. Έγκελς, τόμ. 15ος, σελ. 378). Και πέρα πέρα ο Μάρξ αντιπαράθετε στον άκαρπο φεαμαλισμό τον τρόπο της μελέτης, που θεωρεί καρποφόρο. «Μελετώντας την καθεμιά από τις εξελίξεις αυτές χωριστά και κατόπι συγκρίνοντάς τις, είναι εύκολο να βρεί κανείς το κλειδί για την κατανόηση αυτού του φαινομένου, δεν μπορεί όμως ποτέ να φτάσει κανείς σ' αυτή την κατανόηση, χρησιμοποιώντας σά γενικά αντικειμενικά κάποια γενική ιστορικο-φιλοσοφική θεωρία (που τά εξηγεί όλα μαζί, γιατί δεν εξηγεί τίποτα), που η μεγαλύτερη άρετή της είναι η υπερϊστορικότητα της» (Κ. Μάρξ και Φ. Έγκελς, τόμ. 15ος, σελ. 478).

Ανάλογες οδηγίες βρίσκουμε και στον Έγκελς. «Η υλιστική μέθοδος μεταβάλλεται στην αντίθεση της—σημαίνει ο Έγκελς, στο γράμμα του προς τον Π. Έρνστ—όταν δε χρησιμοποιείται σαν καθοδηγητικό νήμα για την ιστορική έρευνα, μά σαν έτοιμο καλούπι, που πάνω του κόβονται και ράβονται τα ιστορικά γεγονότα». Όπως ο Μάρξ, στο γράμμα του προς την σύνταξη του περιοδικού «Πατριωτικά σημειώματα», τονίζει την ανάγκη να μελετηθούν τα υ υ υ κ κ ρ ρ ι μ μ ε ν α γεγονότα της οικονομικής ζωής της Ρωσίας για να κατανοηθεί το μέλλον της Ρωσίας, έτσι και ο Έγκελς, στο γράμμα του προς τον Έρνστ, υπογραμμίζει πως είναι άδύνατο να μορφώσει κανείς σωστή γνώμη για τις νορβηγικές υποθέσεις, αν δε μελετήσει τη υ υ υ κ κ ρ ρ ι μ μ ε ν α ιστορία της Νορβηγίας. Ο Έγκελς χαρακτηρίζει σ' άλλο του γράμμα (στον Κ. Σμίτ) αρκετά σκληρά τους ανθρώπους που δεν καταλαβαίνουν την σπουδαιότητα της μελέτης της ιστορικής πραγματικότητας. «Η υλιστική αντίληψη της ιστορίας—λέει εκεί—έχει τώρα πληθώρα, τέτοιους φίλους, που τους χρησιμοποιεί σαν πρόφαση για να μη μελετάν την ιστορία» (Κ. Μάρξ και Φ. Έγκελς, τόμ. 18ος, σελ. 232). Αυτό είναι το πρώτο σημείο των ιστορικών της σχολής του Ποκρόβσκ, που προσπαθούσαν να κάνουν «πολιτική» πάνω στο ιστορικό μέτωπο, χωρίς να έχουν ιδέα τι θα πει ιστορική πηγή και πως πρέπει να χρησιμοποιείται.

Ο Λένιν έδινε μεγάλη προσοχή στην πάλη ενάντια στη σχηματική και άφρημένη εξέταση των φαινομένων της κοινωνικής ζωής, στην πάλη για το συγκεκριμένο. Άκόμα στα πρώτα έργα του έπιναι οι φίλοι του λαού και πως αγωνίζονται ενάντια στους σοσιαλδημοκράτες, διαμαρτυρήθηκε ενάντια στις άκαρπες θεωρητικές συζητήσεις, σε φιλοσοφικο-ιστορικές θεωρίες, που αντικαθιστούν τη μελέτη και την ανάλυση των πραγματικών γεγονότων και σκαίνουν σαν σπουνόφουσες. Στο άρθρο του «Κάρλ Μάρξ», ο Λένιν υπογράμμισε, όχι μόνο την ένότητα και την νομοτέλεια της ιστορικής πορείας, μά, άκόμα, και την πολυμορφία και την αντιφατικότητα της. Ο μαρξισμός έδωσε το καθοδηγητικό νήμα, που επιτρέπει να κατατοπιστεί κανείς μέσα στο λαούρινο και το χάος των φαινομένων, έδωσε δυνατός εικόνες ιστοριογραφίας. Αυτό οποιαδήποτε δεν θα πει καθόλου πως οι οπαδοί του Μάρξ δεν έχουν ανάγκη να ασχολούνται με την μελέτη της συγκεκριμένης ιστορίας. Ο Λένιν καταδικάζει πάντοτε δριμύτητα την τάση που ψάχνει να βρεί απαντήσεις για τα συγκεκριμένα ζητήματα στη λογική εξέλιξη των γενικών άληθειών και όχι στην συγκεκριμένη ανάλυση. Παρόμοιοι «κοινωνιολογικοί» συλλογισμοί απειλούν, κατά τη γνώμη του, «έκχυδαισμό του μαρξισμού και άδίστακτη κοροϊδία του διαλεκτικού υλισμού». Κάνοντας έπίθεση στον Πλεχάνωφ, ο Λένιν έγραφε το 1904: «Η πηγή για όλες αυτές τις διαστροφικές και θλιβερές παρεξηγήσεις, που α' αυτές κατοπινά τόσο διασκεδαστικά και τόσο θλιβερά έμπλεξε ο Πλεχάνωφ, βρίσκονται στην παραβίαση της βασικής θέσης της διαλεκτικής. Τα συγκεκριμένα ζητήματα πρέπει να εξετάζονται σ' όλη τους τη συγκεκριμένη μορφή» (Λένιν, τόμ. 6ος, σελ. 296). Είναι εξαιρετικά ενδεικτικό, πως το 1914 ο Λένιν άναγκάστηκε να έναγκυρίσει στο ίδιο θέμα για τη συγκεκριμένη μορφή, παρουσιάζοντας, ενάντια στη Ρόζα Λούξεμπουργκ τις υπολεσβικές θέσεις στο ζήτημα του δικαιώματος των έθνων για αυτοδιάθεση. Η χωρίς όρους άπαίτηση της μαρξιστικής θεωρίας—έγραφε—στην εξέταση οποιοδήποτε κοινωνικού προβλήματος, είναι η τοποθέτηση του σ υ υ κ κ ρ ρ ι μ μ ε ν α ιστορικά πλαίσια, κι' έπειτα, αν πρόκειται για μία χώρα... ο όπολογισμός των συγκεκριμένων ιδιομορφιών, που ξεχωρίζουν την χώρα αυτή από τις άλλες στα όρια μάς και της αυτής ιστορικής εποχής» (Λένιν, τόμ. 17ος, σελ. 431—432). Η προμαρξιστική ιστοριογραφία, άκόμα και στην εποχή της μεγαλύτερης άνθησης της, δεν μπόρεσε να δημιουργήσει στερεά μεθοδολογική βάση για την ιστορική έπιστήμη. Οι ιστορικοί του πρώτου μισού του ΧΙΧ αιώνα έβαλαν το πρόβλημα της ιστορικής νομοτέλειας, μά δεν το έλυσαν. Στις τελευταίες δεκαετίδες οι ιστορικοί πέτυχαν σημαντική τελειότητα στην τεχνική της ιστορικής έρευνας, πλάτυναν σημαντικά, σε σύνθεση με τις έπιτυχίες της αρχαιολογίας, τα χρονολογικά πλαίσια της ιστορίας. Μά οι άστοι ιστορικοί απέφυγαν σχεδόν δόξτελα τις προσπάθειες να καθορίσουν τους γενικούς νόμους της ιστορικής εξέλιξης. Στις περιπτώσεις, που έγιναν τέτοιες άποπτες άπείδειξαν μονάχα την άδυναμία της ιστορικής σκέψης, που είναι άνικανη να άψωθει πάνω απ' τον έκλεκτισμό.

Οι ιστορικοί, που έμειναν έξω από την σφαίρα έπιρροής του διαλεκτικού υλισμού, όλο και πιο άνοιχτά άποχωριζότανε από το παρελθόν της έπιστήμης τους, τονίζοντας πως είναι άδύνατο να ανακαλυφθούν οι αντικειμενικές νομοτέλειες της ιστορικής πορείας, ή πως δεν μπορεί να εφαρμοστεί σ' αυτήν η αντίληψη του αντικειμενικού νόμου. Όπως είναι γνωστό άπάρχει και το θεωρητικό θεμελιώμα για μία τέτοια θέση στα έργα των αντιπροσώπων της άντιδραστικής νεοκαντιανής φιλοσοφίας (Βίντελμπαχ και Ρίκερτ). Οι ιστορικοί, οι μολυσμένοι απ' αυτή τη φιλοσοφία, στην καλύτερη περίπτωση είναι ικανοί να δώσουν στα έργα τους κάποια συστηματικότητα στην πρώτη όλη των γεγονότων, που ουσάδρευαν. Η άνακάλυψη των νομοτελιών της ιστορικής εξέλιξης, και της έσωτερικής σύνδεσης των φαινομένων, είναι ένα πρόσβλημα που αυτόι δε μπορούν να το λύσουν. Δεν είναι τυχαίο πως σ' αυτήν την τάση συνδέεται γενετικά και η φασιστική φιλοσοφία της ιστορίας. Για την έπιστημονική αξία των έργων των «ψευδοϊστορικών» που φασιστικοφέρουν δε μπορεί βέβαια να μιλάμε στα σοβαρά.

Πλάι στους έκλεκτικούς, με τους άμεσους και άνοητους οπαδούς των ιδεαλιστικών αντίληψεων άπάρχει στη Δυτική Ευρώπη και στην Άμερική μία μικρή ομάδα ιστορικών, που ασχολούνται με την

Σ. ΜΠΑΤΙΤΣΕΦ

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΛΕΝΙΝΙΣΤΙΚΗΣ-ΣΤΑΛΙΝΙΚΗΣ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ

Η δύναμη της έπιστημονικής πρόβλεψης άποτελούσε πάντα ένα από τα μεγάλα γνωρίσματα του μπολσεβίκικου Κόμματος μάς και των άρχηγών του. Αυτή η δύναμη δίνει στο Κόμμα τη δυνατότητα να προανατολίζεται σωστά στην κατάσταση, να διαβλέπει, που και σε ποιά κατεύθυνση αναπτύσσονται τα γεγονότα, για να χαράζει τη σωστή γραμμή της πάλης σε κάθε φάση της κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας. Για να καθοδηγείς, λέει ο Σ. Στάλιν, πρέπει να προβλέπεις.

Η πρόβλεψη των γεγονότων της κοινωνικής ζωής άποτελεί ένα από τα πιο δύσκολα προβλήματα της ιστορικής δράσης των ανθρώπων. Η ίδια η κοινωνική ζωή, άποτελεί ένα εξαιρετικά σύνθετο τομέα φαινομένων. Η πορεία της ανάπτυξης της κοινωνίας πραγματοποιείται σαν αποτέλεσμα δράσης και πάλης των ανθρώπων, των τάξεων, που κατέχουν διαφορετική θέση στην κοινωνία κι' έχουν διαφορετικά συμφέροντα και τάσεις.

Η έπιστημονική πρόβλεψη στην κοινωνική ζωή είναι δυνατή, μόνο πάνω στη βάση της γνώσης των νόμων της κοινωνικής ανάπτυξης. Δεν είναι τυχαίο ότι πριν από το μαρξισμό δεν όπρηξε πραγματική έπιστημονική πρόβλεψη. Αυτή έγινε δυνατή μόνο όταν ο Μάρξ και ο Έγκελς άνακάλυψαν τους αντικειμενικούς νόμους της κοινωνικής εξέλιξης και δημιούργησαν τη θεωρία του ιστορικού υλισμού, μετατρέποντας τη διδασκαλία για τη κοινωνία σε πραγματική έπιστήμη. Πριν το Μαριξισμό κυριαρχούσαν στην κοινωνική έπιστήμη πολλές ποικιλομορφές ιδεολογίας, που βλέπανε τη βάση της εξέλιξης της κοινωνίας, στη νόση, στις ιδέες, στην πολιτική δράση των διαφόρων προσωπικοτήτων (των βασιλέων, των στρατηγών κλπ.). Οι πραγματικές ιστορικές δυνάμεις της ιστορίας παρέμειναν άγνωστες. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες με την άγνοια των νόμων της κοινωνικής εξέλιξης, άκόμα και οι πιο σημαντικοί πολιτικοί άνδρες δεν ήταν σε θέση να προβλέψουν έπιστημονικά και να διατυπώσουν την παραπέρα πο-

οικονομική ιστορία, που δεν τους είναι ξένες οι υλιστικές τάσεις. Όμως στην ομάδα αυτή είναι διαδομένες κυρίως οι άπλοποιημένες θέσεις του λεγόμενου «κοινωνικού υλισμού». Λείπει η αντίληψη του διαλεκτικού χαρακτήρα της ιστορικής πορείας. Οι ιστορικοί αυτής της ομάδας, που έδωσαν πολύτιμες τιμητικές έρευνες, άποδίδουν την άνικανία να καταλάβουν την άλληλουχία των οικονομικών, πολιτικών και έκπολιτιστικών φαινομένων στη ζωή της κοινωνίας, να άγκαλιάσουν την ιστορική πορεία στο σύνολό της.

Η πείρα της δουλειάς στον τομέα της ιστορικής έρευνας άπόδειξε τις τελευταίες δεκαετίδες με έκθαρη πειστικότητα, πως η παραπέρα εξέλιξη της ιστορικής έπιστήμης δεν είναι δυνατόν να γίνει, ούτε με βάση την ιδεαλιστική φιλοσοφία, ούτε με βάση τον άγοραίο «οικονομικό» υλισμό. Η ιστορική έπιστήμη, σαν έπιστήμη που άνασταλά την αντικειμενική ιστορική πορεία σ' όλη της τη συγκεκριμένη μορφή, σ' όλες της τις ιδιομορφίες μέσα στις ανθρώπινες κοινωνίες—και ταυτόχρονα, σαν έπιστήμη, που θέτει τις νομοτέλειες της ιστορικής εξέλιξης—μπορεί να προκύψει μόνο με βάση το διαλεκτικό υλισμό.

Μόνο ο διαλεκτικός υλισμός δίνει το σύγυρο οδηγικό νήμα, που επιτρέπει να προανατολίζεται κανείς σωστά, με την πρώτη ματιά, στο χάος των κοινωνικών φαινομένων και να προβλέπει την παραπέρα εξέλιξη τους. Η μεγαλοφυΐα έφαρμογή του διαλεκτικού υλισμού στην ανάλυση της πιο περίπλοκης ιστορικής κατάστασης, η μεγαλοφυΐα πρόγνωσης, που βασίζεται στην ανάλυση αυτή, και δικαιώνεται απ' όλη την κατοπινή πορεία των ιστορικών γεγονότων, δόθηκε, στα χρόνια του μεγάλου και τις διαταγές του Στάλιν. Θά ήσουν στους αιώνες σαν άξέπραστος παράδειγμα πολιτικής σκέψης, που χρησιμοποιεί πραγματικά έπιστημονικές, πραγματικά, ιστορικές μέθοδες.

ρεία και κατεύθυνση της κοινωνικής εξέλιξης: αυτοί μπορούσαν να μαντεύσουν τα πιο κοντινά γεγονότα της ιστορίας. Π. χ. οι πολύ γνωστοί πρόδρομοι του μαρξισμού οι ούτοπιατές-σοσιαλιστές, Σαιν Σιμόν, Φουριέ και Όουεν βλέπανε τα βασικά έλαττώματα της άστικής κοινωνίας και προσπαθούσαν με πάθος να άντικαταστήσουν το καπιταλιστικό καθεστώς με το σοσιαλιστικό. Με μεγαλοφυΐα διέβλεπαν πολλά χαρακτηριστικά του σοσιαλισμού. Μά όντας ιδεαλιστές στην αντίληψη για την κοινωνική εξέλιξη, μη γνωρίζοντας τους αντικειμενικούς νόμους της ανθρώπινης ιστορίας, δεν μπορούσαν να δουν τους πραγματικούς δρόμους της έκρηξένης του καπιταλισμού και της έγκαθίδρυσης του σοσιαλιστικού καθεστώτος. Ο σοσιαλισμός που έτανε μόνο όνειρο, ούτοπία και όχι έπιστημονική θεωρία.

Η μεγαλειώδης ιστορική σημασία του Μάρξ και του Έγκελς συνίσταται στο ότι αυτοί έφεραν πραγματική άνατροπή στην κοινωνική έπιστήμη, ύψωσαν για πρώτη φορά τη διδασκαλία για την κοινωνία στη βαθμίδα της έπιστήμης δημιουργώντας την έπιστημονική θεωρία της κοινωνικής εξέλιξης. Ο Έγκελς, σε λόγο του πάνω από τον τάφο του Μάρξ, χαρακτήρισε σύντομα την άνατροπή που προκάλεσε ο Μάρξ με τη διδασκαλία του για την κοινωνία και διατύπωσε την ουσία του ιστορικού υλισμού με τα παρακάτω λόγια:

«Ο Ντάρβιν άνακάλυψε το νόμο της εξέλιξης του οργανικού κόσμου και ο Μάρξ άνακάλυψε το νόμο της εξέλιξης της ανθρώπινης ιστορίας: αυτό το άπλό γεγονός, που ως τελευταία ήταν κρυμμένο κάτω από ιδεολογικά έπιστρώματα, ότι οι άνθρωποι πριν από κάθε άλλο πρέπει να τρώνε, να πίνουν, να έχουν κατοικία και να ντύνονται, προτού μάθουν την άνάγκη να ασχολούνται με την πολιτική, την έπιστήμη, την τέχνη, τη θρησκεία κλπ., ότι, έπομένως, η παραγωγή των άμεσων υλικών μέσων ύπαρξης και μαζί μ' αυτά κάθε δοσμένη βαθμίδα οικονομικής εξέλιξης του λαού, είτε της εποχής, άποτελούν τη βάση. Πάνω σ' αυτή τη βάση άναπτύχθηκαν οι κρατικοί θεσμοί, οι αντίληψεις για το δίκαιο, η τέχνη κι' άκόμα οι θρησκευτικές αντίληψεις των ανθρώπων, και γι' αυτά πρέπει να έξηγηθούν μ' αυτή τη βάση κι' όχι αντίθετα, όπως γίνονταν μέχρι τώρα».

Μόνο με την εμφάνιση του μαρξισμού δημιουργήθηκε το θεωρητικό θεμέλιο για την έπιστημονική πρόβλεψη στην κοινωνική ζωή, για τη δραστηρία συμμετοχή των ανθρώπων στην πορεία της εξέλιξης της κοινωνίας. Μεγαλειώδη κατάκτηση της έπιστημονικής σκέψης—έγραφε ο Λένιν—άποτελέσε ο ιστορικός υλισμός του Μάρξ.

Με τη βοήθεια του ιστορικού υλισμού του Μάρξ και του Έγκελς ύπάρξε να δημιουργηθεί η θεωρία του έπιστημονικού σοσιαλισμού, να προβλεφθεί το καπιταλιστικό με άνώτερο κοινωνικό καθεστώς, τον κομμουνισμό. Αυτοί κατώρθωσαν βασικά να προβλέψουν την πορεία της εξέλιξης της σύγχρονης κοινωνίας σε διάστημα ολόκληρης ιστορικής εποχής. Η εξέλιξη της παγκόσμιας ιστορίας στα τελευταία έκατό χρόνια επιβεβαιώνει περίλημπρα την ορθότητα της διδασκαλίας, την έπιστημονική πρόοδο του Μάρξ και του Έγκελς. Η νίκη του σοσιαλιστικού καθεστώτος στη χώρα μάς άποτελεί την καλύτερη άπόδειξη γι' αυτό.

«Η διδασκαλία του Μάρξ είναι παντοδύναμη, γιατί είναι σωστή» (Λένιν).

Οι κλασσικοί του Μαριξισμού-Λενινισμού μάς δώσαν φωτεινότερα παραδείγματα έπιστημονικής πρόβλεψης.

Πάνω στη βάση της θεωρίας του μαρξισμού, ο Λένιν, από την τελευταία άκόμα δεκαετία του περασμένου αιώνα άνακάλυψε την ιδιομορφία της ρωσικής επανάστασης που ξεχωρίζει από τον πρωτόπορο ρόλο της εργατικής τάξης της Ρωσίας στο διεθνές εργατικό κίνημα. Εφάρμοσε τη διδασκαλία του Μάρξ και του Έγκελς στη νέα ιστορική εποχή, άνακάλυψε το νόμο της ανάπτυξης του ιμπεριαλιστικού στάδιου του καπιταλισμού. Άπόδειξε τη δυνα-

τότητα της νίκης του σοσιαλισμού σε μία χωριστή χώρα. Με εξαιρετική ασφίνεα προέβλεπε τις συνέπειες του πρώτου παγκόσμιου υπερίσχυσης του πολέμου κ' έδωσε στις εργαζόμενες μάζες τα ανάλογα συνθήματα πάλης, τους άνοιξε καινούργιες προοπτικές.

Ο μεγαλοφυής τρόπος με τον οποίον ο Λένιν προέβλεπε τα γεγονότα αποκαλύφθηκε ολοκάθαρα στην εποχή της Οκτωβριανής σοσιαλιστικής επανάστασης και του εμφύλιου πολέμου. Ο σύντροφος Στάλιν διαφέρει παραδείγματα της εξαιρετικά τολμηρής αποφασιστικότητας του Λένιν τις μέρες της επανάστασης. Η βαθειά γνώση των νόμων της κοινωνικής ανάπτυξης, η διόπλευρη μελέτη της διεθνούς και εσωτερικής κατάστασης της τότε Ρωσίας, έδωσαν στο Λένιν τη δυνατότητα να προβλέπει σαφώς την πορεία της επανάστασης, τη στάση της κάθε μιας τάξης: «Πότε η μεγαλοφυής διορατικότητα του Λένιν δεν εκδηλώθηκε με τόση ακρίβεια και σαφήνεια, όσο τον καιρό των επαναστατικών εκρήξεων. Τις μέρες των επαναστατικών ανατροπών αυτός κυριαρχικά άσπασε, έβλεπε διαυγέστατα, προμάντευε τις κινήσεις των τάξεων και το πιθανό ζυγ-ζαγκ της επανάστασης σαν να τάβλεπε δια αστά στη χούφτα του» (Ι. Β. Στάλιν: «Για το Λένιν», σελ. 87).

Ύστερα από το θάνατο του Β. Ι. Λένιν, όλο το βάρος της καθοδήγησης του Κόμματος και της χώρας έπεσε στους ώμους του Ι. Β. Στάλιν. Ο σύντροφος Στάλιν, στηρίζοντας στη μαρξιστική λενινιστική θεωρία και αναπτύσσοντας την, υπεράσπισε και επέκτερε στην λενινιστική διδασκαλία για τη δυνατότητα της νίκης του σοσιαλισμού στη χώρα μας, άνοιξε πλατιά μπροστά στους εργαζόμενους την προοπτική της ανοικοδόμησης του σοσιαλισμού, υπάδειξε τους συγκεκριμένους δρόμους για την εκδιουγάνιση της χώρας και της κολλεγετισποίησης της αγροτικής οικονομίας. Η Στάλιν, η πρόβλεψη γι' αυτούς τους νόμους επιβεβαιώθηκε στο σύνολο της και πλήρως από την ίδια τη ζωή, με τη νίκη του σοσιαλισμού στην πόλη και στο χωριό. Χωρίς τη βαθειά θεωρητική ανάλυση της νομοτέλειας της εξέλιξης, δεν θα ετανε δυνατή μία τέτοια πρόβλεψη.

Κανένα άλλο Κόμμα δεν κατείχε και δεν κατέχει τέτοια δυνατότητα να προβλέπει την πορεία των γεγονότων, όπως το Κόμμα του Λένιν-Στάλιν, οι αρχηγοί κι' οι καθοδηγητές του.

Η θεωρία του μαρξισμού-λενινισμού δίνει την αντικειμενική, την πιο σωστή εικόνα της πραγματικότητας, δίνει τη δυνατότητα να ανακαλύπτονται οι βασικές τάσεις της εξέλιξης της κοινωνίας, να κατανοείται όρθα η κατάσταση των δυνάμεων, η στάση των τάξεων, των κομμάτων και των διαφόρων πολιτικών ήγετων. «Η δύναμη της μαρξιστικής-λενινιστικής θεωρίας συνίσταται στο ότι αυτή δίνει — αναφέρεται στην «Ιστορία του Κ. Κ. Σ.Β. «Ένωση (μπαλσεβίκων) — τη δυνατότητα στο Κόμμα να προσανατολίζεται στην κατάσταση, να κατανοεί την εσωτερική σύνδεση των γεγονότων που γίνονται γύρω του, να προβλέπει την πορεία των γεγονότων και να αντιλαμβάνεται όχι μόνο, πώς και προς τα που έξελλοσσονται τα γεγονότα στο παρόν, αλλά και πώς και προς τα που πρέπει να εξελιχτούν στο μέλλον» (σελ. 339).

Το Κόμμα μας καθοδηγείται από την πιο σύγχρονη, πραγματικά επιστημονική μέθοδο γνώσης και δράσης το διαλεκτικό όλισμο.

***

Η δύναμη της μαρξιστικής λενινιστικής θεωρίας, η δύναμη της επιστημονικής της πρόβλεψης φάνηκε ολοκάθαρα στην περίοδο του μεγάλου πολέμου για την πατρίδα.

Ο σύντροφος Στάλιν, πολύ καιρό πριν απ' το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, επρόβλεψε του. Νωρίτερα απ' όλους και πιο σωστά ο φασισμός άπειλε την ειρήνη. «Ακόμα περισσότερο από το 1934, ο σύντροφος Στάλιν προέβλεπε πού θα δόνησεν αναπόφευκτα ο πόλεμος των γερμανών φασιστών για τη φιλετική κυριαρχία πάνω στους άλλους λαούς, πού τον προετοιμάσαν άμεσα από τότε. Προέβλεπε το αναπόφευκτο της υποταγωγής όλων των αλκαϊκών λαών, τους οποίους οι χιτλερικοί προετοιμάζονταν να υποδουλώσουν και να εξοντώσουν με βάση την ανάλυση της ιστορικής πείρας του παρελθόντος, της ανάλυσης της σύγχρονης διεθνούς κατάστασης, ξεκινώντας από τη βαθειά και ουσιαστική κατανόηση της νομοτέλειας του πολέμου, ο σύντροφος Στάλιν απόδειξε από τότε ακόμα το αναπόφευκτο της χρωκόπιας του άρπακτικού πολέμου των Γερμανών φασιστών. Βλέποντας τα διάφορα σχέδια της προετοιμα-

σίας του πολέμου, από το 1934 ακόμα, έλεγε: «Όλοι νομίζουν, ότι τον πόλεμο πρέπει να τον οργανώσει η ανώτερη φυλή», ως πούμε η γερμανική φυλή», ενάντια στις κατώτερες φυλές» κατά πρώτο λόγο εναντίον των Σλαβών, ότι μόνο τέτοιος πόλεμος μπορεί να δώσει διέξοδο στην κατάσταση, επειδή η ανώτερη φυλή είναι προορισμένη να γονιμοποιήσει την κατώτερη και να κυριαρχήσει πάνω σ' αυτή. «Ας υποθέσουμε, ότι αυτή την περίεργη θεωρία, πού απέχει από την επιστήμη, όσο ο ουρανός από τη γη ας υποθέσουμε, ότι αυτήν την περίεργη θεωρία την κάνανε πράξη. Τι θα βγει απ' αυτό; Είναι γνωστό, ότι η αρχαία Ρώμη έτσι ακριβώς έβλεπε τους προγόνους των σημερινών γερμανών και γάλλων. Όπως βλέπουν τώρα οι αντιπρόσωποι της κατώτερης φυλής τις σλαβικές φυλές. Είναι γνωστό, ότι η αρχαία Ρώμη τις μεταχειρίστηκε σαν κατώτερες φυλές, σαν «εβρέαρους» πού προορισμός τους ετανε να βρίσκονται αλάνια υποταγμένοι στην ανώτερη φυλή, στη «μεγάλη Ρώμη». Μά (ας πούμε με ταξό μας η αρχαία Ρώμη είχε γι' αυτό κάποια βάση, πράγμα πού δεν μπορεί να ειπωθεί για τους αντιπροσώπους της σημερινής κατώτερης φυλής... Μά τι βγήκε απ' αυτό; Βγήκε ότι οι Ρωμαίοι... όλοι οι «εβρέαροι» συνενώθηκαν ενάντια στον κοινό έχθρο κι' αναποδογύρισαν με πάταγο τη Ρώμη. Ερωτάται: πού είναι η έγγυση, ότι οι αείωοις των αντιπροσώπων της σημερινής κατώτερης φυλής δεν θα δόνησουν στα ίδια αυτά θλιβερά αποτελέσματα; Πού είναι η έγγυση, ότι οι φασίστες αποτέλες του Βερολίνου θάκαι πιο τυχεροί από τους αρχαίους και έμπειρους καθοδηγητές της Ρώμης; Δεν θα ήταν πιο σωστό να υποθέσουμε το αντίθετο; Δεν ήτματα πού Λενινισμού», σελ. 432, 11η έκδοση).

Με πόση καταπληκτική ορθότητα επιβεβαιώθηκε αυτή η επιστημονική πρόβλεψη του σ. Στάλιν από την πορεία και τα αποτελέσματα του Μεγάλου πολέμου για την πατρίδα ενάντια στη φασιστική γερμανία.

Στις πιο δύσκολες στιγμές του πολέμου, ακόμα πιο καθαρά φανερώθηκε η μεγαλοφυής διορατικότητα του σ. Στάλιν.

Σε πολλούς άσους πολιτικούς η χιτλερική προπαγάνδα κατόρθωσε να εμπνεύσει την ιδέα για το άπλητο του γερμανικού στρατού, να προκαλέσει άμέσως σε μία μερίδα τους τη σύγχυση και την ύποταξη. Η εισβολή του γερμανικού στρατού στα έδαφη της χώρας μας τις πρώτες μέρες του πολέμου, φάνηκε ότι επιβεβαίωσε τις καυχησιάρικες δηλώσεις των χιτλερικών, ότι δεν υπάρχει τέτοιος στρατός, πού να μπορούσε να αντισταθεί σ' αυτούς. Οι ξένοι στρατιωτικοί και πολιτικοί παρατηρητές διαφωνούσαν στην άπολυτη πλειοψηφία τους, μόνο για το πώς έβδομάδες ή μήνες μπορεί να κρατήσει ο Κόκκινος στρατός. Μαζί μ' αυτό ήταν ολοφάνερο, ότι αν φευκτα στην ήττα της «Αγγλίας, των «Ηνωμένων Πολιτειών και των άλλων δημοκρατικών χωρών.

(Η συνέχεια στο έρχόμενο)

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Στη μελέτη του Π. Ρούσου «Η Ελλάδα μέσα στη Βαλκανική και την παγκόσμια οικονομία» (φύλλο «Μορφώσης» αρ. 1), σελ. 1, στήλη 2, σειρά 6 αντί έμπόδιο διάβαζε στοιχείο. Σελ. 5, σειρά 36, αντί πολιτισμένη, στήλη 1, πολιτιστική. Σειρά 54 αντί διάβαζε τροφικά, διάβαζε κτηνοτροφικά. Σελ. 6, στήλη 2, σειρά 21 αντί ραματικά τεχνάσματα του αντί πειβαζε πειρατικά τεχνάσματα. Στήλη 2, σειρά 55 αντί να διατηρήσει εν ναυήσει, διάβαζε να διατηρήσει και

Γραφεΐα: ΠΕΙΡΑΙΩΣ 7 • 'Αρ. Τηλ. 52-334
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 200